

Psikoloji alışmaları aşağıdaki indeksde yer almaktadır;
Web of Science Core Collection, Emerging Sources Citation Index (ESCI)
Türk Psikiyatri Dizini

Studies in Pscyhology is covered in;
Web of Science Core Collection, Emerging Sources Citation Index (ESCI)
Turkish Psychiatry Index

YAYIN KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT

Baş Editör / Editor in Chief

İlknur ÖZALP TÜRETGEN

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Yönetici Editörler / Production Editors

Nermin TAŞKALE

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Büşra ALPARSLAN

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

EDİTÖRYAL KURUL / EDITORIAL BOARD

Sevim CESUR

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Özlem SERTEL BERK

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Göklem TEKDEMİR YURTDAŞ

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sema KARAKELLE

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Pınar ÜNSAL

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Aylin KÜNTAY

Koç Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Gökhan MALKOÇ

İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Diane SUNAR

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Şeyda TÜRK SMITH

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Mahmut BAYAZIT

Sabancı Üniversitesi, Yönetim Bilimleri Fakültesi, İstanbul Türkiye

Tevfik ALICI

Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Bursa, Türkiye

Ian PARKER

University of Leicester, School of Business, Leicester, UK

Gökçe BAŞBUĞ

Sungkyunkwan University SKK Graduate School of Business, Seoul, Korea

Anastasia EFKLIDES

Aristotle University of Thessaloniki Faculty of Philosophy School of Psychology, Thessaloniki, Greece

Charissa CHEAH

The University of Maryland, College of Arts, Humanities, and Social Sciences, Department of Psychology, Baltimore, USA

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.
Papers and the opinions in the Journal are the responsibility of the authors.

Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayınlanan hakemli, açık erişimli ve uluslararası bilimsel bir dergidir.
This is an international, scholarly, peer-reviewed, open-access journal published biannually in June and December.

Sahibi / Owner

İstanbul Üniversitesi / Istanbul University

Yayın Sahibi Temsilcisi / Representative of Owner

Psikoloji Çalışmaları dergisinin sahibi adına temsilcisi:

Prof. Dr. Hayati DEVELİ (İstanbul, Türkiye)

Representative of Studies in Psychology on behalf of owner is

Prof. Dr. Hayati DEVELİ (İstanbul, Turkey)

Sorumlu Müdür / Director

Doç. Dr. / Assoc. Prof. Dr. Özlem SERTEL BERK

Yazışma Adresi / Correspondence Address:

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü,
Ordu Cad. No. 196, 34459 Laleli, İstanbul - Türkiye

Tel: + 90 (212) 455 57 00

e-mail: sp@istanbul.edu.tr

http://sp.istanbul.edu.tr

Yayıncı Kuruluş / Publishing Company

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü,

34452 Beyazıt, Fatih / İstanbul - Türkiye

Phone / Telefon: +90 (212) 440 00 00

Yayına Hazırlayan / Prepared by

Yerküre Tanıtım ve Yayıncılık Hizmetleri A.Ş.

Cumhuriyet Caddesi 48/3B Harbiye 34367 İstanbul - Türkiye

Phone / Telefon: +90 (212) 240 28 20

Fax / Faks: +90 (212) 241 68 20

www.yerkure.com.tr

Baskı / Printed in

Hamdioğulları İç ve Dış Ticaret A.Ş.
Zübeyde Hanım Mh., Elif Sk., No.7/197 Altındağ / Ankara - Türkiye

Phone / Telefon: +90 (312) 342 08 00

Fax / Faks: +90 (312) 342 08 01

Sertifika No: 35188

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıfların Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Siyasi İdeolojilerle İlişkisi
The Relationship Between Attributions to Femicide and Identification with Gender Group, Ambivalent Sexism and Political Ideologies
Emir Üzümçeker, Serap Akfırat 1-32
- İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Sınama Çalışması
The Responses to Dissatisfaction in Close Relationships-Accommodation Instrument: A Validity and Reliability Testing Study
Nur Taluy 33-51
- 48-72 Ay Arası Anaokulu Çocuklarının Üstbilişsel Kararlarının ve Motor Performanslarına İlişkin Kararlarının Karşılaştırılması
Comparison of Metacognitive Judgments and Judgments about Motor Performance of Preschoolers Between 48-72 Months
Yasemin Karslı 53-71
- AIDS Bilgi ve Tutum Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Sınanması
Developing AIDS Knowledge and AIDS Attitude Scales and Assessing their Reliability and Validity
Nuran Aydemir, İbrahim Yakın, Hatice Sevgi Arslan 73-93

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıfların Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ve Siyasi İdeolojilerle İlişkisi

The Relationship Between Attributions to Femicide and Identification with Gender Group, Ambivalent Sexism and Political Ideologies

Emir Üzümçeker¹, Serap Akfırat²

Bu çalışma birinci yazarın Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı'nda hazırlanan "Kadın Cinayetleri, Toplumsal Cinsiyetle Özdeşleşme ve Atıf" başlıklı yayınlanmamış yüksek lisans çalışmasından türetilmiştir.

¹Arş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

²Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Emir Üzümçeker,
Dokuz Eylül Üniversitesi, Tinaztepe
Kampüsü, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji
Bölümü, Buca/İzmir, Türkiye
E-posta/E-mail: emir.uzumceker@deu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 27.12.2017

Kabul tarihi/Accepted: 30.04.2018

Atıf/Citation: Üzümçeker, E. ve Akfırat, S. (2018). Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyet grubuyla özdeşleşme, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasi ideolojilerle ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 38(1): 1-32.
<https://doi.org/10.26650/SP372013>

ÖZ

Bu çalışmada Türkiye'de kadın cinayetlerine yönelik atıfların çelişik duygulu cinsiyetçilik, cinsiyet grubuyla özdeşleşme, muhafazakarlık ve ideolojik yönelim ile ilişkisi, atıf kuramına sosyal kimlik yaklaşımı temelinde incelenmiştir. Çalışmaya 306 üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır (yaş ortalaması 21.33, yaş aralığı 18-27). Katılımcılardan cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik ve muhafazakarlık düzeyleri ile ideolojik yönelim ölçümleri alınmıştır. Kadın cinayetlerine yönelik atıfların ölçümü için araştırmacılar tarafından oluşturulan maddelere faktör analizi uygulanmış ve maddelerin katili suçlayıcı, kurbanı suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik olmak üzere üç faktörde toplandıkları görülmüştür. Analizler, kadınların katile ve sosyal yapıya yönelik atıfları, erkeklerin ise kurbanı suçlayıcı atıfları daha yüksek düzeyde kullandıklarını göstermiştir. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme ise yalnızca erkeklerde katili suçlayan ve sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif yönde ilişkilidir. Düşmanca cinsiyetçiliğin her iki cinsiyet grubunda da kurbanı suçlayıcı atıflarla pozitif yönde ilişkili olduğu, korumacı cinsiyetçilik için ise bu ilişkinin mevcut olmadığı görülmüştür. Muhafazakarlık, yalnızca erkeklerde kurbanı suçlayıcı atıflarla pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerin erkeklikle özdeşleşme düzeyi arttıkça katili suçlayıcı atıfları daha düşük oranda kullandıkları görülmüştür. Elde edilen bulgular alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın Cinayetleri, gruba özdeşleşme, atıf, ideoloji, çelişik duygulu cinsiyetçilik

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between attributions to femicide in Turkey and various other socio-psychological structures. Employing the social identity approach to the attribution theory, identification with gender group, levels of hostile and benevolent sexism, and conservatism of 306 participants were assessed. For assessing the attributions to femicide, 32 items were developed, and the final scale consisted of 20 items that were loaded on the following three factors: (i) attributions blaming the murderer, (ii) attributions blaming the victim, and (iii) attributions to social structure. The results indicate that women are higher on levels of attributions blaming the murderer and the social structure, while men are higher on levels of attributions blaming the victim. Identifying with one's own gender group for men appeared to negatively correlate with attributions blaming the murderer and social structure. Hostile sexism, in turn, seemed to positively correlate with attributions blaming the victim among both genders, while no such correlation was observed for benevolent sexism. Conservatism also positively correlated with attributions blaming the victim only among men. Moreover, there appeared to be a negative correlation between identification with one's own gender group and attributions blaming the murderer among men with higher levels of hostile sexism. The results are discussed in light of the existing literature.

Keywords: Femicide, group identification, attribution, ideology, ambivalent sexism

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to examine the attributions to femicide in Turkey. The relationships between lay explanations to femicide and various other socio-psychological structures are examined. The social identity model of attribution theory, which was proposed by Hewstone and Jaspars (1984), is employed. The model states that the process of attribution has four social dimensions that should be examined: (i) the social categorization of actors and perceivers, (ii) the social context of judgments, (iii) the shared nature of social cognition, and (iv) the social nature of what is to be explained. It can be observed that the first and the last dimensions are especially relevant to attributions to femicide. It is hypothesized that both gender groups use attributions that favor their own gender, i.e. women have a higher tendency to blame murderers while men have a higher tendency to blame victims. Moreover, it is expected that this tendency is stronger in participants with higher identification to their gender group.

Considering the social nature of femicide, it is hypothesized that political and gender ideologies of the participants are related to attributions to femicide. Ambivalent sexism is one of the strongest predictors of the attitude toward violence against women (Glick et al., 2000; Yamasaki, Ostenson, & Ryan Brown, 2009), and rape myths (Chapleau, Oswald, & Russell, 2007; Çoklar, 2007; Viki & Abrams, 2002). Thus, it is expected that higher levels of hostile and benevolent sexism is correlated with those attributions that justify femicide. Following System Justification Theory (Jost & Hunyady, 2003; Jost, Nosek, & Gosling, 2008), it is expected that participants with higher right-wing ideology and conservatism are less

likely to use attributions to social structure, and are more likely to use victim blaming attributions.

The relationship between identification with gender group and attributions may not be straight-forward. Hegemonic Masculinity Theory (Connell, 2005) explains that more than one type of masculinity exists in all groups and societies. It can, therefore, be argued that identification with different types of masculinity has different implications for attributions to femicide. It is further expected that identification with gender group negatively correlates with murderer blaming attributions for men with higher sexism than for men with lower sexism. A similar moderating role can be performed with differing levels of conservatism and who define the ideal woman in different ways (Kuşdil & Günbay, 2014). Thus, it is hypothesized that identification with gender group negatively correlates with victim blaming attributions for women with lower conservatism than for women with higher sexism.

Method

Identification with gender group (Cameron, 2004, translated and adapted to Turkish by Ventura, 2012), ambivalent sexism (Glick & Fiske, 1997, translated and adapted to Turkish by Sakallı-Uğurlu, 2002), right-wing ideology and conservatism of the participants were measured. To assess the attributions to femicide, 22 items were developed. Factor analysis indicated that the items loaded on three factors, namely murderer blaming attributions, victim blaming attributions and attributions to social structure.

Results

The variations of demographic groups were analyzed by MANOVAs for all three attribution types. The results indicated that women used murderer blaming attributions and attributions toward social structure higher, while men used victim blaming attributions more often. In addition, participants with rural backgrounds used victim blaming attributions more often, while participants with family income less than 1000 TL used murderer blaming attributions less often.

The predicting power of ambivalent sexism, identification and ideologies were analyzed by separate hierarchical regression analyses for men and women, with three attributions types as dependent variables. Relevant demographic variables were entered to regression equations to eliminate their possible confounding effect. Hostile sexism correlated positively with victim blaming attributions for both genders, while no such correlation was observed for benevolent sexism. Conservatism correlated positively with victim blaming

attributions for men, but not for women. No significant relationship between identification with gender group and attributions was found for women. For men, however, identification with gender group negatively predicted the attribution to murderers.

The moderating roles of hostile and benevolent sexism on the relationship between identification with gender and murderer blaming attributions for men were analyzed by moderated regression analyses. While no moderation was observed for benevolent sexism, there was a negative correlation between identification with gender group and murderer blaming attributions among men with high hostile sexism, but not among men with low hostile sexism. The moderating role of conservatism on the relationship between identification with gender and victim blaming attributions for women were analyzed by moderated regression analysis. The results indicated that the interaction term was non-significant, thus no moderation was observed.

Discussion

This study examined the relationship between attributions to femicide in Turkey and some social psychological structures. It is seen that men have a higher tendency to blame victims, while women have a higher tendency to blame murderers and social structure. While identification with gender group negatively predicted murderer blaming attributions in men, it failed to predict any attribution types for women. Conservatism was positively correlated with blaming victims only among men. While hostile sexism predicted the attributions that justify femicide, the hypotheses on benevolent sexism were not confirmed. It can be suggested that the use of different scripts of femicide in an experimental fashion can shed more light on this apparently contradictory result.

Kadın cinayetleri, son yıllarda Türkiye'nin önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Bu olgu, gerek sivil toplum kuruluşlarının, gerekse siyasetçilerin dikkatini çekmiş ve çeşitli sosyal kuruluşlar ve resmi organlar tarafından yürütülen faaliyetler aracılığıyla kadın cinayetlerine karşı mücadele başlatılmıştır. Buna rağmen kadın cinayetlerinde herhangi bir düşüş olmadığı görülmektedir. Bu durum, kadın cinayetlerinin toplumda belli bir meşruiyete sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma kadın cinayetlerine yönelik toplum içerisindeki çeşitli açıklama biçimlerini ortaya koymayı ve bu açıklama biçimlerinin, diğer bir deyişle atıfların, sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisini incelemeyi hedeflemektedir. Kadın ve erkeklerin atıf biçimlerinin nasıl farklılaştığı, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin, düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin, ideolojik yönelimin ve muhafazakârlığın kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkisi araştırılmıştır.

Kadın Cinayetleri ve Atıflar

Kadın cinayetlerine yönelik açıklamalar alan yazında doğrudan çalışılmamış olmakla birlikte, genel olarak aile içi fiziksel şiddet, tecavüz gibi kadınlara yönelik erkek şiddetine dair tutumlar pek çok araştırmanın konusu olmuştur (örn. Çamaş ve Meşe, 2016; Çoklar, 2007; Şenel, 2014). Bu araştırmaların bir kısmı şiddet olaylarına dair inançlar ve olayların algılanan nedenleri üzerinde dururken (örn. Sakallı-Uğurlu, Salman ve Turgut, 2010; Yamawaki, Ostenson ve Ryan Brown, 2009), bir kısmı da şiddeti uygulayan ve şiddet mağduruna yönelik tutumları (örn. Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira ve Aguiar de Souza, 2002) incelemiştir.

Kadın cinayetlerinin haklı gösterilmesi, kadına şiddetin diğer biçimlerinde olduğu gibi, mağdur kadının olaydan sorumlu tutulması, failin masumlaştırılması ve olayların sosyal boyutunun göz ardı edilmesi ile mümkün olmaktadır. Diğer bir deyişle kadın cinayetlerine yönelik atıflar, bu cinayetlerin meşrulaştırılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında atıf kuramının çalışma için iyi bir temel sağlayacağı düşünülmüştür.

Kadın cinayetleri sosyal yönü belirgin bir olgu olduğundan, Hewstone ve Jaspars'ın (1984) atıfların sosyal boyutlarına vurgu yapan modelinden faydalanılmıştır. Hewstone ve Jaspars (1984), atıf sürecini sosyal bağlamından soyutlayarak inceleyen geleneksel atıf kuramlarını eleştirerek, araştırmalarda yer verilmesi gereken dört boyut olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar bu boyutları “aktör ve algılayanların sosyal kategorizasyonu”, “yargının sosyal bağlamı”, “sosyal bilişin paylaşılan doğası” ve “açıklanacak olanın sosyal doğası” olarak adlandırmışlardır.

Aktör ve algılayanların sosyal kategorizasyonu boyutu doğrudan sosyal kimlik kuramıyla ilgilidir. Sosyal kimlik kuramına göre kendi grubunun olumlu statü elde etmesi veya dış grubun yaşadığı statü düşüşü bireyin özsaygısını artırır (Tajfel ve Turner, 1979). Hewstone ve Jaspars'a (1984) göre bu motivasyon bireyin olaylara kendi grubunu kayıracak açıklamalar getirmesi sonucuna yol açar. İkinci boyut olan yargının sosyal bağlamı ise sosyal etki ve grup karar alma süreçleriyle ilişkilidir (Hewstone ve Jaspars, 1984). Sosyal bilişin paylaşılan doğası olarak adlandırılan üçüncü boyut ise atıf sürecinde kullanılan kalıpyargı ve inançları ifade eder. Araştırmacılara göre bu kalıpyargı ve inançlar bireysel değil, sosyal bir doğaya sahiptir. Atıf sürecinin son boyutu olan açıklanacak olanın sosyal doğası ise toplumsal ve siyasal olaylara getirilen açıklamaların niteliksel olarak kişiler arası atıflardan farklılaşabileceğini vurgulamaktadır.

Bildiğimiz kadarıyla ülkemizde kadın cinayetlerine yönelik atıflara dair doğrudan bir çalışma mevcut değildir. Bu sebeple bu olgunun hangi nedenlere atfedilerek açıklandığı araştırılmayı bekleyen bir konudur. Yine de benzer sosyal olgulara yönelik atıflar üzerine yapılan araştırmalar, kadın cinayetlerine yönelik atıflar bakımından bir çerçeve sunmaktadır. Solak ve Göregenli (2009), yoksulluğa ilişkin atıfların bireyci, yapısal ve kaderciler olmak üzere üç boyutta toplandığını bulmuşlardır. Benzer biçimde Sümer, Solak ve Harma (2013), işsizliğe yönelik atıfları bireysel, sosyal/yapısal ve kaderciler olmak üzere üç kategoride değerlendirmişlerdir. Bu kategorilerden sosyal yapıya yönelik atıfların kadın cinayetlerine getirilen açıklamalarda da ortaya çıkması makul gözükmektedir. Ayrıca kurbanı suçlayıcı ve katili suçlayıcı atıfların da hem görsel ve yazılı basında hem sosyal medyada sık sık kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple, sosyal-yapısal atıfların yanı sıra kurban ve katile yönelik atıfların da ayrı kategoriler olarak ortaya çıkması beklenebilir.

Bu farklı atıf biçimlerinin hangilerinin kim tarafından daha sıklıkla kullanılacağı ise çeşitli sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkilidir. Kadına yönelik şiddete dair inanç ve tutumların cinsiyet grubuyla özdeşleşme (Cameron ve Lalonde, 2001), çelişik duygulu cinsiyetçilik (Glick ve Fiske, 1997) ve ideolojik yönelim (Lambert ve Raichle, 2000) değişkenleriyle ilişkisini gösteren çeşitli çalışmalar mevcuttur ve bu çalışmaların bulguları aşağıda özetlenmiştir.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar ve Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme

Kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler, gruplar arası ilişkiler bağlamında ele alınabilir, ancak toplumsal cinsiyet grupları arasında, diğer gruplardan (örn. ulusal, etnik, dini

gruplardan) farklı olarak karşılıklı bağımlılık ilişkisi vardır (Glick ve Fiske, 1997). Bu sebeple diğer gruplar arası ilişkilere göre kimi farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durum özellikle grupla özdeşleşme bakımından daha karmaşık bir sürece yol açmaktadır. Gerçekten de farklı ideolojilere sahip bireylerin kadınlık ve erkeklığe yönelik tanımları birbirinden oldukça farklı olabilmekte, dolayısıyla cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme de farklı ideolojik yönelimdeki insanlar için farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Cameron ve Lalonde (2001) özdeşleşmenin toplumsal cinsiyet ideolojisi ile olan ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin farklı alt gruplar için farklı anlamlar kazanabildiğini göstermişlerdir. Buna göre, erkek ve kadınlar kendi cinsiyet gruplarıyla özdeşleşme bakımından sadece bilişsel merkezilik boyutunda farklılaşmışlar; feminist kadınların diğer gruplara göre, geleneksel olmayan kadınların da geleneksel kadınlara göre kadınlıkla daha yüksek düzeyde özdeşleştiği ortaya konulmuştur.

Yine Kuşdil ve Günbay (2014) türban kullanan ve kullanmayan kadınların çeşitli tutumlarını karşılaştırdıkları çalışmalarında, iki grubun “ideal kadına” atfettikleri özelliklerin oldukça farklı olduğunu tespit etmiştir. Türban kullanmayan kadınlar için ideal kadın başarılı, özgür, kendi geçimini sağlayabilen, çalışkan, iyi anne ve kültürlü kadinken; türbanlı kadınlar için ideal kadın sevecen, titiz, eğitilmiş, saygılı, zeki, hoşgörülü, dindar ve dürüst kadındır. Türbanlı kadınların türban kullanmayan kadınlara göre kendilerini “genel olarak kadınlar” grubuna benzer görme oranları türban kullanmayan kadınlara göre daha düşük, kendilerini “ideal kadın” grubuna benzer görme oranları ise daha yüksektir. Dolayısıyla siyasi ideolojinin ve dindarlığın değişmesiyle kadın kimliğine dair algı gibi, kadınların nasıl olması gerektiğine dair algı da değişebilmektedir.

Benzer bir ilişki erkeklikle özdeşleşme için de beklenebilir. Hegemonik erkeklik yaklaşımına göre her toplumun çeşitli alt gruplarında birden fazla erkeklik biçimi gözlenir, dolayısıyla tek tip erkeklikten söz etmek doğru değildir (Connell, 2005). Hegemonik erkeklik ise belli bir toplumsal yapı içinde kabul gören erkeklik biçimini ifade eder. Bu yaklaşımdan faydalanarak farklı erkeklik biçimleri ile özdeşleşmenin, farklı atıf biçimleri doğurması beklenir. Örneğin cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerin katilleri kendi dâhil oldukları erkek grubuna almayacakları ve dolayısıyla bu grup için özdeşleşme ve cinsiyet grubunu koruyan atıflar arasında ilişki olmayacağı, ancak cinsiyetçi erkeklerde katillerin de referans grubuna dâhil edileceği, dolayısıyla özdeşleşmeyle beraber cinsiyet grubunu koruyan atıfların da artacağı tahmin edilebilir.

Cinsiyetle özdeşleşme ve cinsiyet kimliklerine yüklenen çeşitli anlamların kadın cinayetlerine yönelik atıflarda farklılık oluşturması beklenebilir. Hem erkeklerde hem de kadınlarda kendi cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin, onların siyasi ve ideolojik yönelimlerinden etkilenebileceği, dolayısıyla da kadın cinayetlerine yönelik atıf biçimlerinin cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve ideolojik/siyasi yönelim etkileşimine göre şekillenebileceği düşünülebilir.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik

Kadına yönelik şiddet ve tecavüze dair tutum ve inançlar üzerine gerçekleştirilen çalışmaların ortaya çıkardığı en belirgin değişkenlerden biri çelişik duygulu cinsiyetçiliktir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı, Glick ve Fiske (1997) tarafından toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kadına yönelik hem olumlu hem de olumsuz tutumlarla meşrulaştıran cinsiyetçi ideolojiyi açıklamak üzere ortaya atılmıştır. Araştırmacılar kadına yönelik cinsiyetçiliğin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik olmak üzere iki boyutu olduğunu öne sürmüşlerdir. Düşmanca cinsiyetçilik, kadınların erkekleri kontrol etmek istediklerini ve ayrıcalık elde etmeye çalıştıklarını, bu sebeple erkekler için tehdit unsuru olduğunu savunan, bu yolla erkeklerin ayrıcalık ve egemenliğini meşrulaştıran bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise kadınların duygusal, narin, güzel olduğu şeklinde, görünürde olumlu, ancak erkeğin üstün konumunu meşrulaştıran bir ideoloji olarak kavramsallaştırılmaktadır. Bu iki cinsiyetçilik biçimi kadınlara karşı farklı tutumlar içerirse de aralarında yüksek bir korelasyon mevcuttur ve ikisi birlikte cinsiyet eşitsizliğini meşrulaştıran bir yapı oluşturmaktadırlar.

Hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddetle ilgili tutumlarla ilişkili olduğunu gösteren çeşitli çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Yamawaki ve arkadaşları (2009), Japon ve ABD’li bireylerin aile içi şiddete yönelik tutumlarını ölçtüklerinde, korumacı cinsiyetçiliğin kurbanları sorumlu tutmayla ilişkili olduğunu ancak benzer bir ilişkinin düşmanca cinsiyetçilik için söz konusu olmadığını bulmuşlardır. Glick ve arkadaşları (2002) ise Türkiye ve Brezilya’da eşini döven erkeklere yönelik tutumları incelediklerinde, düşmanca cinsiyetçilikle beraber şiddeti haklı görmenin de arttığını bulmuştur. Korumacı cinsiyetçiliğin de kadına yönelik şiddetle ilişkili olduğu görülmüş, ancak düşmanca cinsiyetçiliğin etkisi kontrol edildiğinde bu ilişki ortadan kalkmıştır. Araştırmacılar bu bulguyu, korumacı cinsiyetçiliğin geleneksel normlara uymayan kadınlara koruma sağlamadığı şeklinde yorumlamışlardır.

Çamaş ve Meşe (2016) tecavüz mitlerinin, kadınların tecavüzden hoşlandığı şeklindeki tutumlar ve tecavüzün nedeninin kadının kışkırtıcılığı olduğu yönündeki atıflardan oluştuğunu belirtmişlerdir. Chapleau, Oswald ve Russell (2007) tecavüz mitleriyle düşmanca cinsiyetçiliğin ilişkili olduğunun göstermiştir. Viki ve Abrams (2002) ise korumacı cinsiyetçiliğin evli ve evli olmayan tecavüz mağdurlarını suçlamayla ilişkisini araştırmıştır. Bulgular, korumacı cinsiyetçilerin evli tecavüz mağdurlarını, eğer faili tanıyorlarsa durumdan sorumlu tutma eğiliminde olduğunu desteklemiştir. Bunun nedeni korumacı cinsiyetçilik puanı yüksek bireylerin evli mağdurun olay olduğu sırada eşini aldatmakta olduğuna yönelik algıları olabilmektedir.

Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışma ise “cinsel tacizin kadının kışkırtıcı tavırları sonucu oluştuğuna” ve “cinsel tacizin önemsiz bir sosyal sorun olarak algılanışı” yönünde tutumlarının erkeklerde kadınlardan daha yüksek düzeyde görüldüğünü göstermiştir (Sakallı-Uğurlu ve ark., 2010). Araştırmacılar aynı zamanda düşmanca cinsiyetçiliğin cinsel tacizin kadının kışkırtıcı tavırları sonucu oluştuğuna yönelik inanç ile, korumacı cinsiyetçiliğin ise yalnızca erkeklerde cinsel tacizin önemsiz bir sosyal sorun olarak algılanışı ile ilişkili olduğunu tespit etmiştir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin kadına yönelik diğer şiddet biçimleriyle ilgili tutumlarda olduğu gibi, kadın cinayetlerine yönelik atıflarla da ilişkili olması beklenebilir. Gerek korumacı, gerekse düşmanca cinsiyetçilik artıkça, kurbanı suçlayıcı atıfların artması, ancak katili suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıfların azalması beklenmektedir.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar ve İdeolojiler

Kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkili olabilecek bir başka değişken ise yukarıda değindiğimiz gibi, ideolojik yönelimlerdir. İdeoloji, sahip olunan değerlerin hayata geçebilmesi için benimsenen genel araçsal yol olarak tanımlanabilir. Örneğin sosyalist ideolojiye sahip bireyler, eşitlik değerini hayata geçirebilmek için ekonomik sınıfların ortadan kaldırılması yolunu, İslamcı bir ideolojiye sahip bireyler ise zenginlerin yoksullara zekât vermesi yolunu araç olarak benimseyebilirler.

İdeolojiler bazen mevcut sistemi ve eşitsizlikleri meşrulaştırmak amacına hizmet ederler. Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, toplum içerisinde hâkim olan ideolojinin mevcut sistemi meşru gösterme işlevine sahiptir (Jost ve Hunyady, 2003). Hâkim ideolojiler, mevcut sistemi akla büründürerek ve sistemin ürettiği eşitsizlikleri haklı gösterecek, bu eşitsizliklerin avantajlı veya dezavantajlı tüm gruplar tarafından benimsenmesi-

ni sağlarlar. Özellikle örtük çağrışım testleri gibi bilinç düzeyinde olmayan tutumları ölçen araştırmalar, eşitsizliklerin dezavantajlı gruplar tarafından dahi içselleştirildiğine işaret etmektedir. Jost ve Hunyady'ye (2003) göre ideolojilerin sistemi meşrulaştırması, eşitsizliklerin varlığına dair nedensel atıflar aracılığıyla olabilmektedir.

Jost, Nosek ve Gosling (2008), sistemi meşrulaştırma kuramı kaynaklı hipotezleri tüm ideolojileri kapsayacak şekilde genişletmiştir. Kuramcılara göre ideolojiler, statü-koya ve sosyal değişime karşı tutumları boyutu üzerinde konumlandırılarak anlaşılabilirler. Bu ayrım ideolojileri geleneksel olarak sağ ve sol biçiminde sınıflandırarak yapılmaktadır. Buna göre mevcut sosyal, ekonomik ve siyasal yapının, toplumda egemen olan değer ve geleneklerin sürmesi gerektiğini savunan ideolojiler siyasi yelpazenin sağında; mevcut durumdan memnun olmayan ve daha fazla ilerleme, eşitlik ve özgürlük için değişim gerektiğini savunan ideolojiler ise solunda yer alır. Muhafazakârlık-özgürlükçülük olarak adlandırılan boyut da benzer bir yapıdadır (Jost ve ark., 2008). Kuramcılar, ideolojileri bu iki boyutta konumlandırmanın sosyal değişim ve eşitsizlikler konusundaki yaklaşımlar olduğunu savunmaktadır.

Bu çalışma bağlamında, sağ ve muhafazakâr ideolojik yönelimlerin sistemi meşrulaştırma eğiliminin atıfları etkilemesi beklenebilir. Buna göre toplumsal cinsiyet sistemi meşrulaştırma eğiliminin, sağ ve muhafazakâr ideolojiye sahip bireylerde yüksek olacağı tahmin edilebilir. Bu eğilimin sonucu olarak, sağ ve muhafazakâr ideolojinin, kurbanları suçlayıcı atıflarla olumlu; katili suçlayıcı veya sosyal yapıya yönelik atıflarla ise olumsuz korelatif ilişki göstermesi beklenmektedir.

Amaç ve Hipotezler

Genel olarak, bu araştırma kadın cinayetlerine yönelik çeşitli atıf biçimlerini ve ilişkili oldukları kimi sosyal psikolojik değişkenleri tespit etmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla kadın ve erkeklerin atıf biçimlerinin nasıl farklılaştığı, cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atıflarla nasıl bir ilişkisi olduğu ve cinsiyetçilik, ideolojik yönelim ve muhafazakârlığın atıflarla ilişkisi incelenmiştir.

Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyete göre değişmesi beklenmektedir. Bireylerin üyesi oldukları grupları kayıracak bilişsel süreçlere sahip olduğunu savunan sosyal kimlik kuramından (Brown, 2000) yola çıkarak kadın ve erkeklerin, kendi cinsiyet gruplarını kayıracak, diğer cinsiyet grubunu suçlayacak atıfları daha çok kullanmaları beklenmektedir. Sosyal kimlik kuramına göre kendi grubuyla daha yüksek düzeyde

özdeşleşen bireylerin gruplarını kayırma eğilimleri daha güçlüdür (Brown, 2000). Buradan yola çıkarak ait olduğu cinsiyet grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşen bireylerin, kendi cinsiyet gruplarını kayıran atıfları daha fazla kullanmaları beklenebilir.

Hipotez 1: a) Kadınlar, kurbanı suçlayıcı atıfları erkeklerden daha az kullanacakken; b) erkekler, katili suçlayıcı atıfları kadınlardan daha az kullanacaklardır.

Hipotez 2: a) Kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça kurbanı suçlayıcı atıflar azalacakken; b) erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça katili suçlayıcı atıflar azalacaktır.

Yine, hegemonik erkeklik yaklaşımından kaynaklanan (Connell, 2005), Türkiye’de de birden fazla erkeklik örüntüsünün bulunduğu fikrine dayanarak, cinsiyetçi olan veya olmayan erkeklik biçimleriyle özdeşleşmenin, atıflar açısından farklılık yaratacağı düşünülmektedir. Buna göre erkek cinsiyet kimliğiyle özdeşleşme ve iç grubu kayıran atıflar arasındaki ilişkide cinsiyetçilik düzeyinin biçimlendirici olarak rol oynaması beklenmektedir. Ancak bu etkinin bireylerin ideolojik yönelimine göre farklılaşabileceği düşünülmektedir. Yüksek muhafazakârlık düzeyine sahip kadınların cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeylerinin atıf biçimlerini etkilemeyeceği, ancak düşük muhafazakârlık düzeyindeki kadınların cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeylerinin atıflar biçimleriyle ilişkili olacağı beklenmektedir.

Hipotez 3: a) Cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça katili suçlayıcı atıflar azalacakken; b) cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında ilişki olmayacaktır.

Hipotez 4: a) Muhafazakârlık düzeyi yüksek kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve kurbanı suçlayıcı atıflar arasında ilişki olmayacakken; b) muhafazakârlık düzeyi düşük kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşme arttıkça kurbanı suçlayıcı atıflar azalacaktır.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin dünyanın diğer ülkeleri ve Türkiye’de erkeklerde kadınlardan daha yüksek olduğu bilinmektedir (Glick ve ark., 2000). Düşmanca cinsiyetçilik boyutu için bu durum evrensel olarak gözlenirken, ataerkilliğin güçlü olduğu Türkiye gibi ülkelerde kadınların korumacı cinsiyetçiliklerinin erkeklerinkine eşit olduğu görülmüştür (Glick ve ark., 2000). Bu örüntülerin araştırmanın örnekleminde de tekrar-

lanması beklenmektedir. Daha açık ifade edilecek olursa, erkeklerin daha yüksek düşmanca cinsiyetçilik göstermeleri ancak erkek ve kadınların korumacı cinsiyetçilik düzeylerinde önemli farklılıklar gözlenmeyeceği beklenmektedir.

Hipotez 5: a) Erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik düzeyi kadınlarınkinden daha yüksek olacakken; b) korumacı cinsiyetçilik açısından cinsiyet farkı olmayacaktır.

Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin, diğer kadına yönelik şiddet ve cinsiyet eşitsizliği biçimlerini meşrulaştırdığı gibi, kadın cinayetlerini de meşrulaştırması beklenmektedir. Diğer bir deyişle düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik düzeyleri yüksek katılımcıların daha çok kurbanı suçlayıcı ve daha az sisteme dair yapısal açıklamaları kullanacakları öngörülmektedir.

Hipotez 6: Korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik arttıkça a) kurbanı suçlayıcı atıflar artacakken; b) katili suçlayıcı atıflar ve c) sosyal yapıya yönelik atıflar azalacaktır.

Kadın cinayetlerine yönelik atıf biçimlerinin de ideolojik yönelime ve muhafazakârlık düzeyine göre farklılaşacağı düşünülmektedir. İdeolojik yönelimin sağa kayması ve muhafazakarlığın artışı, daha önceki çalışmaların gösterdiği gibi sistemi meşrulaştırma ile ilişkilidir. Bu sebeple, hem sağ ideolojiye sahip katılımcıların hem de muhafazakârlık düzeyi yüksek katılımcıların kadın cinayetlerini sosyal yapısal nedenlere ve katile daha az atfedecekleri, kurbanı daha çok suçlayacakları düşünülmektedir.

Hipotez 7: Sağ ideoloji ve muhafazakarlık arttıkça a) kurbanı suçlayıcı atıflar artacakken; b) katili suçlayıcı atıflar ve c) sosyal yapıya yönelik atıflar azalacaktır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örnekleme, kolayda örnekleme yöntemiyle, Dokuz Eylül Üniversitesi ve İzmir Ekonomi Üniversitesi öğrencilerinden oluşturulmuştur. 306 kişiden oluşan örneklemin yaş aralığı 18-27'dir ($Ort. = 21.33$, $SS = 1.93$). Örnekleme betimleyen cinsiyet, sınıf, doğulan yerleşim birimi, ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi, gelir düzeyi, annenin eğitim durumu ve babanın eğitim durumu değişkenlerinin frekans ve yüzdeleri Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Örneklemenin Demografik Özellikleri

Demografik Değişken	Frekans	%
Cinsiyet		
Kadın	188	61.4
Erkek	118	38.6
Sınıf		
1. Sınıf	97	31.7
2. Sınıf	61	19.9
3. Sınıf	79	25.8
4. Sınıf	65	21.2
Belirtilmemiş	4	1.3
Bölüm		
Sosyoloji	71	23.2
İşletme	71	23.2
İlahiyat	57	18.6
Psikoloji	39	12.7
Turizm işletmeciliği	21	6.9
Maliye	17	5.6
Endüstri mühendisliği	8	2.6
Medya ve iletişim	6	2.0
Mimarlık	4	1.3
Yazılım mühendisliği	2	.7
Görsel iletişim ve tasarım	2	.7
Halkla ilişkiler ve reklamcılık	1	.3
Gıda mühendisliği	1	.3
Elektrik-elektronik mühendisliği	1	.3
Lojistik yönetimi	1	.3
Moda tasarımı	1	.3
Uluslararası ilişkiler	1	.3
Belirtilmemiş	2	.3
Doğduğu yerleşim birimi		
Köy	19	6.2
Kasaba	9	2.9
İlçe (Şehir)	118	38.6
Büyükşehir	146	47.7
Yurtdışı	9	2.9
Belirtilmemiş	5	1.6
Ailenin ikamet ettiği yerleşim birimi		
Köy	24	7.8
Kasaba	14	4.6
İlçe (Şehir)	97	31.7
Büyükşehir	152	49.7
Yurtdışı	5	1.6
Belirtilmemiş	14	4.6
Gelir düzeyi		
1000 TL'den az	27	8.8
1000 TL - 2000 TL	79	25.8

2000 TL - 3000 TL	82	26.8
3000 TL - 5000 TL	55	18.0
5000 TL - 7000 TL	28	9.2
7000 TL'den fazla	31	10.1
Belirtilmemiş	4	1.3
Anne eğitim düzeyi		
Yok	29	9.5
İlkokul	94	30.7
Ortaokul	45	14.7
Lise	87	28.4
Yüksekokul	10	3.3
Lisans	39	12.7
Lisansüstü	2	.7
Baba eğitim düzeyi		
Yok	8	2.6
İlkokul	69	22.5
Ortaokul	48	15.7
Lise	85	27.8
Yüksekokul	15	4.9
Lisans	74	24.2
Lisansüstü	5	1.6
Belirtilmemiş	2	.7

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Bu form, olası karıştırıcı etkilerini kontrol etmek amacıyla toplanan, katılımcıların demografik arka plan bilgilerine yönelik soruları içermektedir. Formda katılımcının yaşı, cinsiyeti, okuduğu bölüm, sınıfı, doğduğu yerleşim birimi, ailesinin ikamet ettiği yerleşim birimi, ailesinin aylık gelir düzeyi, babasının ve annesinin eğitim durumu sorulmuştur.

Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar. Kadın cinayetlerini açıklamak için kullanılacak 32 madde araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Maddelerin oluşturulmasında benzer atıf ölçeklerinden (Furnham, 1982; Solak ve Göregenli, 2009) ve Türkiye'deki kadın cinayetlerine dair çalışmalardan (Çetin, 2015; Doğan, 2014) faydalanılmıştır. Oluşturulan bu havuzun tamamı bu çalışma sırasında uygulanmış, kullanılan atıf örüntülerini tespit etmek amacıyla maddeler açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Çeşitli faktör yapıları denenmiş, tutarlı olarak yük vermeyen veya birden çok faktöre yüksek yük veren maddeler analizden çıkarılmıştır. Analiz sonucunda 20 madde ölçeğe dâhil edilmiş ve 3 faktörlü yapı kabul edilmiştir. Oluşan faktörlerden ilki “kurbanı suçlayıcı atıflar”ı, ikinci faktör “katili suçlayıcı atıflar”ı, üçüncü faktör ise “sosyal yapıya yönelik atıflar”ı

içermektedir. Kurbanı suçlayıcı atıfları içeren faktör 9 maddeden oluşmaktadır, varyansın % 23.2'sini açıklamaktadır, özdeğeri 4.64 ve Cronbach alfa katsayısı .89'dur. Varyansın % 10.56'sını açıklayan katili suçlayıcı atıflar faktörü 6 maddeden oluşmaktadır, özdeğeri 2.11 ve Cronbach alfa katsayısı .75'tir. %7.30'luk bir varyans açıklayan sosyal-yapısal atıflar faktörü ise 5 maddeden oluşmaktadır, özdeğeri 1.46 ve Cronbach alfa katsayısı .63'tür. Kullanılan maddeler ve faktör yükleri Tablo 2'de görülebilir.

Tablo 2. Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar Ölçeği Faktör ve Maddeleri

	Faktör Yükü		
	1	2	3
Öldürülen kadınların eşinin sözünü dinlememeleri	.77		
Öldürülen kadınların eşini toplum içinde utandıracak biçimde davranmaları	.74		
Öldürülen kadınların eşinin erkeklik onurunu kırarak sözler söylemeleri	.74		
Öldürülen kadınların diğer erkeklerle flört etmeleri	.73		
Öldürülen kadınların annelik ve eşlik rolünün gereklerini yerine getirmemeleri	.71		
Öldürülen kadınların eşini aldatmaları	.70		
Öldürülen kadınların müstehcen giyinmeleri	.69		
Öldürülen kadınların eşlerine saygısız davranmaları	.67		
Öldürülen kadınların çocuklarına yeterince ilgi göstermemeleri	.61		
Cinayet işleyen erkeklerin şiddet eğilimli olmaları		.63	
Cinayet işleyen erkeklerin sapık olmaları		.63	
Cinayet işleyen erkeklerin psikolojik sorunları		.59	
Cinayet işleyen erkeklerin sadist olmaları		.58	
Cinayet işleyen erkeklerin eğitimsiz olmaları		.52	
Cinayet işleyen erkeklerin aşırı kıskanç olmaları		.44	
Mahkemelerin katilleri yeterince cezalandırmaması			.58
Cinayetleri önleyecek caydırıcılıkta kanunların olmaması			.58
Kadına şiddet olaylarının medyada özendirilmesi			.53
Medyada kadın cinayetlerinin sunulmuş biçimi			.46
Kadınların öldürülmesini teşvik eden töre ve geleneklerin varlığı			.33
Faktör özdeğerleri	4.64	2.11	1.46
Güvenirlilik katsayısı	.89	.75	.63
Açıklanan varyans yüzdesi	23.2	10.56	7.30

Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Ölçeği. Bireylerin cinsiyet grubuyla özdeşleşmelerinin ölçümü amacıyla Cameron (2004) tarafından geliştirilen 3 boyutlu özdeşleşme ölçeğinin Ventura (2012) tarafından gerçekleştirilen Türkçe uyarlaması kullanılmıştır. Uyarlamayı içeren çalışmada bir taraftar topluluğuna ait olmayı işaret eden maddeler, cinsiyet grubunu işaret edecek biçimde ifade edilmiştir. Ölçek “grup içi bağlar” (örnek

madde: “Diğer kadınlar/erkekler ile güçlü bir bağımız var.”), “duygusal özdeşleşme” (örnek madde: “Genel olarak kadın/erkek olmaktan memnunum.”) ve “bilişsel özdeşleşme” (örnek madde: “Genel olarak bir kadın/erkek olmak benim için önemli bir parçasıdır.”) olmak üzere, 1 ve 5 arasında derecelendirilen dörder maddeden oluşan 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Mevcut araştırmada ise ölçek bir bütün olarak kullanılmıştır. Bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısı .61’dir. Ölçekten alınan yüksek puan, cinsiyet grubuyla yüksek düzeyde özdeşleşmeyi ifade etmektedir.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği. Glick ve Fiske (1996) tarafından oluşturulmuş olan ölçek 6’lı likert tipi 22 maddeden ve “düşmanca cinsiyetçilik” ve “korumacı cinsiyetçilik” olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik “*Erkeklerle cinsel yönden yaklaşılabılır olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.*”, korumacı cinsiyetçilik “*Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.*” gibi maddelerle ölçülmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından gerçekleştirilmiş, Cronbach alfa katsayısı düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu için .87, korumacı cinsiyetçilik alt boyutu için .78 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliği ise .86 olarak bildirilmiştir. Mevcut çalışmada ölçek 5’li likert tarzında düzenlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek cinsiyetçiliğe işaret etmektedir. Mevcut örneklemede Cronbach alfa katsayısı düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu için .73, korumacı cinsiyetçilik alt boyutu için ise .78 bulunmuştur.

İdeolojik Yönelim. Katılımcıların ideolojik yöneliminin tespiti amacıyla “*Siyasi açıdan kendinizi sağ veya sol kutba ne derecede yakın gördüğünüzü aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.*” ifadesi sunulmuş ve “1: Sol”, “4: Merkez” ve “7: Sağ” olmak üzere 1 ve 7 arasında bir puanlama yapmaları istenmiştir.

Muhafazakârlık. Katılımcıların muhafazakârlık düzeyinin tespiti amacıyla “*Kendinizi muhafazakâr olarak tanımlama düzeyinizi aşağıdaki ölçekte derecelendiriniz.*” ifadesi sunulmuş ve “1: Hiç muhafazakâr değilim” ve “7: Son derece muhafazakârlım” olmak üzere 1 ve 7 arasında bir puanlama yapmaları istenmiştir.

İşlem

Araştırmanın uygulanması için Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Etik Kurulu’nun izni alınmıştır. Anketlerin tamamı izin alınan ders saatlerinde, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler

Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Foça Reha Midilli Turizm Fakültesi'nde uygulanmıştır. Araştırmanın kadın cinayetlerine dair bir yüksek lisans tezi olduğu Bilgilendirilmiş Onam Formu'nda ifade edilmiş, çalışmanın Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı öğrencisi tarafından gerçekleştirildiği ise herhangi bir olumlu veya olumsuz yanlılık etkisine yol açmasının engellenmesi amacıyla anket uygulaması tamamlandıktan sonra belirtilmiştir. Anket uygulaması yaklaşık otuz dakika sürmüştür, katılım gönüllülüğe dayalı olduğundan katılımcılara herhangi bir ödeme yapılmamıştır.

BULGULAR

Cinsiyet ve Diğer Demografik Değişkenlerin Analizi

Atıf biçimlerinin katılımcıların gelir düzeyi, doğum yeri, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve cinsiyet gruplarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek amacıyla çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Analize dahil edilen grupların atıflar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik boyutlarındaki ortalamalar puanları Tablo 3'te sunulmuştur. Analizler, kadınlarla erkekler arasında kurbanı suçlayıcı atıflar açısından anlamlı bir farklılaşma olduğunu göstermektedir ($F(1, 286) = 8.14, p < .01$). Hipotez 1-a ile tutarlı olarak, erkekler kurbanı suçlayıcı atıfları kadınlardan daha fazla kullanmıştır. Cinsiyetin dışında, ailenin ikamet ettiği yer açısından elde edilen gruplar arası farklılık da anlamlı düzeydedir ($F(4, 286) = 4.94, p < .01$). Gruplar arası farkların incelenmesi amacıyla uygulanan *post-hoc Tukey* testi, ailesi köyde ikamet edenlerin büyükşehir ve ilçede ikamet edenlere göre kurbanı suçlayıcı atıfları daha fazla kullandıklarını göstermiştir (sırasıyla *Ort. Farkı* = .73, *SH* = .19, $p < .01$ ve *Ort. Farkı* = .57, *SH* = .20, $p < .05$).

Yine kadınlarla erkekler, katili suçlayıcı atıflar bakımından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(1, 286) = 14.32, p < .001$). Buna göre katili suçlayıcı atıflar kadınlar tarafından erkeklere göre daha yüksek düzeyde kullanılmıştır. Katili suçlayıcı atıflar aylık gelir düzeyine göre de anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($F(5, 286) = 3.67, p < .01$). Gruplar arası farkların incelenmesi amacıyla uygulanan *post-hoc Tukey* testi, 1000 TL'den az aylık gelire sahip grubun katili suçlayıcı atıflarının, 2000-3000 TL (*Ort. Farkı* = .48, *SH* = .16, $p < .051$) ve 3000-5000 TL (*Ort. Farkı* = .61, *SH* = .17, $p < .05$) aylık gelir düzeyindeki gruplardan anlamlı düzeyde, 5000-7000 TL (*Ort. Farkı* = .52, *SH* = .19, $p = .07$) aylık gelire sahip gruptan ise marjinal düzeyde daha az kullandığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla 1000 TL'den az aylık gelire sahip grubun katili suçlayıcı atıfları diğer gruplardan daha az kullandığı söylenebilir.

Tablo 3. Cinsiyet, Anne ve Baba Eğitim Düzeyi, Doğum Yeri ve Gelir Düzeyi Gruplarının Atıf ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Kurbanı suçlayıcı atıf	Katili suçlayıcı atıf	Sosyal yapıya yönelik atıf	Korumacı cinsiyetçilik	Düşmanca cinsiyetçilik
Cinsiyet					
Kadın	2.18 (.89)	4.22 (.63)	4.04 (.58)	3.16 (.78)	2.68 (.81)
Erkek	2.46 (.96)	3.70 (.74)	3.64 (.67)	3.21 (.70)	3.25 (.83)
Annenin eğitim düzeyi					
Yok	2.80 (.97)	3.78 (.61)	3.78 (.66)	3.32 (.82)	3.38 (.77)
İlkokul	2.35 (.92)	3.88 (.75)	3.85 (.63)	3.32 (.69)	3.07 (.86)
Ortaokul	2.21 (.68)	3.97 (.81)	3.88 (.70)	3.21 (.66)	3.04 (.76)
Lise	2.11 (.92)	4.20 (.65)	3.93 (.63)	3.09 (.80)	2.63 (.78)
Yüksekokul	2.35 (1.08)	4.33 (.51)	3.73 (.61)	2.87 (.92)	2.70 (.82)
Lisans	2.22(1.03)	4.09 (.71)	4.03 (.66)	3.03 (.71)	2.68 (.88)
Lisansüstü	2.72 (.39)	4.00 (1.41)	3.42 (1.06)	2.50 (.96)	2.16 (1.07)
Babanın eğitim düzeyi					
Yok	2.99 (1.08)	3.91 (.52)	3.94 (.71)	3.09 (1.08)	3.49 (.55)
İlkokul	2.30 (.98)	3.77 (.82)	3.79 (.69)	3.45 (.69)	3.21 (.87)
Ortaokul	2.42 (.88)	4.01 (.73)	3.97 (.59)	3.17 (.76)	3.02 (.87)
Lise	2.25 (.88)	4.04 (.72)	3.84 (.62)	3.13 (.59)	2.83 (.72)
Yüksekokul	2.09 (.89)	3.87 (.65)	3.89 (.83)	2.78 (.85)	2.39 (.98)
Lisans	2.28 (.94)	4.23 (.57)	4.00 (.63)	3.10 (.84)	2.73 (.83)
Lisansüstü	1.50 (.48)	4.11 (.82)	3.67 (.65)	2.95 (.62)	2.15 (1.06)
Doğum yeri					
Köy	2.95 (.88)	3.70 (.63)	3.50 (.70)	3.45 (.48)	3.58 (.98)
Kasaba	2.40 (.68)	3.29 (.85)	4.15 (.54)	2.98 (.89)	3.08 (.84)
Şehir	2.33 (.94)	3.98 (.79)	3.79 (.65)	3.18 (.71)	2.97 (.79)
Büyükşehir	2.17 (.88)	4.13 (.62)	3.99 (.61)	3.18 (.76)	2.76 (.83)
Yurt dışı	2.03 (.98)	3.94 (.86)	3.70 (.73)	2.89 (.78)	2.85 (.69)
Gelir					
1000 TL'den az	2.52 (1.02)	3.60 (.61)	3.77 (.58)	3.36 (.67)	3.15 (.82)
1000-2000 TL	2.32 (.90)	3.89 (.74)	3.84 (.70)	3.20 (.72)	3.07 (.90)
2000-3000 TL	2.25 (.93)	4.08 (.75)	3.91 (.55)	3.26 (.75)	2.97 (.80)
3000-5000 TL	2.35 (.98)	4.21 (.64)	3.96 (.65)	3.12 (.74)	2.65 (.87)
5000-7000 TL	2.26 (.95)	4.12 (.69)	4.17 (.54)	2.98 (.84)	2.85 (.72)
7000 TL'den fazla	2.07 (.77)	4.06 (.72)	3.66 (.76)	3.03 (.73)	2.67 (.84)

Sosyal yapıya yönelik atıflar bakımından da kadınlarla erkekler anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır ($F(1, 286) = 29.20, p < .001$). Buna göre kadınlar, sosyal yapıya yönelik atıfları erkeklerden daha fazla kullanmışlardır. Bir başka anlamlı temel etkiye sahip olan değişken gelir düzeyidir ($F(5, 286) = 2.90, p < .05$). Tukey testi aylık geliri 7000 TL'den yüksek olanların, sosyal yapıya yönelik atıfları 5000-7000 TL arası aylık gelire sahip olanlara göre daha fazla kullandıklarını göstermiştir ($Ort. Farkı = .51, SH = .17, p < .05$).

Son olarak, korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin demografik değişkenler bakımından farklılaşp farklılaşmadığı yine MANOVA ile incelenmiştir. Cinsiyet grupları arasında korumacı cinsiyetçilik açısından herhangi bir anlamlı farklılaşma gözlenmemiştir ($F(1, 286) = 0.30, p > .05$). Düşmanca cinsiyetçilik ise kadınlarla erkekler arasında anlamlı şekilde farklılaşmıştır ($F(1, 286) = 34.15, p < .001$). Buna göre erkeklerin düşmanca cinsiyetçilik ortalaması kadınlarınkinden yüksektir. Böylece Hipotez 5-a ve Hipotez 5-b desteklenmiştir.

Kurbanı Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenler

Atıfların diğer değişkenlerle ilişkisine dair hipotezler, bir dizi hiyerarşik regresyon analizi aracılığıyla sınanmıştır. Analizler, sonuçların yorumlanabilmesini kolaylaştırabilmek için, kadın ve erkekler için ayrı olarak gerçekleştirilmiştir. Varyans analizlerinde etki gösteren demografik değişkenler olan gelir düzeyi ve ikamet edilen yer etkilerinin kontrol edilmesi amacıyla söz konusu değişkenler tüm regresyon analizlerine ilk adımda dâhil edilmiştir. Analizlere girilen tüm değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Değişkenler Arası Korelasyon Katsayıları

	Ort. (SS)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Kurbanı suçlayıcı atıf	-.97 (.74)	-									
2. Katili suçlayıcı atıf	.75 (.54)	-.58**	-								
3. Sosyal yapıya yönelik atıf	.62 (.53)	-.52**	.08	-							
4. İkamet edilen yer	3.34 (.92)	-.26**	.17**	.03	-						
5. Gelir düzeyi	3.24 (1.43)	-.14*	.19**	-.00	.37**	-					
6. Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	3.69 (.50)	.06	.01	-.07	-.08	-.02	-				
7. Sağ ideoloji	3.62 (1.67)	.37**	-.07	-.13*	-.28**	-.10	.06	-			
8. Muhafazakarlık	3.26 (1.65)	.36**	-.12*	-.10	-.26**	-.24**	.14*	.64**	-		
9. Düşmanca cinsiyetçilik	2.90 (.85)	.40**	-.20**	-.21**	-.17**	-.18**	.09	.30**	.29**	-	
10. Korumacı cinsiyetçilik	3.18 (.75)	.08	.12*	.02	-.06	-.13*	.27**	.22**	.19**	.45**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Kurbanı suçlayıcı atıfların analizi için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında katılımcının ailesinin ikamet ettiği yer girilmiştir. Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo 5'te görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin açıkladığı varyans anlamlı düzeyde değildir ($R^2 = .02, F(2, 181) = 2.30, p > .05$). İkinci basamakta ise siyasi ideolojiye dair değişkenler olan “sağ ideoloji” ve “muhafazakarlık” regresyona girilmiştir, ancak bu değişkenlerin açıkladığı varyans düzeyi ($R^2 = .01, F(4, 179) = .89, p > .05$) ve regresyon katsayıları anlamlı değildir. Üçüncü basamakta girilen

çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %9'unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 177) = 9.41, p < .05$). Düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .33, SH = .10, p < .01$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin açıklanan varyansa katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .00, F(7, 176) = .69, p > .05$).

Tablo 5. Kadınlarda Kurbanı Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>AR</i> ²	<i>F</i>
1. Adım				.02	2.30
İkamet edilen yer	-.16	.08	-.16*		
Gelir düzeyi	.07	.05	.10		
2. Adım				.01	.89
İkamet edilen yer	-.15	.08	-.14		
Gelir düzeyi	.08	.05	.12		
Sağ ideoloji	.02	.05	.03		
Muhafazakarlık	.04	.05	.08		
3. Adım				.09	9.41**
İkamet edilen yer	-.11	.08	-.11		
Gelir düzeyi	.08	.05	.12		
Sağ ideoloji	-.03	.05	-.04		
Muhafazakarlık	.02	.05	.03		
Düşmanca cinsiyetçilik	.36	.10	.33**		
Korumacı cinsiyetçilik	-.00	.10	-.00		
4. Adım				.00	.69
İkamet edilen yer	-.11	.08	-.11		
Gelir düzeyi	.08	.05	.12		
Sağ ideoloji	-.02	.05	-.03		
Muhafazakarlık	.01	.05	.02		
Düşmanca cinsiyetçilik	.36	.10	.33**		
Korumacı cinsiyetçilik	-.02	.10	-.02		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	.11	.13	.06		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo 6'da görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenler varyansın %11'ini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(2, 115) = 6.85, p < .01$). İkamet edilen yerin kurbanı suçlayıcı atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.23, SH = .10, p < .05$), başka bir deyişle köyden büyükşehire doğru gidildikçe kurbanı yönelik atıflar azalmaktadır. İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler varyansın ek olarak %8'ini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(4, 113) = 5.35, p < .01$). Muhafazakarlığın kurbanı suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görül-

müştür ($\beta = .27, SH = .07, p < .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın ek olarak %10'unu açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 111) = 7.71, p < .05$). Düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayıcı atıfları pozitif yönde ($\beta = .31, SH = .11, p < .01$), korumacı cinsiyetçiliğin ise negatif yönde ($\beta = -.20, SH = .11, p < .05$) yordadığı görülmektedir. Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeninin katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .01, F(7, 110) = .03, p > .05$).

Tablo 6. Erkeklerde Kurbanı Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.11	6.85**
İkamet edilen yer	-.24	.10	-.23*		
Gelir düzeyi	-.11	.06	-.17		
2. Adım				.08	5.35**
İkamet edilen yer	-.15	.10	-.14		
Gelir düzeyi	-.09	.06	-.15		
Sağ ideoloji	.02	.07	.04		
Muhafazakarlık	.15	.07	.27*		
3. Adım				.10	7.71**
İkamet edilen yer	-.17	.09	-.16		
Gelir düzeyi	-.06	.06	-.10		
Sağ ideoloji	.04	.07	.07		
Muhafazakarlık	.10	.07	.18		
Düşmanca cinsiyetçilik	.36	.11	.31**		
Korumacı cinsiyetçilik	-.28	.11	-.20*		
4. Adım				.01	1.03
İkamet edilen yer	-.18	.09	-.17		
Gelir düzeyi	-.05	.06	-.09		
Sağ ideoloji	.04	.06	.07		
Muhafazakarlık	.10	.07	.18		
Düşmanca cinsiyetçilik	.37	.11	.31		
Korumacı cinsiyetçilik	-.23	.12	-.17		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.17	.16	-.06		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Kurbanı suçlayıcı atıflara genel olarak bakıldığında, düşmanca cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayan atıflarla pozitif ilişkisine yönelik Hipotez 6-a her iki cinsiyet için de doğrulanmıştır. Hipotez 6-a'nın korumacı cinsiyetçiliğin kurbanı suçlayan atıflarla pozitif yönde ilişkili olacağına yönelik kısmı ise doğrulanmadığı gibi, erkeklerde beklenenin aksi yönde, kurbanı suçlayan atıflarla negatif bir ilişki göstermiştir. Muhafazakarlık ve kurbanı suçlayıcı atıflar arasında pozitif ilişki olacağına yönelik Hipotez 7-a ise yalnızca erkekler için doğrulanmıştır.

Katili Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenler

Katili suçlayıcı atıfları yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacıyla kadınlar ve erkekler için iki ayrı hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizlerin ilk basamağında katılımcının ikamet edilen yer ve aile gelir düzeyi kontrol değişkeni olarak analize dâhil edilmiştir. Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo 7’de görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenler varyansın %7’sini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(2, 185) = 6.63, p < .01$). İkamet edilen yerin katilli suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = .16, SH = .06, p < .05$), başka bir deyişle köyden büyükşehirde doğru gidildikçe katile yönelik atıflar artmaktadır. İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenlerin varyansa katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .01, F(4, 179) = 1.18, p > .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %4’ünü açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 177) = 4.05, p < .05$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme varyansa herhangi bir anlamlı katkı yapmamıştır ($R^2 < .01, F(7, 176) = .69, p > .05$).

Tablo 7. Kadınlarda Katili Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.07	6.63**
İkamet edilen yer	.12	.06	.16*		
Gelir düzeyi	.07	.04	.15		
2. Adım				.01	1.18
İkamet edilen yer	.10	.06	.14		
Gelir düzeyi	.06	.04	4.10		
Sağ ideoloji	-.03	.04	-.07		
Muhafazakarlık	-.02	.04	-.06		
3. Adım				.04	4.04*
İkamet edilen yer	.11	.06	.15		
Gelir düzeyi	.07	.04	.14		
Sağ ideoloji	-.05	.04	-.13		
Muhafazakarlık	-.04	.04	-.09		
Düşmanca cinsiyetçilik	.13	.07	-.17		
Korumacı cinsiyetçilik	.05	.07	.06		
4. Adım				.00	.11
İkamet edilen yer	.11	.06	.15		
Gelir düzeyi	.07	.04	.14		
Sağ ideoloji	-.06	.04	-.13		
Muhafazakarlık	-.03	.04	-.08		
Düşmanca cinsiyetçilik	.13	.07	.17		
Korumacı cinsiyetçilik	.06	.07	.07		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.03	.09	-.02		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo 8’de görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin açıklanan varyansa katkısı anlamlı değildir ($R^2 = .01$, $F(2, 115) = .72$, $p > .05$). İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler varyansın ek olarak %5’ini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(4, 113) = 2.02$, $p < .05$). Muhafazakârlığın katili suçlayıcı atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.27$, $SH = .06$, $p < .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın ek olarak %6’sını açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 111) = 4.04$, $p < .05$). Korumacı cinsiyetçiliğin katili suçlayıcı atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .26$, $SH = .10$, $p < .01$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkeni varyansın %4’ünü açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 110) = 4.56$, $p < .05$). Değişken, katili suçlayıcı atıfları negatif yönde yordamaktadır ($\beta = -.21$, $SH = .14$, $p < .05$).

Tablo 8. Erkeklerde Katili Suçlayıcı Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.01	.72
İkamet edilen yer	-.05	.08	-.06		
Gelir düzeyi	.06	.05	.12		
2. Adım				.05	3.29*
İkamet edilen yer	-.10	.08	-.12		
Gelir düzeyi	.04	.05	.09		
Sağ ideoloji	.02	.06	.04		
Muhafazakarlık	-.12	.06	-.27*		
3. Adım				.06	4.04*
İkamet edilen yer	-.10	.08	-.12		
Gelir düzeyi	.05	.05	.11		
Sağ ideoloji	.01	.06	.01		
Muhafazakarlık	-.11	.06	-.26		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.04	.09	-.05		
Korumacı cinsiyetçilik	.28	.10	.26**		
4. Adım				.04	4.56*
İkamet edilen yer	-.12	.08	-.14		
Gelir düzeyi	.07	.05	.13		
Sağ ideoloji	.01	.05	.03		
Muhafazakarlık	-.11	.06	-.25		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.03	.09	-.03		
Korumacı cinsiyetçilik	.36	.10	.33**		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.30	.14	-.21*		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Katili suçlayıcı atıflarla ilgili hipotezlere bakıldığında, erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipo-

tez 2-b'nin doğrulandığı görülmüştür. Düşmanca cinsiyetçiliğin bu atıf türüyle herhangi bir ilişkisi gözlenmediği gibi, korumacı cinsiyetçilik yalnızca erkeklerde pozitif yönde bir ilişki göstermiştir.

Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenler

Kadınlar için yapılan analizin bulguları Tablo 9'da görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin açıkladığı varyans anlamlı değildir ($R^2 = .01$, $F(2, 185) = 1.19$, $p > .05$). İkinci basamakta girilen siyasi ideolojiye dair değişkenler ise varyansın %7'sini açıklamıştır ve bu katkı anlamlıdır ($F(4, 183) = 7.44$, $p < .01$). Sağ ideolojinin sosyal yapıya yönelik atıfları negatif yönde yordadığı görülmüştür ($\beta = -.23$, $SH = .03$, $p < .05$). Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri ($R^2 = .02$, $F(6, 181) = 1.80$, $p > .05$) ve son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme ($R^2 = .01$, $F(7, 180) = 1.11$, $p > .05$) varyansa herhangi bir anlamlı katkı yapmamıştır.

Tablo 9. Kadınlarda Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	ΔR^2	<i>F</i>
1. Adım				.01	1.19
İkamet edilen yer	-.02	.05	-.03		
Gelir düzeyi	.05	.03	.12		
2. Adım				.07	7.44**
İkamet edilen yer	-.06	.05	-.09		
Gelir düzeyi	.04	.03	.09		
Sağ ideoloji	-.09	.03	-.23*		
Muhafazakarlık	-.03	.03	-.08		
3. Adım				.02	1.80
İkamet edilen yer	-.05	.05	-.07		
Gelir düzeyi	.04	.03	.08		
Sağ ideoloji	-.09	.03	-.24*		
Muhafazakarlık	-.04	.03	-.10		
Düşmanca cinsiyetçilik	.12	.07	.17		
Korumacı cinsiyetçilik	-.08	.07	-.11		
4. Adım				.01	1.11
İkamet edilen yer	-.05	.05	-.07		
Gelir düzeyi	.04	.03	.08		
Sağ ideoloji	-.10	.04	-.26*		
Muhafazakarlık	-.03	.03	-.08		
Düşmanca cinsiyetçilik	.12	.07	.17		
Korumacı cinsiyetçilik	-.07	.07	-.09		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.09	-.09	-.08		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Erkekler için yapılan analizin bulguları Tablo 10'da görülebilir. İlk basamakta girilen demografik değişkenlerin ($R^2 = .02$, $F(2, 115) = .90$, $p > .05$) ve ikinci basamakta girilen siyasi ideoloji değişkenlerinin ($R^2 = .03$, $F(4, 113) = 1.53$, $p > .05$) açıkladığı varyans anlamlı değildir. Üçüncü basamakta girilen çelişik duygulu cinsiyetçilik değişkenleri varyansın %7'sini açıklamışlardır ve bu katkı anlamlıdır ($F(6, 111) = 2.34$, $p < .05$). Korumacı cinsiyetçiliğin sosyal yapıya yönelik atıfları pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .37$, $SH = .09$, $p < .01$). Son basamakta girilen cinsiyet grubuyla özdeşleşme varyansın %6'sını açıklamaktadır ve bu katkı anlamlıdır ($F(7, 110) = 3.27$, $p < .01$). Cinsiyet grubuyla özdeşleşme, sosyal yapıya yönelik atıfları negatif yönde yordamaktadır ($\beta = -.27$, $SH = .12$, $p < .01$).

Tablo 10. Erkeklerde Sosyal Yapıya Yönelik Atıfları Yordayan Değişkenlerin Regresyon Analizi Değerleri

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>AR</i> ²	<i>F</i>
1. Adım				.02	.90
İkamet edilen yer	.05	.07	.07		
Gelir düzeyi	-.06	.04	-.13		
2. Adım				.03	1.53
İkamet edilen yer	.01	.07	.02		
Gelir düzeyi	-.06	.04	-.13		
Sağ ideoloji	-.04	.05	-.09		
Muhafazakarlık	-.04	.05	-.09		
3. Adım				.07	4.43*
İkamet edilen yer	.02	.07	.02		
Gelir düzeyi	-.05	.04	-.12		
Sağ ideoloji	-.05	.05	-.12		
Muhafazakarlık	-.03	.05	-.07		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.05	.08	-.06		
Korumacı cinsiyetçilik	.26	.09	.27**		
4. Adım				.06	7.95**
İkamet edilen yer	-.01	.07	-.01		
Gelir düzeyi	-.04	.04	-.08		
Sağ ideoloji	-.04	.05	-.10		
Muhafazakarlık	-.02	.05	-.06		
Düşmanca cinsiyetçilik	-.03	.08	-.04		
Korumacı cinsiyetçilik	.36	.09	.37**		
Cinsiyet grubuyla özdeşleşme	-.35	.12	-.27**		

* $p < .05$, ** $p < .01$

Sosyal yapıya yönelik atıflarla ilgili hipotezlere topluca bakıldığında, sağ ideoloji ve muhafazakarlığın sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki göstereceğine dair Hipo-

tez 7-c, yalnızca kadınlar için sağ ideoloji açısından doğrulanmıştır. Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin de sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif yönde ilişki göstereceğine yönelik Hipotez 6-c ise doğrulanmadığı gibi, erkeklerde korumacı cinsiyetçilik alt boyutunun beklenenin ters yönünde ilişki gösterdiği görülmüştür.

Cinsiyet ile Kadın Cinayetlerine Yönelik Atıflar Arasında İdeolojilerin, Özdeşleşmenin ve Cinsiyetçiliğin Biçimlendirici Rolü

Kadınlarda muhafazakârlık düzeyi düşük grupta kurbanı suçlayıcı atıf ve özdeşleşme arasında negatif yönde ilişki olacağına dair Hipotez 4'ün sınanması amacıyla biçimlendirici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Muhafazakârlık ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme değişkenleri ortalanmış ve çarpımları ile etkileşim terimi elde edilmiştir. Bu üç değişken regresyon analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur. Görüldüğü gibi etkileşimin katsayısı anlamlı değildir ($\beta = -.06$, $SH = .24$, $p > .05$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir biçimlendirme ilişkisi söz konusu değildir.

Tablo 11. Kadınlarda Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ile Kurbanı Suçlayıcı Atıflar Arasındaki İlişki İçin Biçimlendirici Regresyon Analizinin Sonuçları

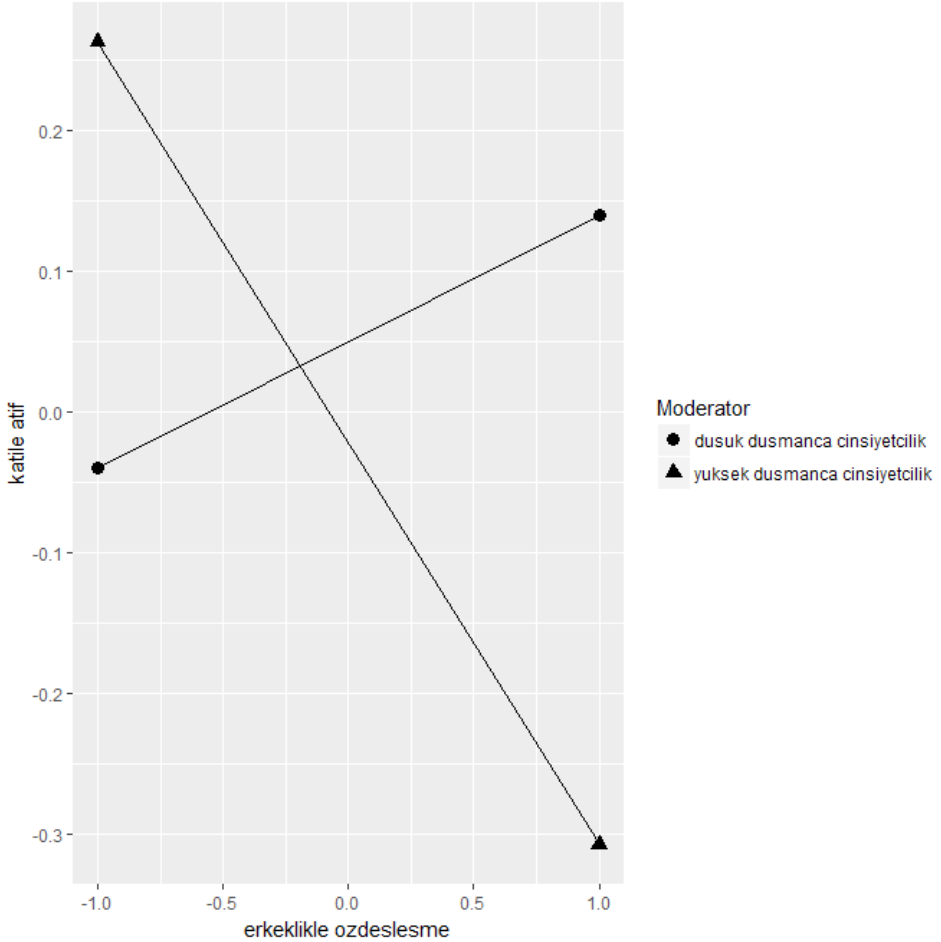
	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>p</i>
Muhafazakarlık	.40	.24	.12	.24
Özdeşleşme	.14	.13	.08	.19
Muhafazakarlık X Özdeşleşme	-.20	.24	-.06	.29

Erkeklerde düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olanlarda katili suçlayıcı atıflar ve özdeşleşme arasında negatif ilişki olacağına dair Hipotez 3'ün sınanması amacıyla biçimlendirici regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Regresyon analizi sonuçları Tablo 12'de sunulmuştur. Görüldüğü gibi etkileşim katsayısı marjinal düzeyde anlamlıdır ($\beta = -.18$, $SH = .24$, $p = .06$). Dolayısıyla değişkenler arasında bir düzenleme ilişkisinden söz etmek mümkündür.

Tablo 12. Erkek Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme ve Katili suçlayıcı Atıflar Arasındaki İlişki İçin Biçimlendirici Regresyon Analizinin Sonuçları

	<i>B</i>	<i>SH</i>	β	<i>p</i>
Düşmanca cinsiyetçilik	-.04	.10	-.04	.70
Özdeşleşme	-.09	.09	-.09	.32
Düşmanca cinsiyetçilik X Özdeşleşme	-.19	.10	-.18	.06

Bıçimlendiricilik etkisinin içeriğinin belirlenmesi için basit eğim testi gerçekleştirilmiştir. Bıçimlendirici değişken olan düşmanca cinsiyetçiliğin farklı düzeyleri için ilişki, Şekil 1’de gösterilmiştir. Buna göre cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atf arasındaki ilişki, düşük düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkekler için anlamlı değildir ($t = .68$, $SH = .13$, $p > .05$). Ancak bu ilişki yüksek düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkekler için anlamlıdır ($t = -2.07$, $SH = .13$, $p < .05$). Şekil 1’de de görüleceği gibi yüksek düşmanca cinsiyetçiliğe sahip erkeklerde, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atf arasında negatif bir ilişki söz konusudur.

Şekil 1. Erkeklerde Düşmanca Cinsiyetçilik Düzeyine Göre Katili Suçlayıcı Atıflar ve Cinsiyet Grubuyla Özdeşleşme Arasındaki İlişki

TARTIŞMA

Kadın cinayetleri, uzun süredir Türkiye'nin gündemini meşgul eden sosyal sorunların başında gelmektedir. Bu çalışmada bu olguya sosyal psikoloji açısından yaklaşılmış, insanların kadın cinayetlerini ortaya çıkaran nedenlere dair algıları incelenmiştir. Atıf kuramı ve sosyal kimlik yaklaşımından (Hewstone ve Jaspars, 1984) faydalanılmış, cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve çeşitli ideolojilerin kadın cinayetlerine yönelik atıflarla ilişkisi araştırılmıştır.

Verilerin analizi sonucunda atıfların katili suçlayıcı, kurbanı suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıflar olmak üzere üç boyutta toplandığı görülmüştür. Kullanılan atıflar cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Buna göre kadınlar katile ve sosyal yapıya yönelik, erkekler ise kurbanı suçlayıcı atıfları daha yüksek oranda kullanmışlardır. Bu bulgular sosyal kimlik yaklaşımının iç grup yanlılığı beklentisiyle (Hewstone ve Jaspars, 1984) tutarlıdır. Ayrıca sosyal yapıya yönelik atıfların kadınlar tarafından daha fazla kullanılması, ataerkin sistemin egemen grubu olan erkeklerin bu sistemi meşrulaştırma eğilimi olarak yorumlanabilir. Sistemi Meşrulaştırma Kuramının (Jost ve Hunyady, 2003) beklentilerinin aksine ve Sosyal Kimlik Kuramıyla (Brown, 2000) tutarlı olarak, böyle bir eğilim dezavantajlı grup olan kadınlarda mevcut değildir.

Cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyinin atıflarla ilişkisi ise yalnızca erkeklerde görülmüştür. Kadınlar için özdeşleşme düzeyi üç atıf biçimi ile de anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Bu durumun sosyal kimlik yaklaşımının beklentileriyle (Hewstone ve Jaspars, 1984) uyuşmadığı belirtilmelidir. Ancak erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme katili suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atıflarla negatif ilişki göstermiştir. Ayrıca cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasındaki ilişki üzerinde düşmanca cinsiyetçiliğin biçimlendirici rolü, sosyal kimlik yaklaşımının (Hewstone ve Jaspars, 1984) kısmen desteklendiğini göstermektedir. Buna göre düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük olan erkeklerde özdeşleşme ve katili suçlayıcı atıflar arasında herhangi bir ilişki mevcut değilken, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek erkeklerde özdeşleşme arttıkça katili suçlayıcı atıflar azalmaktadır. Hegemonik erkeklik modeliyle (Connell, 2005) uyumlu olarak, örnekleme farklı erkeklik biçimlerinin mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgunun yorumu, cinsiyetçi erkeklerin kendilerini ait hissettikleri erkeklik referans grubunun kadın cinayeti faillerini de içerdiği şeklinde olabilir. Böylece bu erkeklerin özdeşleşme düzeyi arttıkça iç gruplarını kayıran atıflar yapma eğilimleri de artmaktadır.

Düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük erkeklerin özdeşleştiği erkeklik biçimi ise katilleri içermiyor görünmektedir ve bu erkeklerde cinsiyet grubuyla özdeşleşme ve katili suçlayıcı atflar arasında herhangi bir ilişki saptanamamıştır.

Kadınlar için benzer bir ilişki muhafazakârlık ve cinsiyet grubuyla özdeşleşme etkileşimi biçiminde beklenmiştir, ancak bu tür bir ilişkinin mevcut olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla kadınlarda cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin atflarla herhangi bir ilişkisi söz konusu değildir. Bu durum, cinsiyetçi erkekler için elde edilen cinsiyet grubuyla özdeşleşmenin grubu kayıran atflarla pozitif ilişkisi olduğu bulgusuyla tezat oluşturmaktadır. Böylece sosyal kimlik yaklaşımına dayanan özdeşleşmeyle beraber iç gruba kayıran atfların artacağı beklentisi (Hewstone ve Jaspars, 1984) kadınlar için doğrulanmamıştır.

Siyasal ideolojilerin atf biçimleriyle ilişkisinin genel olarak hipotezlerle tutarlı olarak gözlemlendiği söylenebilir. İdeolojik yönelim sağa kaydıkça ve muhafazakârlık düzeyi arttıkça kurbanı suçlayıcı atflar da artmaktadır, ancak yalnızca erkeklerde muhafazakârlık kurbanı suçlayıcı atfları anlamlı şekilde yordamaktadır. Buna uygun olarak, erkeklerde muhafazakârlık düzeyi arttıkça katili suçlayıcı atflar da azalmaktadır. Sağ ideolojinin etkisi ise kadınlarda sosyal yapıya yönelik atflarla negatif ilişki biçiminde gözlenmiştir.

Çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilgili elde edilen bulgular ise daha yakından incelenmeyi gerektirmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik arttıkça, hem erkeklerde hem kadınlarda kurbanı suçlayıcı atflar artmakta, katili suçlayıcı atflar azalmaktadır. Dolayısıyla düşmanca cinsiyetçiliğin kadın cinayetlerini meşrulaştıran atflarla ilişkili olduğuna dair hipotezlerin doğrulandığı söylenebilir.

Çelişik duygulu cinsiyetçiliğin korumacı cinsiyetçilik boyutu ile ilgili bulgular daha karmaşıktır. Analiz sonuçlarına bakıldığında korumacı cinsiyetçiliğin kadınlarda hiçbir atf biçimini yordamadığı anlaşılmaktadır. Erkeklerde ise korumacı cinsiyetçilik düzeyi arttıkça, beklenenin aksine, kurbanlara yönelik atflar azalmakta, katili suçlayıcı ve sosyal yapıya yönelik atflar artmaktadır. Bulgular göz önüne alındığında koruyucu ataerkilliğin kurbanı suçlayıcı atflarla pozitif korelasyonunun (bkz. Tablo 3), korumacı cinsiyetçilikle düşmanca cinsiyetçilik arasındaki kuvvetli ilişkiden kaynaklandığı düşünülebilir. Dolayısıyla korumacı cinsiyetçiliğin etkisi yalnızca erkeklerde ve beklenenin aksi yöndedir.

Korumacı cinsiyetçilik ile ilgili bu beklenmedik bulgular, çalışmanın önemli bir sınırlılığına işaret ediyor olabilir. Araştırmanın uygulanması, kamuoyunda oldukça ses getiren ve tüm kesimlerden yoğun tepki alan Özgecan Aslan cinayetinin henüz gündemde olduğu bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan araştırma her ne kadar Türkiye’deki tüm kadın cinayetlerine getirilen açıklamaları incelemeyi hedeflese de katılımcılar açısından belirgin açıklamaların, Özgecan Aslan cinayetinde olduğu gibi fiziksel ve cinsel şiddetin yüksek düzeyde olduğu ve katilin kurbanı yakın bir erkek olmadığı cinayetlere ilişkin olması, bu sebeple anket soruları cevaplanırken zihinlerde bu tür cinayetlerin canlanması sonuçları etkilemiş olabilir. Korumacı cinsiyetçiliğin daha ziyade kurban kadınların geleneksel ataerkil kadınlık normlarına uymadıkları durumlarda kurbanı suçlayıcı atıflar ile ilişkili olması muhtemeldir. Dolayısıyla Özgecan Aslan cinayetinin gündemde olması katılımcıların bu tür kurbanları referans almasını engellemiş olabilir. Bu tür bir kısıtlılığın giderilmesi için, ileriki çalışmalarda genel olarak kadın cinayetlerine atıflar yerine, farklı türden cinayet senaryolarının sunulduğu deneysel bir desenin kullanılması uygun olabilir. Bu tür bir yaklaşımın korumacı cinsiyetçilik ile atıflar arasındaki ilişkiyi daha iyi aydınlatması olasıdır.

Araştırmanın bir diğer önemli sınırlılığı ise örneklemin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri, görece homojendir ve bireysel eğitim düzeyinin etkisini görünmez hale getirmektedir. Bununla birlikte bireyin ikamet ettiği birim ve gelir düzeyinin kimi etkileri olduğu, köyde ikamet edenlerin kurbanlara daha fazla, en düşük gelir grubunun ise katillere daha az atıf yaptığı görülmüştür. Türkiye genelinde kadın cinayetlerini meşrulaştıran ideoloji ve tutumların tespit edilmesi için daha temsil edici ve genellenebilir bir örnekleme ulaşılması şarttır. Mevcut örneklemden elde edilen verilerin ihtiyatla yorumlanması gerekmektedir.

Çalışmada ortaya çıkan bulguların Türkiye’nin kültürel bağlamından etkilenmeye açık olduğu da belirtilmelidir. Atıf sürecinde kültürün, özellikle bireysel veya durumsal açıklamalar getirme açısından farklılaştığı bilinmektedir (Menon, Morris, Chiu ve Hong, 1999). Bireyci kültürlerde bireysel açıklamalar daha yaygınken, Türkiye gibi toplulukçu kültürlerde durumsal açıklamalar daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla veriler bu eğilim göz önünde bulundurularak, ihtiyatla yorumlanmalıdır.

Genel olarak bakıldığında, araştırma kadın cinayetleri sorununa sosyal psikolojik açıdan yaklaşmayı ve uzun zamandır azalmadan süregelen bu olguyu meşrulaştıran sos-

yal ve psikolojik bazı yapıları tespit etmeyi hedeflemiştir. Kadınlar arasında atflar açısından, düşmanca cinsiyetçiliğin belirgin etkisi dışında önemli bir farklılaşmanın yaşanmadığı göze çarpmaktadır. Ataerkilliği ve kadın cinayetlerini meşrulaştıran yapıların erkekler üzerindeki etkisi daha belirleyici görünmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik ve muhafazakârlık, kurbanları suçlayarak meşrulaştırıcı etki gösteren temel ideolojiler olmuştur, korumacı cinsiyetçilik için ise bu ilişki gözlenmemiştir. Ayrıca cinsiyetçi erkeklerin cinsiyet grubuyla özdeşleşme düzeyi ve katili suçlayıcı atfları arasındaki negatif ilişki dikkat çekicidir. Bu bulgunun, kadın cinayetlerini meşrulaştıran bir erkeklik biçiminin Türkiye’de mevcut olduğunu gösterdiği söylenebilir. Son olarak, farklı kadın cinayetlerine getirilen atfları tespit edecek ve daha genellenebilir örneklemelere sahip araştırmaların gerçekleştirilmesi, kadın cinayetlerini meşrulaştıran yapılara dair daha iyi bir fikir edinilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Brown, R. (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30(6), 745–778.
- Cameron, J. E., & Lalonde, R. N. (2001). Social identification and gender-related ideology in women and men. *British Journal of Social Psychology*, 40(1), 59–77.
- Cameron, J. E. (2004). A three-factor model of social identity. *Self and Identity*, 3(3), 239–262.
- Chapleau, K. M., Oswald, D. L., & Russell, B. L. (2007). How ambivalent sexism toward men and women support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 57, 131–136.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). Sosyal hiyerarşi: Cinsel şiddet mitlerini anlamak. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31(78), 62–74.
- Çetin, I. (2015). Defining recent femicide in modern Turkey: Revolt killing. *Journal of International Women’s Studies*, 16(2), 346–360.
- Çoklar, I. (2007). *Kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaştırılması ve tecavüze ilişkin tutumlar*. (Yüksek Lisans Tezi). LT Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Doğan, R. (2014). The profiles of victims, perpetrators, and unfounded beliefs in honor killings in Turkey. *Homicide Studies*, 18(4), 389–416.
- Furnham, A. (1982). Explanations for unemployment in Britain. *European Journal of Social Psychology*, 12, 335–352.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 119–135.
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., . . . López, W.L. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 763–775.
- Glick, P., Sakallı-Uğurlu, N., Ferreira, M. C., & Aguiar de Souza, M. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26(4), 292–297.

- Hewstone, M., & Jaspars, J. (1984). Social dimensions of attribution. In H. Tajfel (Ed.), *The social dimension volume 2: European developments in social psychology* (pp. 379–404). New York, NY: Cambridge University Press.
- Jost, J., & Hunyady, O. (2003). The psychology of system justification and the palliative function of ideology. *European Review of Social Psychology*, 13(1), 111–153.
- Jost, J. T., Nosek, B. A., & Gosling, S. D. (2008). Ideology: Its resurgence in social, personality, and political psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 3(2), 126–136.
- Kuşdil, M. E., & Günbay, N. (2014). The relationships between in- and out-group perceptions and evaluations, and the social identity dimensions of covered/uncovered female students in Turkey. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(23), 16–32.
- Lambert, A. J., & Raichle, K. (2000). The role of political ideology in mediating judgments of blame in rape victims and their assailants: A test of the just world, personal responsibility, and legitimization hypotheses. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(7), 853–863.
- Menon, T., Morris, M. W., Chiu, C. Y., & Hong, Y. Y. (1999). Culture and the construal of agency: Attribution to individual versus group dispositions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5), 701–717.
- Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47–58.
- Sakallı-Uğurlu, N., Salman, S., & Turgut, S. (2010). Predictors of Turkish women's and men's attitudes toward sexual harassment: Ambivalent sexism, and ambivalence toward men. *Sex Roles*, 63, 871–881.
- Solak, N. ve Göregenli, M. (2009). Yoksulluğa İlişkin Nedensel Atıflar Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları*, 12(24), 72–89.
- Sümer, N., Solak, N. ve Harma, M. (2013). *İşsiz yaşam: İşsizliğin ve iş güvencesizliğinin birey ve aile üzerindeki etkileri*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Şenel, D. (2014). *Namus olgusu ve kadın üzerindeki psikolojik etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Tajfel, H., & Turner J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel Monterey (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–47). California, CA: Brooks Cole.
- Ventura, K. (2012). Sanal marka topluluklarında topluluk üyelerinin marka ile özdeşleşme düzeylerinin öncülleri ve sonuçları: Yapısal bir model önerisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2), 197–217.
- Viki, G. T., & Abrams, D. (2002). But she was unfaithful: Benevolent sexism and reactions to rape victims who violate traditional gender role expectations. *Sex Roles*, 47(5–6), 289–293.
- Yamawaki, N., Ostenson, J., & Ryan Brown, C. (2009). The functions of gender role traditionality, ambivalent sexism, injury, and frequency of assault on domestic violence perception: A study between Japanese and American college students. *Violence Against Women*, 15(9), 1126–1142.

İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Sınama Çalışması

The Responses to Dissatisfaction in Close Relationships-Accommodation Instrument: A Validity and Reliability Testing Study

Nur Taluy¹

Bu çalışma yazarın doktora tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Muğla, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Nur Taluy,
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Muğla, Türkiye
E-posta/E-mail: nortaluy@mu.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 27.02.2018
Kabul tarihi/Accepted: 16.04.2018

Atıf/Citation: Taluy, N. (2018). İkili ilişkilerde çatışma çözme tepkileri ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik sınama çalışması. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 38(1): 33-51. <https://doi.org/10.26650/SP399410>

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği'nin (İİÇÇTÖ) geçerlik ve güvenilirlik özelliklerinin incelenmesidir. Duygusal bir birlikteliği olan 294 kişi üzerinde uygulanan İİÇÇTÖ'nün yakınsak geçerliğini sınamak için Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği (ÇYBÖ) kullanılmıştır. İİÇÇTÖ'nün yapı geçerliğini test etmek için faktör analizi yapılmış ve bu analiz sonucunda hem bireyin tepkileri hem de partnerde algılanan tepkiler boyutunda özgün ölçeğe uygun olan dört faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Faktörler; çıkış, konuşma, bağlılık ve yokmuş gibi davranma adları altında gruplanmıştır. Faktörlerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları bireyin tepkisi için .53 ve .80 arasında değişirken, bireyin partnerinde algıladığı tepki için .54 ve .85 arasında değişmektedir. Analizler, İİÇÇTÖ'nün psikometrik açıdan güçlü bir ölçek olduğunu düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yakın ilişkiler, Çatışma Çözme Tepkileri, İİÇÇTÖ, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği, EVLN

ABSTRACT

The present study investigates the validity and reliability of the Responses to Dissatisfaction in Close Relationships-Accommodation Instrument, known as the EVLN-Accommodation Instrument (Exit, Voice, Loyalty, Neglect), for Turkish people. The EVLN-Accommodation Instrument was administered to 294 people and a Conflict Management Questionnaire was used to determine convergent validity. Factor analysis was conducted to determine the construct validity of the EVLN-Accommodation Instrument that revealed four factors—exit, voice, loyalty, and neglect—similar to the original scale. Cronbach's alpha coefficients for the subscales of self responses range between .53 and .80 and coefficients for the subscales of the partner's perceived responses range between .54 and .85. The analyses indicate that the EVLN-Accommodation Instrument is a strong scale in terms of psychometric properties.

Keywords: Close Relationships, Responses to Dissatisfaction, Accommodation Instrument, EVLN

EXTENDED ABSTRACT

A Validity and Reliability Study of the Turkish Version of the Responses to Dissatisfaction in Close Relationships-Accommodation Instrument

Close relationships are significantly affected by the inconveniences of daily life, which can create unhappy relationships. Consequently, couples sometimes behave negatively toward each other. Conflict resolution is a process in which the involved parties strive to correct their own incompatibilities (Sweeney & Carruthers, 1996). The responses to dissatisfaction model, known as EVLN (Exit, Voice, Loyalty, Neglect), (Rusbult & Zembrodt, 1983) is the most remarkable among conflict resolution models (Baugh, Avery, & Sheets Haworth, 1982; Deutsch, 1994; Hojjat, 2000; Killman & Thomas, 1977; Rahim, 1983; Schaap, Buunk, & Kerkstra, 1988). First, Rusbult, Zembrodt, and Gunn (1982) report that spouses handle conflicts in different ways, with an emphasis on the presence of activity/passivity and constructiveness/destructiveness dimensions in their responses to dissatisfaction. Second, Rusbult and Zembrodt (1983) examined the responses to dissatisfaction as four different approaches wherein, "exit" is an active and destructive response involving breaking-up with or divorcing a partner; "voice" is an active and constructive response similar to discussing an existing problem or demanding help from an expert or a friend; "loyalty" is a passive and constructive response involving avoidance without a quarrel and expecting the problem to pass; and neglect is a passive and destructive response, including neglecting the partner or problem, criticizing the partner, giving the "silent treatment," and avoiding spending time with the partner.

Responses to dissatisfaction affect an individual's relationship satisfaction either positively or negatively. The results of various studies demonstrate that constructive responses given to relationship problems correlate positively to relationship satisfaction (Etcheverry & Le, 2005; Finkel & Campbell, 2001; Hojjat, 2000), whereas destructive

responses correlate negatively (Bushman, 1998; Hojjat, 2000; Metts & Cupach, 1990; Weiser & Weigel, 2014) to relationship satisfaction. Both the perceived partner responses and individual responses affect the satisfaction and happiness of the relationship when confronted with problems (Rusbult, Johnson, & Morrow, 1986a). To counter this effect, considering the responses that one perceives in his or her partner was suggested (Rusbult, Verette, Whitney, Slovik, & Lipkus, 1991). Thus, Rusbult et al. (1991) developed an instrument called the Responses to Dissatisfaction-Accommodation Instrument (EVLN-Accommodation Instrument) that included both the perceived-partner responses and the self-responses.

The EVLN-Accommodation Instrument (Rusbult et al., 1991) includes 16 items for individual responses and 16 items for perceived partner responses. Each item is rated on a nine-point Likert scale. Originally, Cronbach alphas ranged from .86 to .92 and from .61 to .80 for destructive and constructive responses, respectively. Rusbult et al. (1991) stated that the 16-item instrument is designed in such a way that researchers can develop a measure of accommodation in one of two ways depending upon the purpose of the research. Researchers may first reverse-score responses for both the four exit and four neglect items and average the participant's responses across the 16 items to calculate total accommodation or average the participant's responses for each set of four items to assess the EVLN responses. Researchers can use the responses one at a time or calculate the total score. In the original form, items "1, 5, 9, and 13" are in the "exit" sub-factor; items "2, 6, 10, and 15" are in the "voice" sub-factor; items "3, 7, 11, and 16" are in the "loyalty" sub-factor; and items "4, 8, 12, and 14" are in the "neglect" sub-factor for both the self-responses and perceived partner responses.

Method

The current study investigates the validity and reliability of the EVLN-Accommodation Instrument for Turkish people. The EVLN-Accommodation Instrument was administered to 294 people. A demographic information form, EVLN-Accommodation Instrument, and a CMQ were administered to 141 females and 153 males dating different individuals.

Results and Discussion

Results of the present study revealed that the Kaiser-Meyer-Olkin value is .80 for self-responses and .84 for perceived partner responses, and Bartlett's test is significant ($p < .01$) for both parts.

To determine the construct validity of the Responses to Dissatisfaction Scale in Turkish, factor analysis was conducted using a principal components analysis with Varimax rotation.

The analysis resulted in four factors known originally as exit, voice, loyalty, and neglect. The Cronbach's coefficient alphas for the subscales of self-responses range between .53 and .80, whereas the coefficients for perceived partner responses range between .54 and .85. In addition, the test-retest reliability for the subscales of self-responses and perceived-partner responses range between .55-.62 and .48-.58, respectively.

Unlike the original scale, some items were observed to be among different factors during the factor analysis. The 12th item of both the self-responses and the perceived-partner responses, which is under the "neglect" factor on the original scale, is reverse-scored and placed under the "loyalty" factor on the current scale. Furthermore, the 5th item of the self-responses, which is under the "exit" factor on the original scale, is under the "neglect" factor in the Turkish version. Hence, the placement of items in the sub-factors in the Turkish version differs from that of the original scale. In the Turkish version of the self-responses, items "1, 9, and 13" are in the "exit" sub-factor; items "2, 6, 10, and 15" are in the "voice" sub-factor; items "3, 7, 11, 12, and 16" are in the "loyalty" sub-factor; and items "4, 5, 8, and 14" are in the "neglect" sub-factor. In the Turkish version of the perceived partner responses, items "1, 5, 9, and 13" are in the "exit" sub-factor; items "2, 6, 10, and 15" are in the "voice" sub-factor; items "3, 7, 11, 12, and 16" are in the "loyalty" sub-factor; and items "4, 8, and 14" are in the "neglect" sub-factor.

The CMQ was used to determine the convergent validity. The correlation between the sub-factors of the CMQ and the sub-factors of the EVLN-Accommodation Instrument ranges between .16 and .55 ($p < .01$).

The analysis demonstrated that the Turkish version of the EVLN-Accommodation Instrument is a strong scale in terms of psychometric properties. The implications of the study for theory, practice, and future research were also discussed.

Romantik ilişkilerde ilgi ve gereksinimlerin uyumsuzluğu nedeniyle ortaya çıkan ve neredeyse kaçınılmaz olan çatışmalara verilen tepkiler kişilere göre farklılık göstermektedir. Olumsuz bir tutum ve tavır içine girip yaşanan sorunu daha da büyütebilen kişiler olabileceği gibi, yapıcı davranmayı seçerek problemi çözmeye yönelenler de vardır. Sözü geçen çatışmayı çözüme durumu tarafların kendi uyumsuzluklarını düzeltmek adına uğraş verdikleri bir süreç olarak tanımlanabilmektedir (Sweeney ve Carruthers, 1996). Rusbult ve Zembrodt'un (1983) geliştirdikleri EVLN (Exit, Voice, Loyalty, Neglect) - Sorunlara verilen tepkiler modeli, çatışma çözme yaklaşımlarına ilişkin çeşitli görüşler (Baugh, Avery ve Sheets Haworth, 1982; Deutsch, 1994; Hojjat, 2000; Killman ve Thomas, 1977; Rahim, 1983; Schaap, Buunk ve Kerkstra, 1988) arasından en önem verilenlerden biridir. Rusbult, Zembrodt ve Gunn (1982), çatışma yönetim biçimlerinde etkinlik ve edilgenlik (activity/passivity), yapıcılık ve yıkıcılık (constructiveness/destructiveness) boyutlarının varlığına vurgu yaparak, eşlerin çatışmalı durumları farklı tarzlarda ele aldıklarını belirtmişlerdir. Bunu takiben, Rusbult ve Zembrodt (1983), çatışmalar karşısında verilen tepkileri dört farklı yaklaşımda incelemiş ve bu tarzları Hirschman'ın (1970) örgütsel tipolojisini temel alarak belirlemişlerdir. Hirschman'ın tipolojisine göre, "çıkış" tepkisi etkin olarak ilişkiyi yok eder, "konuşma" tepkisi etkin ve yapıcı biçimde koşulları iyileştirmeye çalışırken, "bağlılık" tepkisi ise iyimser ve yapıcı, ama edilgen olarak koşulların kendiliğinden düzelmesini bekler. Rusbult ve Zembrodt (1983) ise çatışma çözme tepkilerine ilişkin ölçeği geliştirirken, ilişkisel çatışmaya Hirschman'dan (1970) farklı olarak dördüncü bir yaklaşım olan "yokmuş gibi davranma" tepkisini ekleyerek bakmışlardır. Buna göre, "çıkış (exit)" partnerden ayrılma ya da boşanmayı içeren etkin ve yıkıcı bir tarzdır; "konuşma (voice)" var olan sorun üzerinde konuşma ve tartışma, çözümler önerme, bir uzman ya da bir arkadaştan yardım alma bağlamında etkin ve yapıcı bir tarzdır; "bağlılık (loyalty)" çatışmadan kaçınma ancak partnerine bağlı kalarak ve problemin geçmesini ümit ederek beklemeyi içeren edilgen ve yapıcı bir tarzdır ve "yokmuş gibi davranma (neglect)" partnerini ya da problemi görmezden gelme, sorun üzerinde tartışmaktan kaçınma, farklı konularda partneri eleştirme, partnere kötü davranma ve partnerle beraber zaman geçirmekten kaçınma gibi davranışları içeren edilgen ve yıkıcı bir tarzdır. Bağlılık ve konuşma, birlikteliğin devamını destekleyen ve ilişkiyi koruyan yapıcı tepkilerdir. Yokmuş gibi davranma ve çıkış ise ilişkiyi yıpratıcı yıkıcı tepkilerdir. Eylemsel olması nedeniyle konuşma ve çıkış etkindir, yokmuş gibi davranma ve bağlılık ise edilgen yaklaşımlardır.

Şekil 1. Yapıcılık-Yıkıcılık ve Etkinlik-Edilgenlik Boyutlarının Kesişiminde Yer Alan Çıkış, Konuşma, Bağlılık, Yokmuş gibi Davranma Tepkileri (Rusbult ve Zembrodt, 1983)

Alana ilişkin yazın incelendiğinde, bu dört yaklaşımın kullanımı, bireylerin benlik, ilişki ve kişilik tarzlarına (Rusbult, 1987; Rusbult, Johnson ve Morrow, 1986a, 1986b; Rusbult, Morrow ve Johnson, 1987; Rusbult, Zembrodt ve Iwaniszek, 1986) ve ayrıca kültürel değer ve toplumsal cinsiyet yönelimlerine (Furrer, Tjemkes, Aydınlık ve Adolfs, 2012; Okutan, Büyüksahin Sunal ve Sakallı Uğurlu, 2017; Zhang, Ting, Dorjee ve Lee, 2012) göre farklılaşabilmektedir. Örneğin, yüksek düzeyde kadınsılık gösteren kişiler ilişki sorunlarını çözümlerken daha çok bağlılık ya da konuşma tepkileri vermekteyken, yüksek düzeyde erkeksilik gösterenlerin bu yapıcı tepkileri daha az kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir (Rusbult ve ark., 1986). Yeni bir çalışmada, eşcinsel kadınların heteroseksüel kadınlara göre daha fazla bağlılık tepkisi verme eğiliminde olduğu ve içselleştirilmiş homofobinin eşcinsel kadın ve erkekler için yıkıcı tepkilerle ilişkilendirildiği görülmektedir (Okutan ve ark., 2017). Furrer ve arkadaşlarının (2012) yürüttükleri çalışmada bireysel kültürlerle karşılaştırıldığında, toplulukçu kültürlerin yokmuş gibi davranma ve bağlılık gibi edilgen tepkileri daha fazla kullanma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Kültürlerarası gerçekleştirilen farklı bir çalışmada (Zhang ve ark., 2012) ise Çinlilerle karşılaştırıldığında Amerikalıların sorunlar karşısında daha fazla etkin (çıkış ve konuşma) tepkiler verdikleri, buna karşılık Çinlilerin edilgen (bağlılık ve yokmuş gibi davranma) tepkilere eğilim gösterdikleri belirlenmiştir. Söz konusu dört çatışma çözme yaklaşımının Türk kültürü üzerinde uygulandığı çalışmalarda, kadınların kıskançlıkla başa çıkmada erkeklere göre daha çok yapıcı yöntemlere (Büyüksahin ve Demirtaş Madran, 2008; Çi-

men, 2007; Demirtaş, 2004) erkeklerinse kadınlara göre daha çok yıkıcı yöntemlere (Büyükaşahin ve Demirtaş-Madran, 2008; Demirtaş, 2004) başvurdukları ileri sürülmektedir. Ancak Taluy'un (2013) yatırım modeli değişkenlerinin ilişkiye verilen tepkilerle ilişkisini inceleyen çalışmasında önceki bulgulardan farklı olarak erkeklerin konuşma ve bağlılık puanlarının, kadınlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Ülkemizde kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin bireylerin duygusal ilişkilerindeki doyumsuzlukları ele alış biçimleri üzerindeki etkilerini inceleyen başka bir çalışmada ise kontrol odağının çıkış, konuşma ve yokmuş gibi davranma tepkilerini, eleştirel düşünmenin ise etkin tepkileri (çıkış, konuşma) anlamlı biçimde yordadığı belirtilmektedir (Çırakoğlu ve Tezer, 2010). Kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin çıkış üzerinde olumsuz, konuşma üzerinde olumlu bir etkisi olduğu, ayrıca kontrol odağının yokmuş gibi davranma üzerinde de olumsuz bir etkiye sahip olduğu öne sürülmektedir.

Çatışma çözme tepkileri bireylerin ilişki doyumlarını da olumlu ya da olumsuz olarak etkilemektedir. İlişki doyumu ile ilişki sorunlarına verilen tepkilerin arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sonuçları, ilişki doyumu ile yapıcı tepkilerin olumlu (Etcheverry ve Le, 2005; Finkel ve Campbell, 2001; Hojjat, 2000), yıkıcı tepkilerin ise olumsuz (Bushman, 1998; Hojjat, 2000; Metts ve Cupach, 1990; Weiser ve Weigel, 2014) ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin Etcheverry ve Le'ye (2005) göre ilişki sürekliliği ve ilişki doyumu ile uyum sağlayıcı çatışma çözme tepkilerinin ve ilişkisel fedakarlık yapma isteğinin olumlu bir ilişkisi bulunmaktadır. Finkel ve Campbell'in (2001) çalışması, öz denetimin bireyin romantik partnerinin yıkıcı davranışlarına karşılık olarak uyum sağlama becerilerini desteklediğini söylemekte ve uyum sağlayıcı tepkiler ile ilişki doyumunun olumlu ilişkisine işaret etmektedir. Hojjat (2000) ise çalışmasında çatışma yönetimi davranışlarında cinsiyet farklılıklarına ilişkin bilgi verirken ilişki doyumu ile uyumlu tepkilerin olumlu, uyumsuz tepkilerin ise olumsuz ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bushman (1998) tarafından yapılan benzer bir çalışmada da ilişki doyumunun çıkış ve yokmuş gibi davranma ile olumsuz ilişki içinde olduğu görülmektedir. Yine Metts ve Cupach (1990) çalışmalarında, işlevsel olmayan inançlar ve ilişkisel doyum arasındaki bağlantıya problem çözme tepkilerinin aracılık ettiğini ve hem işlevsel olmayan inançların hem de olumsuz problem çözme tepkilerinin ilişkisel doyum ile ilişkili olduğunu belirtmektedirler. Weiser ve Weigel'in (2014) çalışması ise ilişkide ciddi bir aldatmanın yaşanmasının ardından bireylerin yapıcı tepki verme olasılıklarının azalarak, yıkıcı bir tepki verme olasılıklarının arttığını ve yıkıcı tepkilerin yatırım modeli kapsa-

mında incelenen ilişki doyumuyla olumsuz bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Çıkış ve yokmuş gibi davranma tepkilerinin sık kullanımı ilişki doyumunu azaltırken, konuşma ve bağlılık tepkilerinin kullanımı doyumu arttırmaktadır (Rusbult ve ark., 1982; Rusbult ve ark., 1986a).

Bununla birlikte, çatışmayı çözerken bireylerin partnerlerinin tepkilerine ilişkin algılarının da ilişkinin doyum ve mutluluğunu etkilediği belirtilmektedir (Rusbult ve ark., 1986a). Bu nedenle; problemlili çiftlerin, çatışmalar karşısında gösterdikleri tepkilerin karşılıklı etkilerini inceleyebilmek amacıyla kişinin partnerinde algıladığı tepkilerin de dikkate alınmasının gerekliliği öne sürülmüştür (Rusbult, Verette, Whitney, Slovik ve Lipkus, 1991). Yovetich ve Rusbult'a (1994) göre, partnerlerinin daha az konuşma eğilimi gösterdiklerini ve daha çok yıkıcı tepkiler verdiğini düşünen bireylerin, ilişkideki doyumsuzlukları artmaktadır. Yine, Taluy ve Büyükşahin'in (2016) çalışmasında da bireylerin ilişki doyumunu partnerlerinde algıladıkları yıkıcı tarzların etkilediği belirlenmiştir. Sakallı Uğurlu (2002) ise çalışmasında bireylerin beraber oldukları kişileri olumlu değerlendirmelerinin ilişki doyumları üzerinde önemli etkisi olduğunu belirtmiştir. Benzer sonuçlar elde edilen farklı bir çalışmada partneri iyi kişi olarak algılamanın sorunlar karşısında yapıcı tepkiler vermeyi artırdığı öne sürülmektedir (Veldorale-Brogan, Lambert, DeWall ve Fincham, 2013).

Özetlemek gerekirse, sorunlar karşısında bireylerin verdikleri tepkilerin yanı sıra bireylerin partnerlerinde algıladıkları tepkilerin de ilişkiyi ve ilişkinin uyumunu yakından etkilediği (Rusbult ve ark., 1991; Sakallı, 2002; Taluy ve Büyükşahin, 2016; Veldorale-Brogan ve ark., 2013; Yovetich ve Rusbult, 1994) yönünde bulgular mevcuttur. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı Rusbult ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilen ve Çırakoğlu (2006) tarafından Türk kültürüne bir tek "bireysel" boyutuyla "İlişki Problemlerine Tepkilerim" adıyla uyarlanan ölçeğe "partnerde algılanan tepkiler" boyutunun da eklenerek "İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği"nin (İİÇÇTÖ) Türk örneklemini üzerinde psikometrik özelliklerinin sınamasıdır.

İİÇÇTÖ'nün orijinal ölçek gibi dört faktörlü bir yapı göstermesi beklenmiştir. Ölçeğin yakınsak geçerliğini belirlemek için birey/partner, olumlu/olumsuz ve etkinlik/edilgenlik boyutlarını içeren benzer yapısal özelliklere sahip bir ölçek kullanılmış ve her iki ölçeğin ilişkisi incelenmiştir. Son olarak iç tutarlılık, iki yarım güvenilirlik ve test tekrar test yöntemleriyle güvenilirliğe yönelik analizler yapılmıştır.

YÖNTEM

Örnekleme

Çalışmaya 141'i kadın (%48), 153'ü erkek (%52), olmak üzere, duygusal bir birlik-teliği olan 294 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 17 ile 84 arasında değişmektedir ($Ort. = 25.02$, $SS = 11.32$). Çalışmaya katılanların ilişki türlerine bakıldığında, 225'inin (%77) flört ettiği, 36'sının (%12) evli olduğu, 17'sinin (%6) sözlü/nişanlı olduğu, 8'inin (%3) ise aynı evde beraber yaşadığı görülmüştür. Boşandıktan sonra yeni bir flörtü olan-ların sayısı 3 (%1), eşi öldükten sonra yeni bir flörtü olanların sayısı 4'tür (%1). Katılı-mcılarının 1'i ise ilişkilerinin türünü belirtmemiştir. Katılımcıların 215'i (%73) üniversite öğrencisi, 49'u (%17) üniversite mezunu, 14'ü (%5) lisansüstü mezunu, 12'si (%4) lise mezunu, 3'ü (%1) ilkokul mezunudur. Bir kişi eğitim durumunu belirtmemiştir. Katılı-mcıların şu anda yaşadıkları ilişki süresi ortalamaları 51.43 aydır ($SS = 103.92$), en uzun yaşadıkları ilişki süresinin ortalaması ise 54.65 aydır ($SS = 97.87$).

Veri Toplama Araçları

Demografik Soru Formu. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi gibi demog-rafik özellikleriyle birlikte ilişkilerine yönelik sorular anketin ilk kısmındaki formda yer almaktadır.

İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği (İİÇÇTÖ). İİÇÇTÖ (Responses to Dissatisfaction in Close Relationships- Accomodation Instrument /EVLN) problem yaşayan çiftlerin yaşadıkları sıkıntılar karşısında gösterdikleri tepkilerin karşılıklı etkile-rini inceleyebilmek amacıyla Rusbult ve arkadaşları (1991) tarafından geliştirilmiştir. İlk olarak Rusbult ve Zembrodt (1983) tarafından Romantik İlişki Sorunlarına Tepkiler (Responses to Dissatisfaction in Romantic Involvements) adıyla ikili ilişkilerde yaşanan sıkıntılara verilen tepkileri ölçmek için bir ölçek geliştirmiştir. Bu ölçekte dört grupta sı-nıflandırılan tepkiler, etkinlik/edilgenlik ve yapıcılık/yıkıcılık boyutlarının birleştirilme-siyle oluşturulmuş ve bu tepkilere “çıkış,” “konuşma,” “bağlılık” ve “yokmuş gibi dav-ranma” adları verilmiştir. Daha sonra, sadece bireyin tepkilerini ölçen bu ölçeğe, Rusbult ve arkadaşları (1991) tarafından bireyin partnerinde algıladığı tepkiler alt boyutunun ek-lenmesiyle hem karşılıklılık yapısı hem de uyumun temel yapısı anlaşılmaya çalışılmıştır. Söz konusu ölçekte, “bireyin tepkileri” ve “bireyin partnerinde algıladığı tepkiler” olarak ayrıştırılan dört tepki biçimi adı geçen iki boyut altında incelenmiştir. Yirmi dört madde-den oluşan ölçek daha sonra Kilpatrick, Bissonnette ve Rusbult (2002) tarafından 16 mad-

de olarak tekrar düzenlenmiştir. Rusbult ve arkadaşlarının (1991) yaptıkları bir seri araştırmanın sonuçlarına göre yıkıcı tepkilerin iç tutarlık katsayıları .86 ile .92 arasında, yapıcı tepkilerin iç tutarlık katsayıları .61 ile .80 arasında değişmektedir. Her iki kısımda da 16'şar madde ile oluşturulan ölçek, 9 dereceli Likert ölçekleme ($0 = \text{hiç yapmam} - \text{eşim hiç yapmaz}$; $8 = \text{sürekli yaparım} - \text{eşim sürekli yapar}$) tarzında tasarlanmıştır.

Buna göre, “çıkış” yıkıcı ve etkin bir tepkiyi ölçmektedir (1., 5., 9. ve 13. maddeler; Örn. Bireyin tepkisi: Eşim/ilişki yaşadığım kişi gerçekten kötü bir şey söylediğinde onu terk etmekle tehdit ederim. Bireyin partnerinde algıladığı tepki: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye gerçekten kötü bir şey söylediğimde beni terk etmekle tehdit eder.). “Konuşma” yapıcı ve etkin bir tepkiyi ölçmektedir (2., 6., 10. ve 15. maddeler; örn. Bireyin tepkisi: Eşim/ilişki yaşadığım kişi hoşuma gitmeyen bir şey yapınca bu konuyu onunla sakince tartışırım. Bireyin partnerinde algıladığı tepki: Eşimin/ilişki yaşadığım kişinin hoşuna gitmeyen bir şey yapınca bu konuyu benimle sakince tartışır.). “Bağlılık” yapıcı ve edilgen bir tepkiyi ölçmektedir (3., 7., 11. ve 16. maddeler; örn. Bireyin tepkisi: Eşim/ilişki yaşadığım kişi gerçekten kötü bir şey söylediğinde sabırla keyfinin düzelmesini beklerim. Bireyin partnerinde algıladığı tepki: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye gerçekten kötü bir şey söylediğimde sabırla keyfimin düzelmesini bekler.). “Yokmuş gibi davranma” ise yıkıcı ve edilgen bir tepkiyi ölçmektedir (4., 8., 12. ve 14. maddeler; örn. Bireyin tepkisi: Eşim/ilişki yaşadığım kişi gerçekten kötü bir şey söylediğinde somurturum ve konuyla yüzleşmem. Bireyin partnerinde algıladığı tepki: Eşime/ilişki yaşadığım kişiye gerçekten kötü bir şey söylediğimde somurtur ve konuyla yüzleşmez.).

Rusbult ve arkadaşları (1991), bu ölçeğin puanlamasının araştırmanın amacına göre iki farklı biçimde yapılabileceğini belirtmişlerdir. Buna göre, tepkileri teker teker ölçmek için katılımcıların yanıtlarının ortalaması her alt ölçeğin (çıkış, konuşma, bağlılık, yokmuş gibi davranma) kendi maddeleri üzerinden ayrı ayrı alınmaktadır. Diğer puanlama biçiminde ise, uyumsuz davranışı değerlendirme amacı güdülmekte ve ölçekteki yıkıcı tepkilerin (çıkış ve yokmuş gibi davranma) maddeleri ters kodlanarak katılımcıların 16 madde üzerinden toplam ortalama puanı elde edilmektedir. Alınan yüksek puanlar yüksek uyumsuz davranışa işaret etmektedir. Bu nedenle ölçeğin bir diğer adı Uyum Ölçeği (Accommodation Instrument) olarak geçmektedir.

Daha önceden Çırakoğlu (2006) tarafından Türkçeye bir tek “bireysel” boyutuyla “İlişki Problemlerine Tepkilerim” adıyla uyarlanan ölçeğin psikometrik özelliklerinin

sınama çalışmasında Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları “Konuşma” için .73, “Bağlılık için” .59, “Çıkış” için .69 ve “Yokmuş gibi Davranma” için .57 bulunmuştur.

Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği (ÇYBÖ). Hojjat (2000) tarafından geliştirilen ve Türk kültürüne Uğurlu (2003) tarafından uyarlanan ölçek, evli bireylerin eşleri ile yaşadıkları problemler karşısında kullandıkları etkin-edilgen ve olumlu-olumsuz davranışlara ilişkin ifadeleri içermektedir. On yedişer maddelik birey ve partner ifadelerinden oluşan ölçekte farklı çatışma yönetim tarzlarını ölçebilen dört alt boyut bulunmaktadır. Buna göre, etkin-olumlu çatışma yönetim tarzı (1., 3., 4. ve 6. maddeler), kişilerin çatışma çözümede etkin olmalarını ve sonucun adil olmasını istemelerini belirtir. Edilgen-olumlu çatışma yönetim tarzı (8., 10., 13., 14. ve 16. maddeler), kişilerin yine adil bir sonuç elde etmeyi istemelerine karşın çatışma çözümünde edilgen kaldıklarını söyler. Etkin-olumsuz çatışma yönetim tarzı (2., 9., 15. ve 17. maddeler), kişilerin çatışmayı çözerken etkin olmaları ve sonucun adil olmasına gerek duymamalarını vurgular. Edilgen-olumsuz çatışma yönetim tarzı (5., 7., 11. ve 12. maddeler), kişilerin çatışmayı çözerken edilgen kalsa dahi sonucun adil olmasına gerek duymamalarını ifade eder. Ölçek, 6’lı Likert ölçekleme tipine göre tasarlanmıştır. Hojjat (2000), etkin-olumlu çatışma yönetim tarzı alt boyutunun iç tutarlık katsayısını .63; edilgen-olumlu çatışma yönetim tarzı alt boyutunun iç tutarlık katsayısını .76; etkin-olumsuz çatışma yönetim tarzı alt ölçeğinin iç tutarlık katsayısını .72 ve edilgen-olumsuz çatışma yönetim tarzı alt boyutunun iç tutarlık katsayısını .71 olarak belirtmiştir. Türkçeye uyarlama çalışmasında boyutların iç tutarlık katsayıları .43 - .69 arasında bulunmuştur (Uğurlu, 2003).

İşlem

Sorunlar karşısında bireylerin verdikleri tepkilerin yanı sıra bireylerin partnerlerinde algıladıkları tepkilerin de ilişkiyi ve ilişkinin uyumunu yakından etkilediği düşünüldüğü için tepkilerin karşılıklı etkisini incelemek adına daha önceden Çırakoğlu’nun (2006) sadece “bireysel” boyutuyla uyarladığı “İlişki Problemlerine Tepkilerim” Ölçeğini kullanmak yerine İİÇÇTÖ’nün Türk kültürüne uyarlama çalışmasının yapılması uygun görülmüştür. İİÇÇTÖ’nün Türkçeye uyarlama çalışmasının yapılabilmesi için öncelikle Kasım 2009’da C. E. Rusbult’dan izin alınmıştır. Alınan izinin ardından, özgün ölçekte yer alan maddeler iyi derecede İngilizce bilen iki sosyal psikolog, bir klinik psikolog ve bir İngiliz dili bilimi öğretim görevlisi tarafından Türkçe’ye çevrilmiş ve çoğunluğun yanıtları temel alınarak ölçeğin Türkçe formu oluşturulmuştur. Veri toplama işlemi yüz yüze görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Uygulama öncesinde katılımcılara yapılan

araştırmaya ilişkin bilgi verilmiş ve gönüllülük onayı alınmıştır. Katılımcıların ölçekleri yanıtlamaları yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Katılımcılara çalışmaya katılmalarına karşılık olarak herhangi bir ödül verilmemiştir.

BULGULAR

Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkiler olarak ayrılan ve her biri 16'şar maddeden oluşan İİÇÇTÖ'nün faktör yapısını belirlemek amacıyla faktörlerden elde edilen puanlara Varimaks eksen döndürme yöntemiyle faktör analizi yapılmıştır. Yapılan analizin sonucu, bireyin tepkileri için varyansın %56'sını, bireyin partnerinde algıladığı tepkiler için varyansın %59'unu açıklayan ve öz değerleri 1'in üzerinde dört faktör olduğunu göstermektedir. Faktör analizi için örneklemin yeterliliğini değerlendirmek amacıyla yapılan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri bireyin tepkileri için .80 olup, faktör

Tablo 1. Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Faktör Analizi Sonuçları

Maddeler	Faktör 1 Konuşma		Faktör 2 Bağlılık		Faktör 3 Çıkış		Faktör 4 Yokmuş Gibi Davranma		Toplam Varyans %	
	Birey	Partner	Birey	Partner	Birey	Partner	Birey	Partner	Birey	Partner
2	.78	.84								
6	.67	.75								
10	.80	.82								
15	.79	.79								
3			.44	.37						
7			.58	.38						
11			.69	.48						
12			-.73	-.80						
16			.76	.70						
1					.53	.76				
5					-	.65	.70			
9					.62	.61				
13					.77	.57				
4							.71	.66		
8							.51	.75		
14							.51	.67		
Açıklanan Varyans %	20	25	15	11	11	12	10	11	56	59

analizinin geçerliliğini sınavan Bartlett testi sonucu anlamlı ($X^2(120) = 1242.20, p < .001$) bulunmuştur. Yine bireyin partnerinde algıladığı tepkiler için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .84 olup, Bartlett testi sonucunun anlamlı ($X^2(120) = 1523.34, p < .001$) olması nedeniyle faktör analizi yapılabileceği görülmüştür. Faktör sayısının kararını vermek amacıyla özdeğerler, güvenilirlik değerleri, açıklanan varyans oranı ve yamaç-yığıntı grafiği (scree plot) incelendiğinde, ölçeği hem bireyin tepkileri hem de bireyin partnerinde algıladığı tepkiler açısından dört faktör altında toplamının uygun olduğu görülmüştür. Özgün ölçekle aynı faktör yapısına sahip çıkan ölçeğin faktörleri aynı isimlerle adlandırılmış ve analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, İİÇÇTÖ’nün “bireyin tepkileri” başlıklı kısmında, birinci faktör var olan sorun üzerinde konuşma ve tartışma, çözümler önerme, bir uzman ya da bir arkadaştan yardım alma bağlamında etkin ve yapıcı bir tarz olan **konuşma tepkisini**, ikinci faktör çatışmadan kaçınmayı ve problemin geçmesini ümit ederek beklemeyi içeren edilgen ve yapıcı bir tarz olan **bağlılık tepkisini**, üçüncü faktör partnerden ayrılma ya da boşanmayı içeren etkin ve yıkıcı bir tarz olan **çıkış tepkisini** ve dördüncü faktör ise partnerini ya da problemi görmezden gelme, partnere kötü davranma ve ondan kaçınma gibi davranışları içeren edilgen ve yıkıcı bir tarz olan **yokmuş gibi davranma tepkisini** içermektedir. Özgün ölçeğin “bireyin tepkileri” kısmında yokmuş gibi davranma faktörü altında yer alan 12. madde ters kodlanarak Türk kültüründe bağlılık faktörü altında yer alırken, özgün ölçekte çıkış faktörü altında bulunan 5. madde ise Türk kültürüne uyarlama çalışmasında yüksek yüklerle yokmuş gibi davranma faktörü altında yer almıştır. Birinci faktör varyansın %20’sinden, ikinci faktör varyansın %15’inden, üçüncü faktör varyansın %11’inden, dördüncü faktör varyansın %10’undan sorumludur. Dört faktör birlikte toplam varyansın %56’sını açıklamaktadır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Türk kültürüne uyarlama sırasında ölçeğin “bireyin partnerinde algıladığı tepkiler” başlıklı kısmında birinci faktör **konuşma tepkisini**, ikinci faktör **bağlılık tepkisini**, üçüncü faktör **çıkış tepkisini** ve dördüncü faktör ise **yokmuş gibi davranma tepkisini** içermektedir. Yine özgün ölçeğin “bireyin partnerinde algıladığı tepkiler” bölümünde yokmuş gibi davranma faktörü altında yer alan 12. madde bu uyarlama çalışmasında ters kodlanarak bağlılık faktörü altında yer almıştır. Birinci faktör varyansın % 25’inden, ikinci faktör varyansın %11’inden, üçüncü faktör varyansın %12’sinden, dördüncü faktör varyansın %11’inden sorumludur. Dört faktör birlikte toplam varyansın %59’unu açıklamaktadır.

Yakınsak Geçerliğine İlişkin Bulgular

İİÇÇTÖ'nün yakınsak (convergent) geçerliğini belirlemek için ÇYBÖ uygulanmıştır. ÇYBÖ, İİÇÇTÖ ile benzer biçimde dört farklı çatışma yönetim biçimini içermektedir. Bunlar; olumlu-etkin, olumsuz-etkin, olumlu-edilgen ve olumsuz-edilgen çatışma yönetim biçimleridir (Uğurlu, 2003). İİÇÇTÖ'nün bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkilere ait faktörler ile ÇYBÖ faktörleri arasındaki korelasyonlar incelendiğinde değerlerin .16 ile .55 arasında değiştiği ve aralarında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu gözlenmektedir. İİÇÇTÖ'nün bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkilere ait faktörler ile ÇYBÖ faktörlerinin arasındaki korelasyonlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. İİÇÇTÖ Faktörleri ile ÇYBÖ Faktörlerindeki Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere Ait Korelasyonlar

	Olumsuz -Etkin		Olumlu-Etkin		Olumlu-Edilgen		Olumsuz -Edilgen	
	Birey	Partner	Birey	Partner	Birey	Partner	Birey	Partner
Çıkış	.22*	.27*						
Konuşma			.30*	.55*				
Bağlılık					.45*	.48*		
Yokmuş gibi davranma							.28*	.16*

* $p < .01$

Güvenirlige İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla, iç tutarlık katsayısı, iki yarım güvenilirlik ile test-tekrar test güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. İİÇÇTÖ'nün bireyin tepkileri ve bireyin partnerinde algıladığı tepkilerin güvenilirlik katsayıları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Bireyin Tepkileri ve Bireyin Partnerinde Algıladığı Tepkilere ait Faktörlerin Güvenirlik Katsayıları

Tepkiler	Cronbach Alfa		Test-tekrar test güvenilirliği		İki yarım güvenilirliği	
	Birey	Partner	Birey	Partner	Birey	Partner
Çıkış	.68	.63	.58	.58	.65	.64
Konuşma	.80	.85	.62	.58	.81	.88
Bağlılık	.74	.77	.60	.53	.80	.78
Yokmuş gibi davranma	.53	.54	.55	.48	.54	.58

Faktörlerin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları bireyin tepkisi için .53 ile .80 arasında, bireyin partnerinde algıladığı tepki için .54 ile .85 arasında değişmektedir. Ölçeğin

iki yarım güvenilirlik katsayıları ise bireyin tepkisi için .54 ile .81 arasında, bireyin partnerinde algıladığı tepki için .58 ile .88 arasında değişmektedir.

Test-tekrar test güvenilirliğini sınamak için ölçek, 123 kişiye üç hafta ara vererek iki kere uygulanmıştır. Bu nedenle anket formunun üzerine katılımcılardan kendilerine ait bir rumuz yazmaları ve ikinci uygulamada aynı rumuzla yeniden sorulara yanıt vermeleri istenmiştir. Analizler sonucunda elde edilen test-tekrar test güvenilirlik katsayıları, bireyin tepkisi için .55 ile .62 arasında, bireyin partnerinde algıladığı tepki için .48 ile .58 arasında değişmektedir.

TARTIŞMA

Ülkemizde çatışma çözme yaklaşımlarına ilişkin pek çok çalışmanın ve ölçeğin varlığına karşın (Arslan, 2005; Çırakoğlu, 2006; Uğurlu, 2003) kişinin verdiği bireysel tepkilerin yanı sıra partnerinde algıladığı tepkileri de ölçen bir ölçeğin yazında yer almaması dikkat çekicidir. Bu araştırmanın amacı, İİÇÇTÖ'nün (Rusbult ve ark., 1991) Türkçeye uyarlanarak, psikometrik özelliklerinin sınanması olmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, ilişki yaşayan bireylere uygulanan İİÇÇTÖ'nün kabul edilebilir psikometrik özelliklere sahip olduğuna ilişkin kanıtların güçlü olduğu görülmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla ölçeklerden elde edilen puanlara Vari-maks eksen döndürme yöntemiyle faktör analizi uygulanmıştır. Özgün formla tutarlı olarak, maddelerin dört faktör altında toplandığı belirlenmiştir. Bu çalışma ile özgün formun faktör yapısı tekrarlanmıştır. Faktör analizi sırasında orijinal ölçekten farklı olarak bazı maddelerin farklı faktörler arasında yer aldığı görülmüştür. Orijinal ölçekte yokmuş gibi davranma faktörü altında yer alan 12. madde hem bireyin tepkileri hem de partnerde algılanan tepkiler kısmında ters kodla bağlılık faktörü altında yer almıştır. On ikinci maddede belirtilen “Eşim bana kaba davrandığında görmezden gelirim” maddesinin Türk kültüründe kızıp küsmek yerine alttan almak olarak algılanmış olması muhtemeldir. Yine orijinal ölçekte çıkış faktörü altında yer alan 5. madde sadece bireyin tepkileri kısmında yokmuş gibi davranma faktörü altında yer almıştır. Bu nedenle Türkçe uyarlama formunda maddelerin faktörlerde yer alma şekli orijinal ölçekten farklıdır. Türkçe formda, bireyin tepkileri kısmında çıkış faktöründe faktöründe “1, 9 ve 13” numaralı maddeler, konuşma faktöründe “2, 6, 10 ve 15” numaralı maddeler, bağlılık faktöründe “3, 7, 11, 12 ve 16” numaralı maddeler ve yokmuş gibi davranma faktöründe “4, 5, 8 ve 14” numaralı maddeler yer almaktadır. Türkçe formda, partnerde algılanan tepkiler kısmında ise çıkış faktöründe “1, 5, 9 ve 13” numaralı maddeler, konuşma faktöründe “2, 6,

10 ve 15” numaralı maddeler, bağıllık faktöründe “3, 7, 11, 12 ve 16” numaralı maddeler ve yokmuş gibi davranma faktöründe “4, 8 ve 14” numaralı maddeler yer almaktadır.

Yakınsak geçerliğinin saptanmasında, İİÇÇTÖ faktörlerinin ÇYBÖ faktörleri ile aralarındaki ilişkilere bakılmıştır. Elde edilen korelasyon değerleri, .16 ile .55 arasında değişmektedir. Ölçekler arasındaki ilişkinin özellikle olumsuz yönetim biçimlerinde daha zayıf olduğu görülmektedir. ÇYBÖ’de yer alan etkin-olumsuz yönetim biçimi ile İİÇÇTÖ’de yer alan etkin-yıkıcı tepkiler içerik olarak çok benzer değildir. Örneğin çıkış tepkisi terk etme, boşanma gibi bir etkinlik içerirken, ÇYBÖ’de var olan etkin-olumsuz yönetim biçimi daha çok ısrar ya da tehdit etmeyi içermektedir. Ancak her iki ölçeğin alt boyutları arasında anlamlı ve olumlu yönde ilişki gözlenmekte olup, bu değerlerin ölçeğin yakınsak geçerliği için kabul edilebilir olduğu söylenebilir.

İİÇÇTÖ’nün güvenilirliğini sınamak amacıyla Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Faktörlerin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları bireyin tepkisi için .53 ve .80 arasında değişirken, bireyin partnerinde algıladığı tepki için .54 ve .85 arasında değişmektedir. Cronbach alfa değerleri, Çırakoğlu’nun (2006) çalışmasındaki bireyin tepkisi değerleriyle oldukça yakındır. Çalışmada ölçeğin güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla, iç tutarlılık katsayısı, iki yarım güvenilirliği ile test- tekrar test güvenilirlik katsayıları da hesaplanmıştır. Bulgulara göre, iki yarım güvenilirlik katsayıları bireyin tepkisi için .54 ve .81 arasındayken bireyin partnerinde algıladığı tepki için .58 ile .88 arasında değişmektedir. Test-tekrar test katsayıları ise bireyin tepkisi için .55 ve .62 arasında ve bireyin partnerinde algıladığı tepkiler için .48 ile .58 arasında değişmektedir.

Alan yazına katkısı olduğu düşünülen bu çalışmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Çalışmanın en önemli sınırlılığı, örneklemin evreni tam olarak temsil eder nitelikte olmamasıdır. Çalışmada örneklemin büyük bir bölümünü metropolde yaşayan, aynı zamanda üniversite veya daha üst eğitim düzeyindeki kişiler oluşturmaktadır. Aynı zamanda ilişki türü olarak flört edenler de yoğunluktadır. Genellemenin sağlıklı olabilmesi için gelecek çalışmalarda örnekleme farklı gruplar üzerinde gerçekleştirmek yararlı olabilir. Bu sınırlılıklara karşın, gerçekleştirilen analizlerin sonucunda beklenen yönde ilişkiler gösteren ölçeğin Türk kültürü için geçerli ve güvenilir olduğuna dair çeşitli kanıtların varlığından söz edilebilir.

Teşekkür: Doktora çalışmamı yürüten değerli hocam Doç. Dr. Ayda Büyükaşahin Sunal’a verdiği büyük destekten dolayı derin teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

- Arslan, C. (2005). *Kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yüklem karmaşıklığı açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Baugh, C. W., Avery, A. W., & Sheets-Haworth, K. L. (1982). Marital Problem Solving Scale: A measure to assess relationship conflict negotiation ability. *Family Therapy, 9*, 43–51.
- Bushman, W. J. (1998). *The relationship between conflict, love, and satisfaction and relationship beliefs, problem solving techniques and negotiating strategies in romantic relationships* (Doctoral dissertation). Hofstra University, NY.
- Büyüksahin, A., & Demirtaş-Madran, A. (2008, May). *Coping with romantic jealousy: gender, relationship inadequacy and relationship satisfaction among Turkish university students*. Paper presented at the European Association for Research on Adolescence Conference (EARA), Torino, Italy.
- Çirakoğlu, O. C. (2006). *Role of locus control and critical thinking in handling dissatisfaction in romantic relationships of university students* (Unpublished Doctoral dissertation). Middle East Technical University, Ankara.
- Çirakoğlu, O. C. ve Tezer, E. (2010). Kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(26), 29–41.
- Çimen, E. (2007). *Görücü usulü ve anlaşarak evlenen bireylerin çeşitli sosyal psikolojik faktörler yönünden karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın ilişkilerde kıskançlık (Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler)* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Deutsch, M. (1994). Constructive conflict resolution: Principles, training, and research. *Journal of Social Issues, 50*(1), 13–32.
- Etcheverry, P. E., & Le, B. (2005). Thinking about commitment: Accessibility of commitment and prediction of relationship persistence, accommodation, and willingness to sacrifice. *Personal Relationships, 12*, 103–123.
- Furrer, O., Tjemkes, B. V., Aydınlık, A. Ü., & Adolfs, K. (2012). Responding to adverse situations within exchange relationships: The cross-cultural validity of a circumplex model. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 43*(6), 943–966.
- Finkel, E. J., & Campbell, W. K. (2001). Self-control and accommodation in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Personality and Social Psychology, 81*, 263–277.
- Hirschman, A. O. (1970). *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hojjat, M. (2000). Sex difference and perceptions of conflict in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationship, 17*(4–5), 508–617.
- Kilmann, R. H., & Thomas, K. W. (1977). Developing a forced-choice measure of conflict handling behavior: The ‘Mode’ Instrument. *Educational and Psychological Measurement, 37*, 309–325.
- Kilpatrick, S. D., Bissonnette, V. L., & Rusbult, C. E. (2002). Empathic accuracy and accommodative behavior among newly married couples. *Personal Relationships, 9*, 369–393.
- Metts, S., & Cupach, W. R. (1990). The influence of relationship beliefs and problem-solving responses on satisfaction in romantic relationships. *Human Communication Research, 17*(1), 170–185.

- Okutan, N., Büyükaşahin Sunal, A., & Sakallı Uğurlu, N. (2017). Comparing heterosexuals' and gay men/lesbians' responses to relationship problems and the effects of internalized homophobia on gay men/lesbians' responses to relationship problems in Turkey. *Journal of Homosexuality*, 64(2), 218–238.
- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Academy of Management Journal*, 26, 368–373.
- Rusbult, C. E. (1987). Responses to dissatisfaction in close relationships: The exit-voice-loyalty-neglect model. In D. Perlman & S. Duck (Eds.), *Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration* (pp. 209–237). Newbury Park, CA: Sage.
- Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986a). Impact of couple patterns of problem solving on distress and non-distress in dating relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 744–753.
- Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986b). Determinants and consequences of exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in adult romantic involvements. *Human Relations*, 39, 45–63.
- Rusbult, C. E., Morrow, G. D., & Johnson, D. J. (1987). Self-esteem and problem solving behavior in close relationships. *British Journal of Social Psychology*, 26, 293–303.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 53–78.
- Rusbult, C. E., & Zembrodt, I. M. (1983). Responses to dissatisfaction in romantic involvements: A multidimensional scaling analysis. *Journal of Experimental Social Psychology*, 19, 274–293.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., & Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43, 1230–1242.
- Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., & Iwaniszek, J. (1986). The impact of gender and sex-role orientation on responses to dissatisfaction in close relationships. *Sex Roles*, 15, 1–20.
- Sakallı Uğurlu, N. (2002, Eylül). *Romantik ilişkilerde cinsiyet farklılığına göre memnuniyeti ve bağlanmayı yordayan değişkenler*. XII. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulan poster bildiri, Ankara.
- Schaap, C., Buunk, B., & Kerkstra, A. (1988). Marital conflict resolution. In P. Noller & M. A. Fitzpatrick (Eds.), *Perspectives on marital interaction* (pp. 203–244). Philadelphia, PA: Multilingual Matters.
- Sweeney, B., & Carruthers, W. L. (1996). Conflict resolution: History, philosophy theory, and educational applications. *The School Counselor*, 43(5), 326–344.
- Taluy, N. (2013). *İkili ilişkilerde mükemmeliyetçilik ve çatışma çözme tepkileri: Yatırım Modeli çerçevesinde yapılan bir çalışma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taluy, N. ve Büyükaşahin-Sunal, A. (2016). Yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkilerinin karşılıklı etkileşiminin ilişki doyumu üzerindeki etkileri. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5163–5173.
- Uğurlu, O. (2003). *Evlü çiftlerde cinsiyet ayrımına ilişkin tutumlar, çatışma yönetim biçimleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Veldorale-Brogan, A., Lambert, N. M., DeWall, C. N., & Fincham, F. D. (2013). The virtue of problem-solving: Perceived relationship virtues as predictors of problem solving skills. *Personal Relationships*, 20, 511–523.

- Weiser, D. A., & Weigel, D. J. (2014). Testing a model of communication responses to relationship infidelity. *Communication Quarterly*, *62*, 416–435.
- Yovetich, N. A., & Rusbult, C. E. (1994). Accommodative behavior in close relationships: Exploring transformation of motivation. *Journal of Experimental Social Psychology*, *30*, 138–164.
- Zhang, R., Ting-Toomey, S., Dorjee T., & Lee P. S. (2012). Culture and self-construal as predictors of relational responses to emotional infidelity: China and the United States. *Chinese Journal of Communication*, *5*(2), 137–159.

48-72 Ay Arası Anaokulu Çocuklarının Üstbilişsel Kararlarının ve Motor Performanslarına İlişkin Kararlarının Karşılaştırılması

Comparison of Metacognitive Judgments and Judgments about Motor Performance of Preschoolers Between 48-72 Months

Yasemin Karşlı¹

¹Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Yasemin Karşlı,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-posta/E-mail: yasemin.karsli@istanbul.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 16.03.2018

Kabul tarihi/Accepted: 03.05.2018

Atıf/Citation: Karşlı, Y. (2018). 48-72 Ay arası anaokulu çocuklarının üstbilişsel kararlarının ve motor performanslarına ilişkin kararlarının karşılaştırılması. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 38(1): 53-71.
<https://doi.org/10.26650/SP405730>

ÖZ

Küçük çocukların üstbilişsel kararları ve fiziksel performanslarına ilişkin tahminleri üzerine yürütülmüş araştırmalar çocukların kendi performanslarını abartılı tahmin etme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu çalışmada 48-72 ay arası anaokulu çocuklarının motor performanslarına ilişkin kararları ile üstbilişsel kararlardan öğrenme kararı ve bilme hissi kararlarının karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bulgular motor performans kararlarının doğruluğunun öğrenme kararlarının doğruluğuna göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Çocukların bilme hissi kararları ile motor performans hislerinin doğruluğu arasındaki farklılaşma ise yalnızca bir motor görev için anlamlı bulunmuştur. Çocukların öğrenme kararları ve bilme hissi kararları arasında ve her bir motor görevin performans kararı ve performans hissinin doğruluğu arasında anlamlı farklılaşma olduğu, görevlere ilişkin performans hislerinin daha isabetli olduğu bulunmuştur. Çocukların üstbilişsel kararlarının ve motor görevlere dair kararlarının doğruluğu yaş grupları arasında farklılaşma göstermemiştir.

Anahtar Kelimeler: Üstbilişsel kararlar, öğrenme kararı, bilme hissi kararı, fiziksel görev, motor görev

ABSTRACT

Research on young children's predictions regarding metacognitive and physical performance has shown that they tend to overestimate their performance. This study aims to compare the accuracy of judgments of learning and feeling of knowing with judgments of motor performance in preschoolers aged between 48 and 72 months. Results show that children's judgment of their motor performance is more accurate than their judgment of learning. The difference between children's feeling of knowing and their feeling of motor performance is present only in one motor task. A significant difference between the accuracy of children's judgments of learning and feeling of knowing was found. It was also observed that there is a significant difference between the judgment of motor performance and feeling of motor performance in each motor task, i.e., children's feeling of motor performance was more accurate. The accuracy of children's metacognitive judgment and motor task judgment, however, was not different between different age groups.

Keywords: Metacognitive judgments, judgment of learning, feeling of knowing, physical task, motor task

EXTENDED ABSTRACT

Research on young children's predictions regarding metacognitive and physical performance has shown that they tend to overestimate their performance. Findings in literature indicate that children's predictions of memory performance are overestimated as compared to their actual performance (e.g., Shin, Bjorklund, & Beck, 2007), and that children are also more likely to overestimate their performance in physical tasks (e.g., Plumert, 1995; Plumert & Schwebel, 1997; Stipek, Roberts, & Sanborn, 1984). Some researchers have observed that preschool children's overestimation of their abilities persists despite receiving feedback on their performance (Lipko, Dunlosky, & Merriman, 2009). However, there are few studies that compare children's estimates of memory performance and of motor task performance. In this research, motor movements, which should be actively used in motor tasks, are thought to be an important source of information regarding the children's own performance decision. It is understood that body movements can be used as a cue when estimating performance in motor tasks, and this study uses this method to accurately estimate performance in motor tasks as compared to memory tasks. This study also aims to compare the accuracy of judgment of learning and feeling of knowing judgment with judgment of motor performance and feeling of motor performance in preschoolers.

Method

The study was conducted with 38 children (19 girls, 19 boys) between 48-72 months in a kindergarten in Istanbul. The average age of the children is 60.21 months ($SS = 6.02$). Children's judgments of learning and feelings of knowing were measured by a set of card pairs prepared by the researcher and also previously used by the researcher in her master thesis (Karlı, 2015). The ball throwing task and the jumping task used in the research were inspired by tasks used in Schneider's (1998) research. Also two additional motor tasks were

used in this research that prepared by the researcher. Tasks were performed individually with each child, about 30 minutes in a single session. All tasks were applied to each child in a random order.

Results

Before analyzing the hypotheses of the research, children were divided into two age groups, 48-60 and 61-72 months, and the differences between the scores obtained from the tasks between age groups were examined. According to the results of the independent samples *t* test analysis, it was found that the mean scores of the both metacognitive judgments and judgments of motor performance did not vary between age groups. Results show that children's judgments of motor performance are more accurate than their judgments of learning. It was found that there is a significant difference between accuracy of children's judgments of learning and feeling of knowing judgments. It was also found that there is a significant difference between the accuracy of the judgments of motor performance and feeling of motor performance for each motor tasks. Results show that children's feeling of motor performance were more accurate. Also, the difference between feeling of knowing and feeling of motor performance was significant only for jumping task. It has been thought that this result may have been the result of more physical feedback after the first stage of jumping task by actively using whole body compared to other motor tasks.

Discussion

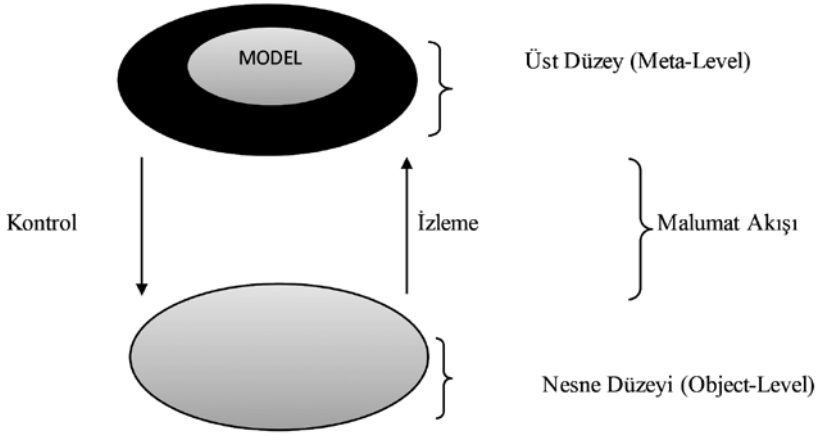
Results indicate that children's judgments about their motor performance are more accurate than their metacognitive judgments. These findings have been discussed in the light of the literature. This research has some limitations though. Judgments of learning and feeling of knowing judgments were taken immediately after each card was studied, and only one task was used for these judgments. In this study estimation-performance consistency of tasks has not varied by age. In larger groups, it may be possible to see the developmental progress of children's estimates about their performance on motor tasks and memory tasks.

“Üstbiliş” üzerine yapılan ilk araştırmalar, Flavell (1971) tarafından ortaya atılan üstbellek (meta-memory) yani bellek hakkındaki bilgiye odaklanmıştır. Üstbellek kavramı daha sonra Flavell tarafından genişletilerek “üstbiliş” olarak adlandırılmıştır (Schneider ve Lockl, 2002).

Flavell (1979) üstbilişi kişinin kendi bilişine dair bilgisi olarak ifade etmiş ve üstbilişsel bilgi, üstbilişsel deneyimler, amaçlar/görevler ve bilişi kontrol eden stratejiler/eylemler olmak üzere üstbilişin çeşitli yönlerini tanımlamıştır. Buna göre üstbilişsel bilgi dünyaya ilişkin sahip olunan bilginin bilişsel varlıklar olan, çeşitli bilişsel görev, amaç, eylem ve deneyimleri olan insan ile ilgili bölümüdür. Üstbilişsel deneyimler ise herhangi bir bilişsel etkinlik esnasında kişinin sahip olduğu bilinçli bilişsel ve hissi deneyimlerdir. Amaç/görevler bilişsel etkinliğin hedeflerine işaret ederken stratejiler ya da eylemler bu görevleri yerine getirmek için kullanılan bilişleri ve diğer davranışları ifade etmektedir (Flavell, 1979).

Dunlosky ve Metcalfe (2009) üstbilişi; üstbilişsel bilgi, üstbilişsel izleme ve üstbilişsel kontrol olmak üzere üç boyutlu bir yapı olarak modellemiştir. Üstbilişsel bilgi kişinin biliş hakkındaki açıklayıcı (declarative) bilgisini ifade etmektedir. Kişinin öğrenmenin nasıl faaliyet gösterdiğine dair bilgisi ve öğrenmenin nasıl geliştirileceğine dair bilgisi üstbilişsel bilgiye örnektir. Üstbilişsel izleme ise belirli bir bilişsel aktivitenin o anki durumunun ya da hâlihazırda devam eden süreçteki ilerlemesinin değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Kişinin bilişsel bir göreve doğru çözüm ile yaklaşım yaklaşmadığına karar vermesi veya okuduğu bir şeyi ne kadar iyi anladığını değerlendirmesi üstbilişsel izlemeye örnektir. Üstbilişsel kontrol hâlihazırda devam eden bilişsel aktiviteyi durdurmak, devam ettirmeye karar vermek ya da ortasında değiştirmek gibi şekillerde düzenleme ile ilgilidir.

Nelson ve Narens (1990) üstbiliş ve biliş arasındaki ilişkiyi birbiriyle ilişkili iki düzeyli bir çerçeve üzerinden ortaya koymuşlardır (Bkz.: Şekil 1). Bunlar üst düzey (meta-level) ve nesne düzeyidir (object-level). Bu iki seviye dışında bilgi akışının yönü bağlamında tanımlanan kontrol ve izleme olmak üzere iki tür ilişki tanımlamışlardır. Üst düzey, nesne düzeyinin bir modelini içermektedir. Bu bağlamda karşılıklı olarak ilişkili iki düzey (üst düzeye karşılık nesne düzeyi) ve iki çeşit baskınlık ilişkisi (kontrol karşılık izleme) olmak üzere bu iki soyut özellik üstbilişin özünü oluşturmaktadır (Nelson ve Narens, 1990).

Şekil 1. Nelson ve Narens Tarafından Ortaya Konan Üstbilmiş (Üst Düzey) ve Biliş (Nesne Düzeyi) İlişkin Model (Nelson ve Narens, 1990)

Üstbilmişsel izleme kararları kişinin öğrenmesi ve performansı hakkındaki ileriye dönük, eş zamanlı ve geriye dönük olmak üzere üç farklı karar sınıfından birine tekabül etmektedir. İleriye dönük kararlar (örn. tahminler) görevi gerçekleştirmeden önce performansa veya öğrenmeye dair kararlar vermesini gerektirmektedir. Eş zamanlı kararlar kişinin görevi gerçekleştiriyorken yanıtına dair güven ve performans kararları vermesini, geriye dönük kararlar (örn., geriye dönük değerlendirmeler) ise kişinin çalışma bittikten sonra öğrenmenin kolaylığına ya da performansına ilişkin kararlarını gerektirmektedir (Schraw, 2009).

İleriye dönük izleme kararları Nelson ve Narens (1990) tarafından üç kategoriye ayrılmıştır. Bunlar, *Öğrenmenin Kolaylığı Kararları*, *Öğrenme Kararları* ve *Bilme Hissi Kararlarıdır*.

Öğrenmenin Kolaylığı Kararları (Ease-of-learning; EOL): Kişinin kazanım esnasında verdiği, henüz öğrenilmemiş olan maddelere ilişkin kararlardır. Bu kararlar kişinin hangi maddeleri öğrenmenin kendisi için kolay ya da zor olacağına ya da hangi stratejinin öğrenmeyi kolaylaştıracağına dair tahminleridir (Nelson ve Narens, 1990).

Öğrenme Kararları (Judgments of learning; JOL) kişinin kazanım süresince ya da sonrasında verdiği gelecekteki test hatırlama performansına ilişkin tahminleridir. Nelson ve Narens (1996) öğrenme kararlarını kazanım esnasında veya hemen ertesinde verilen,

kısa bir süre önce çalışılmış malzemeyi hatırlamaya dair tahminler olarak tanımlamıştır. Örneğin; katılımcılardan 16 çift İngilizce-Türkçe kelime setini çalışmaları istenebilir. Her bir kelime çifti çalışıldıktan sonra katılımcılardan daha sonraki bir hatırlama görevinde kendilerine sunulan kelime çiftlerini oluşturan sözcüklerden ilkini gördüklerinde diğerini doğru hatırlayıp hatırlamayacaklarına dair bir *öğrenme kararı*nda bulunmaları istenir.

Bilme Hissi Kararları (Feeling-of-knowing; FOK) ise kazanım süresince ya da sonrasında ortaya çıkan, hâlihazırda geri getirilemeyen maddelerin daha sonraki bir bellek görevinde hatırlanıp hatırlanmayacağına ilişkin tahminlerdir (Nelson ve Narens, 1996). Bilme hissi kararı alınırken katılımcıların hatırlayamadıkları kelimeler için, doğru yanıtı daha sonra kendilerine seçenekler arasında sunulduğunda tanıyıp tanımayacakları sorulmakta ve yanıtları *bilme hissi kararları* olarak kaydedilmektedir (Dunlosky ve Metcalfe, 2009).

Küçük çocuklarda ise üstbilişsel kararların alınması sırasında resim çiftlerinden oluşan düzenekler kullanılmaktadır (örn., Schneider, Visé, Lockl ve Nelson, 2000).

Küçük çocuklarda üstbilişsel kararların incelendiği araştırma bulguları, çocukların kendi performanslarına ilişkin aşırı güven gösterdiklerini öne sürmektedir. Bulgulara göre bu durum çocukların hem fiziksel (örn., Plumert, 1995; Plumert ve Schwebel, 1997; Stipek, Roberts ve Sanborn, 1984) hem de bilişsel yeteneklerine dair tahminleri için geçerlidir (örn., Cunningham ve Weaver, 1989).

Shin, Bjorklund ve Beck (2007) çocukların bellek performanslarına ilişkin aşırı güvenlerini incelemeyi hedefledikleri bir çalışmada anaokulu, birinci sınıf ve üçüncü sınıf öğrencilerine bir sıralama-geri çağırma görevi uygulamışlardır. Bulgular, anaokulu öğrencilerinin %74'ünün ve birinci sınıf öğrencilerinin %78'inin hatırlama performanslarına ilişkin kararlarının gerçek performanslarından yüksek olduğunu, üçüncü sınıf öğrencilerinin ise sadece %43'ünün bu şekilde aşırı güven bildirdiğini göstermiştir. Benzer bir şekilde Was ve Al-Harthy (2016) 1-4 ve 4-6. sınıf öğrencilerinin kendi bellek performanslarına duydukları aşırı güveni inceledikleri çalışmalarında çocukların dördüncü sınıfa kadar, aşırı güven gösterme eğilimlerinde azalma olmadığını bulmuşlardır. Araştırmanın sonuçları, 4. sınıf öğrencilerinin 1. sınıf öğrencilerine kıyasla performanslarına ilişkin daha düşük tahminlerde bulunduğunu göstermiştir. Birinci sınıf öğrencilerinin %89'u kendilerine sunulan 10 maddenin hepsini hatırlayabileceklerini bildirirken, 4. sınıf öğrencilerinin sadece %54'ü bu şekilde aşırı güven bildirmişlerdir. Araştırma kapsa-

mında ayrıca 4-6. sınıf öğrencilerinin hatırlanacak malzemenin aşına oldukları ve olmadıkları öğeler olduğu koşullarda hatırlama performanslarına ilişkin tahminleri incelenmiştir. Sonuçlar tüm öğrencilerin aşına olmadıkları öğelere kıyasla aşına oldukları öğelerde daha yüksek tahminlerde bulduklarını, 4. sınıf öğrencilerinin, 5. ve 6. sınıf öğrencilerine kıyasla hem aşına oldukları hem de aşına olmadıkları öğeler için daha yüksek tahminlerde bulduklarını göstermiştir.

Cunningham ve Weaver (1989) ise çocukların aslında kendi belleklerine ilişkin bilgiye sahip olduklarını ancak bu bilgiyi ifade edemediklerini öne sürmüşlerdir. Araştırmacılar çocukların belleğe ilişkin bilgilerini görev esnasında “eş zamanlı” ölçümler ile değerlendirildiği zaman kullanabilecekleri hipotezini 5 yaş 6 ay-7 yaş 2 ay yaş aralığında 48 anaokulu çocuğundan bellek performansına dair iki tür karardan birisini vermesini isteyerek test etmişlerdir. Çocukların yarısı 10 kelimelik bir listeden hatırlayabileceklerini düşündükleri kelime sayısına dair ileriye dönük sözlü bir karar verirken, diğer yarısı bir kayıttan yer alan kelimeleri dinlerken hatırlayabileceklerini düşündükleri kadar kelimeyi duydukları zaman kaydı durdurarak eş zamanlı bir karar vermişlerdir. Daha sonra çocukların hatırlama performansları değerlendirilmiş ve kayıt dinlerken eş zamanlı şekilde karar verenlerin, ileriye dönük karar verenlere kıyasla bellek performanslarına ilişkin tahminlerinin daha isabetli olduğu görülmüştür.

Literatürdeki bulgular, çocukların bellek görevlerinde olduğu gibi fiziksel görevlerdeki performanslarına ilişkin tahminlerinde de kendilerini olduğundan iyi görme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir. Plumert (1995) bir araştırmasında 6-8 yaşları arasındaki çocukların yeteneklerinin ötesinde ve çok ötesinde olan görevleri yerine getirmelerine ilişkin deneyimlerinin çocukların fiziksel yeteneklerine dair kararlarını nasıl etkilediğini incelenmiştir. Altı yaşındaki çocuklar yeteneklerinin ötesinde ve çok ötesinde olan görevlerdeki performanslarını olduğundan fazla tahmin ederken, 8 yaşındakilerin yeteneklerinin hemen ötesinde olan görevlere kıyasla, yeteneklerinin çok ötesinde olan görevler için daha doğru tahminlerde buldukları görülmüştür. Plumert ve Schwebel’in (1997) araştırmasında 6-8 yaş çocuklar ilk önce bir akranın bir dizi fiziksel görevi başarabildiğini veya başaramadığını izlemiş, ardından kendilerinin aynı fiziksel görevi yerine getirebilme yetenekleri hakkında kararlar vermişlerdir. Her iki yaş grubunda da bir akranın görevi başarılı bir şekilde yaptığını görenlere kıyasla bir akranın görevi gerçekleştirirken başarısız olduğunu gören çocukların kendi performanslarına dair daha ölçülü kararlar verdikleri görülmüştür.

Stipek ve arkadaşları (1984) 4 yaşındaki çocukların bir görevde bir dizi başarısızlık yaşadktan sonra kendilerinin sonraki performanslarına dair tahminlerde bulunmalarını ve başka bir çocuğun aynı başarısızlıkları yaşadığını izledikten sonra da onun sonraki performansına dair tahminde bulunmalarını istemişlerdir. Başarı durumunda bir ödül sunulmuş, başarısızlık durumunda ise sonuçların belirginliği somut temsillerle sağlanmıştır. Bir ödül sunulmadığında ve geçmiş performans belirgin olmadığında çocuklar diğer çocuğun performansına dair tahminlerine kıyasla, kendi performanslarına dair anlamlı düzeyde daha yüksek tahminlerde bulunmuşlardır. Diğer çocuğun başarısının ödüllendirildiği durumlar çocukların başarılarına dair beklentilerini, kendilerinin ödül almadığı durumdaki performanslarına ilişkin beklentileriyle aynı seviyeye getirmiştir. Araştırmacılar, geçmişteki performansı belirgin hale getirmenin çocukların gelecekteki performansları için beklentilerini önemli ölçüde düşürme etkisine sahip olduğunu belirtmişlerdir. Sonuçlar küçük çocukların bazen arzularını beklentilerinden ayıramamasına rağmen dikkatlerinin geçmiş performans bilgilerine yönlendirilmesi durumunda gelecekteki performansları için nispeten gerçekçi kararlar verebilecekleri şeklinde yorumlanmıştır.

Literatürde mevcut bulgular genellikle çocukların bellek performanslarına ilişkin tahminlerinin gerçek performanslarına kıyasla abartılı olduğuna işaret etmektedir (örn., Shin ve ark., 2007). Ayrıca fiziksel görevlerde de çocukların kendilerini yine abartılı değerlendirme eğiliminde oldukları vurgulanmaktadır (örn., Plumert, 1995; Plumert ve Schwebel, 1997; Stipek ve ark., 1984). Ancak bellek performansına dair tahminler ile motor görevlerdeki performansa ilişkin tahminler arasında karşılaştırma yapan araştırma sayısı kısıtlıdır. Bir araştırmada Schneider (1998) 4 ve 6 yaşındaki çocukların görev aşinalık, bellek izleme ve çocuğun performans tahminlerini incelemek üzere iki deney gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada tanıdık görevler olarak bazı motor görevler kullanılmıştır. Bulgular çocukların kendi performanslarına ilişkin abartılı tahminlerinin tanıdık görevlere kıyasla yabancı görevlerde daha fazla olduğunu göstermiştir.

Mevcut araştırmada 48-72 ay arası çocukların, kaba kas ve ince kas becerilerini kullanmalarını gerektiren görevlere ilişkin ileriye dönük performans kararlarının öğrenme kararları ve bilme hislerine kıyasla farklılaşma gösterip göstermeyeceğini incelemek amaçlanmıştır. Motor görevlerde çocukların beden hareketlerini aktif şekilde kullanmaları gerekmektedir. Bedenin bu şekilde kullanılmasının çocuğun verilen görevlerde kendi performansına ilişkin ileriye dönük kararının isabeti açısından önemli bir bilgi kaynağı olabileceği düşünülmüştür. Araştırma kapsamında ayrıca çocukların motor

performanslarına ilişkin kararları ve performanslarının belirgin hale getirilmesinin daha sonraki performanslarına ilişkin hislerine etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda mevcut araştırmada çocukların üst bilişsel kararlara kıyasla motor performanslarına ilişkin kararlarının daha isabetli olması beklenmekte olup bu hipotez doğrultusunda öğrenme kararlarına kıyasla motor performans kararlarının, bilme hissine kıyasla ise motor performans hislerinin daha isabetli olup olmadığı test edilecektir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırma İstanbul ili, Üsküdar ilçesinde özel bir anaokuluna devam eden 48-72 ay arası 38 çocuk (19 kız, 19 erkek) ile yürütülmüştür. Çocukların yaş ortalamaları 60.21 aydır ($SS = 6.02$).

Veri Toplama Araçları

Öğrenme Kararları ve Bilme Hissi Kararlarının Ölçülmesi. Çocukların belleklerine dair ileriye dönük izleme kararlarından öğrenme kararı ve bilme hissi kararının ölçümünde araştırmacı tarafından hazırlanmış kart çiftlerinden oluşan ve araştırmacı tarafından daha önce yüksek lisans tezinde kullanılmış olan (Karlı, 2015) düzenek kullanılmıştır. Düzenek Tekcan ve Göz'ün (2005) Türkçe Kelime Normları isimli kitabında yer alan kelimelerin imgelem sıralamaları üzerinden somutluk ve kolay resmedilebilir olmalarına göre seçilmiş ilk 38 kelimedenden oluşan resim kartlarını içermektedir. Bu kelimelerden 20 tanesi 10 resim çifti oluşturmak üzere yan yana getirilmiştir. Geriye kalan 18 kelime ise hedef kartları tanıma esnasında kullanılmak üzere düzenlenmiştir. Kullanılan kart çiftlerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrenme Kararı ve Bilme Hissi Kararının Alınmasında Kullanılan Kart Çiftleri ve Tanıma Aşamasında Hedef Kart ile Birlikte Sunulan Kartlar

Kart Çifti	Tanıma Aşamasında Hedef Kart İle Birlikte Sunulan Kartlar
Deneme: Uçak-Masa	
1. Kapı-Muz	Otobüs-Balık-Ayakkabı-Muz
2. Lamba-Ceket	Mektup- Bayrak- Elma-Ceket
3. Limon-Yastık	Yüzük –Kamera-Parmak-Yastık
4. Pasta-Ayakkabı	Kamyon –Kelebek-Televizyon-Ayakkabı
5. Kitap-Elma	Tavuk –Bisiklet-Çiçek-Elma
6. Ev-Parmak	Üzüm- Eşek-Sandık-Parmak
7. Biber-Televizyon	Yağmur- Araba- Muz-Televizyon
8. Gemi-Çiçek	Kuzu –Pencere-Ceket-Çiçek
9. Fincan-Sandık	Kulak-Bıçak-Yastık-Sandık

Öğrenme kararlarının ve bilme hissi kararlarının belirlenmesi aşamasında şu işlem basamakları takip edilmiştir:

Öğrenme Kararı. Bu görevde çocuğa verilen yönerge şu şekildedir: “*Şimdi sana üzerlerinde bunun gibi resim çiftlerinin olduğu kartlar göstereceğim (Deneme 1: Uçak-Masa kartı gösterilir). Daha sonra sana bu resim çiftlerinde yer alan ilk resmi göstereceğim (Uçak gösterilir) ve ikinci resimde ne olduğunu (Masa gösterilir) hatırlamanı isteyeceğim. Bu nedenle resimlere dikkatlice bak ve hangi iki resmin yan yana durduğunu öğrenmeye çalış. Şimdi bir deneme yapalım. Bu karta dikkatlice bak ve gördüğün resimleri aklında tutmaya çalış*” (8 saniye beklenir).

Çocuğa “*Sana uçağı göstersem yanında ne olduğunu hatırlar mısın hatırlamaz mısın?*” diye sorulur ve cevabı kaydedilir (Hatırlarım: +, Hatırlamam: -). Her çocukla 2 deneme yapıldıktan sonra, 8 test kartının uygulaması yapılmıştır. Hatırlama aşamasında öğrenme kararı aşamasında gösterilmiş olan test kartlarının (örn., Kapı-Muz) ilk resimleri (örn., Kapı) sırasıyla çocuğa gösterilmiştir ve “*Bunun yanında ne vardı hatırlıyor musun? Hatırlıyorsan söyle. Eğer hatırlamıyorsan, hatırlamıyorum diyebilirsin*” denmiştir ve çocuğun cevabı kaydedilmiştir (Doğru cevap: +, Yanlış cevap: Y, Hatırlamıyorum: -).

Bilme Hissi Kararı. Çocuğun hatırlamadığını belirttiği kart çiftlerinin ilk resimleri (örn. Kapı) gösterilmiştir. “*Sana bunu gösterdiğimde yanında ne olduğunu hatırlayamadın. Sana bunun yanındakini 3 resimle birlikte göstersem, hangisinin bunun yanında olduğunu bulabilir misin, bulamaz mısın?*” diye sorulmuş ve çocuğun cevapları kaydedilmiştir (Bulabilirim: +, Bulamam:-). Her bir kart için bilme hissi kararı alındıktan hemen sonra çocuğa, içlerinden birinin diğer bir kartın hedef resmi, birinin mevcut kartın hedef resmi olduğu ve diğer ikisinin daha önce görmediği resimler olduğu toplam 4 resim sunulmuştur. Çocuğa “*Peki bunlardan hangisi bunun (örn. Kapı) yanındaki resimdi?*” diye sorulmuştur (örn., Otobüs-Balık-Ayakkabı-Muz) diye sorulmuş ve cevabı (örn., Muz) kaydedilmiştir.

Öğrenme kararlarının ve bilme hissi kararlarının puanlanmasında çocuğun her bir kart için kararı ve performansı arasındaki fark hesaplanmıştır. Karar ve performansın uyumlu olduğu durumda maddeden elde edilen puan 0, karar ve performansın uyumsuz olduğu durumda ise puan 1 olmaktadır. Analizlerde her bir çocuğun öğrenme kararı ve bilme hissi kararları ile performansları arasındaki farkın toplam puanı kullanılmıştır. Karar ve performans arasındaki uyum azaldıkça puan artmakta, karar ve performans

arası uyum arttıkça puan düşmektedir. Buna göre çocukların alabileceği en yüksek puan 9, en düşük puan ise 0'dır.

Motor Görevlerdeki Performansa İlişkin Kararların Ölçümü. Araştırmada kullanılan motor görevlerden top atma görevi ve zıplama görevi Schneider'in (1998) yılındaki araştırmasında aşına görevler olarak kullandığı zıplama (jumping task) ve top fırlatma (ball throwing task) görevlerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Bu iki motor göreve ek olarak makara dizme ve pul vurma olmak üzere iki adet ince motor görevi kullanılmıştır. Bu görevler oluşturulurken, öğrenme kararları ve bilme hissi ile karşılaştırılacak şekilde motor görevlerin ilk kararları motor performans kararları, ikinci kararları ise motor performans hisleri olacak şekilde oluşturulmuştur.

Kaba Kas Motor Görevler.

Top Atma Görevi. Bu görevde 9 küçük top ve iki kutu kullanılmaktadır. Çocuğa bir kutu içerisindeki 9 tane top ve ortada duran boş bir sepet gösterilmekte, ardından çocuktan topları sayması ve deneme olarak bir tanesini boş kutuya atması istenmektedir. Çocuk sayma işlemini tamamladıktan sonra boş sepetin 120 cm uzağındaki noktaya götürülmekte ve “*Şimdi seninle top atma oyunu oynayacağız. Buradaki 9 topu boş sepetin içine atmaya çalışmalısın. Sence sen, bu 9 toptan kaç tanesini sepete atabilirsin?*” diye sorulmakta ve motor performans kararı alınmaktadır. Çocuğun performansına dair kararı kaydedildikten sonra ise çocuktan topları kutudan alıp boş sepetin içine atması istenmektedir. Performansın belirgin hale getirilmesi amacıyla çocuk bütün topları fırlattıktan sonra ise sepetin yanına gitmesi ve isabet ettirdiği topları sayması istenmektedir. Sayma işlemi tamamlandıktan sonra çocuğa atabileceğini söylediği top sayısı ve attığı top sayısı bildirilmekte ve çocuğa kendisine ikinci bir şans verildiğinde kaç tane top atacağı sorulmakta ve motor performans hissi alınmaktadır (örn., “*9 top atabilirim demiştin ama 5 tane top attın. Şimdi sana ikinci bir şans versem kaç tane top atabilirsin?*”). Çocuğun yeni tahmini kaydedilmekte ve 9 topu yeniden atması söylenmektedir. Bütün toplar fırlatıldıktan sonra çocuktan sepete isabet ettirdiği topları sayması istenmekte ve top atma görevi sonlandırılmaktadır. Görevin puanlanmasında, üstbilişsel kararların puanlanmasında olduğu gibi karar ve performans arasındaki uyum puanlanmış olup, çocuğun atabileceğini söylediği top sayısı ile attığı top sayısı arasındaki fark hesaplanmıştır. Buna göre çocuğun top atma görevinden alabileceği puanlar 0-9 arasında değişmekte olup, puan yükseldikçe karar ve performans arasındaki uyumda düşüşe işaret etmektedir.

Zıplama Görevi. Bu görevde her birinde 1’den 9’a kadar rakamların yer aldığı 9 kart kullanılmaktadır. Her bir kart zemine aralarında 10 cm mesafe olacak şekilde numara sırasına göre yerleştirilmiştir. Çocuktan 1 numaralı kartın önünde durması ve zeminde sıralanmış numaraları sırasıyla sayması istenmektedir. Ardından çocuğa; “Senden bulunduğun noktadan mümkün olduğunca ileriye doğru zıplamanı istiyorum. Tek bir zıplama ile hangi numaraya ulaşabileceğini düşünüyorsun?” sorusu sorularak motor performans kararı kaydedilmektedir. Çocuk ileriye doğru zıpladıktan sonra performansın belirgin hale getirilmesi amacıyla çocuktan ulaşabileceğini söylediği nokta ve zıpladığı noktayı söylemesi istenmekte ve kendisine ikinci bir şans verildiğinde hangi numaraya zıplayacağı sorularak motor performans hissi alınmaktadır (örn., “4’e zıplayabilirim demiştin ama 2’ye zıpladın. Şimdi sana ikinci bir şans versem hangi numaraya zıplarsın?”). Çocuğun yeni tahmini kaydedilmekte ve yeniden zıplaması söylenmektedir. Görevin puanlanmasında karar ve performans arasındaki uyum puanlanmış olup, çocuğun zıplayabileceğini söylediği numara ile zıpladığı numara arasındaki fark hesaplanmıştır. Buna göre çocuğun zıplama görevinden alabileceği puanlar 0-9 arasında değişmekte olup, puan yükseldikçe karar ve performans arasındaki uyum da düşüğe işaret etmektedir.

İnce Kas Motor Görevler.

Makara Dizme Görevi. Bu görevde 9 adet makara kullanılmaktadır. Araştırmacı ve çocuk karşılıklı olarak bir masada oturmakta ve çocuğa 9 adet makara sunulmaktadır. Çocuktan bu makaraları saymaları ve deneme olarak iki makarayı üst üste koyması istenmektedir. Ardından çocuğa “Şimdi senden buradaki 9 makarayı üst üste koyarak bir kule yapmanı istiyorum. Sence sen 9 makaradan kaçını bir kule yapacak şekilde düşürmeden üst üste koyabilirsin?” diye sorularak motor performans kararı alınmaktadır. Ardından çocuktan makaraları üst üste dizmesi istenmektedir. Çocuk görevi tamamladıktan sonra performansın belirgin hale getirilmesi amacıyla üst üste dizebileceğini söylediği makara sayısı sorulmakta ve dizdiği makaraları sayması istenmektedir. Ardından çocuğa kendisine ikinci bir şans verildiğinde kaç tane makara dizebileceği sorulmaktadır (Örn. “8 makara dizebilirim demiştin ama 4 tane dizibildin. Şimdi sana ikinci bir şans versem kaç makara dizebilirsin?”). Çocuğun motor performans hissi kaydedilmekte ve makaraları üst üste dizmesi söylenmektedir. Görevin puanlanmasında karar ve performans arasındaki uyum puanlanmış olup, çocuğun dizebileceğini söylediği numara ile performansı arasındaki fark hesaplanmıştır. Buna göre çocuğun makara dizme göre-

vinden alabileceği puanlar 0-9 arasında değişmekte olup, puan yükseldikçe karar ve performans arasındaki uyumda düşüşe işaret etmektedir.

Pul Atma Görevi. Pul atma görevinde 9 adet tavra pulu kullanılmaktadır. Bu görevde araştırmacı ve çocuk makara dizme görevinde olduğu gibi karşılıklı oturmaktadır. Araştırmacı masa üzerinde, çocuktan 40 cm uzaklığa 1'er cm arayla dizilmiş 9 adet tavra pulunu çocuğa gösterdikten sonra bir adet pulu çocuğa vererek dizili olan pulları hedefleyecek şekilde ileri doğru atmasını istemektedir. Ardından çocuğa “*Şimdi sana 1 tane pul vereceğim. Senden bu pulu kullanarak 3 atış yapmanı istiyorum. Sence sen bu atışlarda toplamda kaç tane pulu isabet ettirebilirsin?*” diye sorularak motor performans kararı alınmaktadır. Çocuğun kararı kaydedildikten sonra atışları yapması istenmektedir. Atışlar tamamlandıktan sonra performansın belirgin hale getirilmesi amacıyla çocuğa tahmini sorulmakta ve isabet ettirdiği pulları sayması istenmektedir. Ardından çocuğa kendisine ikinci bir şans verildiğinde kaç tane pulu isabet ettirebileceği sorulmaktadır (örn., “*5 tanesine isabet ettirebileceğini söylemiştin ama 2 tanesine isabet ettirdin. Şimdi sana ikinci bir şans versem kaç tane pula isabet ettirebilirsin?*”). Çocuğun motor performans hissi kaydedilmekte ve yeniden pul atması istenmektedir. Görevin puanlanmasında karar ve performans arasındaki uyum puanlanmış olup, çocuğun isabet ettirebileceğini söylediği pul sayısı ile performansı arasındaki fark hesaplanmıştır. Buna göre çocuğun zıplama görevinden alabileceği puanlar 0-9 arasında değişmekte olup, puan yükseldikçe karar ve performans arasındaki uyumda düşüşe işaret etmektedir.

İşlem

Görevler her çocukla bireysel olarak, tek oturumda yaklaşık 30 dakikalık bir sürede uygulanmıştır. Uygulama anaokulunun boş bir odasında yürütülmüştür. Uygulamada yer alan üstbilişsel kararlara dair görevler, makara görevi ve pul vurma görevi çocuğa uygun bir masada araştırmacı ve çocuğun karşılıklı oturduğu pozisyonda gerçekleştirilmiştir. Top atma ve zıplama görevi de aynı odada çocuğun ve araştırmacının yan yana olduğu, araştırmacının çocuğun hemen yanında yer aldığı pozisyonda uygulanmıştır. Bütün görevler her bir çocuğa rastgele bir sırayla verilmiştir.

BULGULAR

Mevcut araştırmada çocukların üstbilişsel kararlara kıyasla motor performanslarına ilişkin kararlarının daha isabetli olması beklenmiştir. Bu hipoteze ilişkin analizlere geçilmeden önce, çocuklar 48-60 ($N= 19$) ve 61-72 ($N= 19$) ay olmak üzere iki yaş grubu-

na ayrılmış ve görevlerden elde edilen puanlar arasında iki yaş grubu açısından farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan bağımsız örneklem *t* testi analizinin sonuçlarına göre çocukların hem üstbilişsel hem de motor performans kararlarından elde ettikleri puan ortalamalarının yaş açısından farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Yaş gruplarına göre görevlerden elde edilen puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin analiz Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Yaş Gruplarına Göre Görevlerden Elde Edilen Puan Ortalamaları ve Standart Sapmalara İlişkin Değerler

Görev	Yaş Grubu (Ay)	N	Ort.	SS	s.d.	t	p
Top Atma Performans Kararı	48-60	19	3.05	1.87	36	1.318	.20
	61-72	19	2.26	1.82			
Top Atma Performans Hissi	48-60	17	1.88	1.87	30	.789	.43
	61-72	5	1.40	1.55			
Zıplama Performans Kararı	48-60	19	0.63	.59	36	.667	.51
	61-72	19	0.47	.84			
Zıplama Performans Hissi	48-60	11	0.18	.41	15	.074	.94
	61-72	6	0.17	.41			
Makara Performans Kararı	48-60	19	2.58	1.71	36	.112	.91
	61-72	19	2.53	1.12			
Makara Performans Hissi	48-60	17	1.18	1.19	33	.628	.53
	61-72	18	0.94	.99			
Pul Atma Performans Kararı	48-60	19	2.68	2.21	36	1.519	.14
	61-72	19	1.68	1.83			
Pul Atma Performans Hissi	48-60	16	1.50	1.15	26	-.410	.69
	61-72	12	1.75	2.05			
Öğrenme Kararı	48-60	19	6.00	1.41	36	1.189	.24
	61-72	19	5.37	1.83			
Bilme Hissi	48-60	19	1.53	.91	36	0	1.00
	61-72	19	1.53	1.65			

Puanlar arasında yaş açısından bir farklılaşma olmadığı için daha sonraki analizlerde yaş grubu ayrımı yapılmamıştır. Her bir görevin uygulandığı çocuk sayısı, çocukların her bir görevden elde ettikleri puanlara ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Öğrenme kararı ve motor performans kararları çocukların hepsinden alındığı ancak bilme hissi ve motor performans hissi yalnızca performans ve tahminleri arasında tutarsızlık olan çocuklara uygulandığı için görevlerdeki katılımcı çocuk sayısı farklılaşmaktadır. Bu değerler Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Görevlerden Elde Edilen Puan Ortalamaları ve Standart Sapmalara İlişkin Değerler

Görev	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>
Top atma performans kararı	38	2.66	1.86
Top atma performans hissi	32	1.65	1.71
Zıplama performans kararı	38	0.55	0.72
Zıplama performans hissi	17	0.18	0.40
Makara performans kararı	38	2.55	1.43
Makara performans hissi	35	1.06	1.10
Pul atma performans kararı	38	2.18	2.31
Pul atma performans hissi	28	1.61	1.60
Öğrenme kararı	38	5.70	1.65
Bilme hissi kararı	38	1.53	1.30

Araştırmanın kapsamında çocukların öğrenme kararı ve bilme hissi kararına kıyasla motor performanslarına ilişkin kararlarının daha isabetli olması beklenmiştir. Bu hipotez doğrultusunda öğrenme kararlarına kıyasla motor performans kararlarının, bilme hissine kıyasla ise motor performans hislerinin daha isabetli olup olmadığı test edilmiştir. Bunun için ilk analizde öğrenme kararına ilişkin puanlar ve her bir motor görevdeki performans kararlarından elde edilen puanlar tekrarlı ölçümler için *t*-testi ile karşılaştırılmıştır. Buna göre motor görev performans kararlarından elde edilen puanların, öğrenme kararlarından elde edilen puanlardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu, yani çocukların motor performans kararlarının öğrenme kararlarına kıyasla daha isabetli olduğu görülmüştür ($p < .001$). Bu bulgu araştırmanın hipotezini destekler niteliktedir. Çocukların her bir motor görev için verdikleri performans kararlarının öğrenme kararlarına kıyasla daha isabetli olduğu görülmüştür. Çocukların öğrenme kararları ve motor performans kararlarına ilişkin değerler Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrenme Kararı ile Motor Performans Kararlarının Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Görev	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>s.d.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Öğrenme Kararı	38	5.70	1.65	37	9.060	< .001
Top Atma Performans Kararı	38	2.66	1.86			
Öğrenme Kararı	38	5.70	1.65	37	17.540	< .001
Zıplama Performans Kararı	38	0.55	0.72			
Öğrenme Kararı	38	5.70	1.65	37	9.391	< .001
Makara Performans Kararı	38	2.55	1.43			
Öğrenme Kararı	38	5.70	1.65	37	9.340	< .001
Pul Atma Performans Kararı	38	2.18	2.06			

Araştırmanın hipotezi doğrultusunda yapılan ikinci analizde bilme hissine kıyasla motor performans hislerinin daha isabetli olup olmadığı motor görevlere dair perfor-

mans hissi ve bilme hissi kararlarından elde edilen puan ortalamalarının tekrarlı ölçümler için *t*-testi kullanılması yoluyla karşılaştırılmıştır. Buna göre motor görevlerden yalnızca zıplama görevine ilişkin performans hissini, bilme hissi kararı puanlarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p < .001$), diğer görevlerdeki performans hissi ile bilme hissi puanları arasında anlamlı farklılaşma olmadığı görülmüştür ($p > .05$). Bu bulgu araştırmanın hipotezini kısmen desteklemekte, çocukların zıplama görevine ilişkin performans hislerinin bilme hissine kıyasla daha isabetli olduğunu göstermektedir. Motor performans hissi ve bilme hissinden elde edilen puanların karşılaştırılmasına ilişkin değerler Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Bilme Hissi Kararı ve Motor Performans Hissinden Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Görev	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>s.d.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Bilme Hissi Kararı	32	1.56	1.37			
Top Atma Performans Hissi	32	1.65	1.71	31	-.234	.82
Bilme Hissi Kararı	17	2.01	1.10			
Zıplama Performans Hissi	17	0.18	0.4	16	7.819	< .001
Bilme Hissi Kararı	35	1.57	1.33			
Makara Performans Hissi	35	1.06	1.10	34	1.588	.12
Bilme Hissi Kararı	28	1.61	1.30			
Pul Atma Performans Hissi	28	1.61	1.60	27	0	1.00

Araştırma kapsamında ayrıca çocukların motor görevlerdeki performanslarının ve kararlarının belirgin hale getirilmesinin daha sonraki kararlarının isabetine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda motor performans kararı ve motor bilme hissi puanları tekrarlı ölçümler için *t*-testi ile karşılaştırılmıştır. Buna göre her bir motor görevin performans hissi aşamasından elde edilen puanların performans kararlarından elde edilen puanlardan anlamlı düzeyde düşük olduğu yani çocukların motor görevlere ilişkin performans hislerinin daha isabetli olduğu görülmüştür (top atma görevi performans kararı-performans hissi, zıplama görevi performans kararı-performans hissi ve makara görevi performans kararı-performans hissi için $p < .001$, pul vurma görevi performans kararı-performans hissi için $p < .01$). Bu analize ilişkin değerler Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Motor Görevlerin Performans Kararlarından ve Performans Hisslerinden Elde Edilen Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Görev	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>s.d.</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Top Atma Performans Kararı	32	3.16	1.59	31	4.822	< .001
Top Atma Performans Hissi	32	1.66	1.71			
Zıplama Performans Kararı	17	1.24	0.56	16	7.856	< .001
Zıplama Performans Hissi	17	0.18	0.39			
Makara Performans Kararı	35	2.69	1.35	34	5.670	< .001
Makara Performans Hissi	35	1.06	1.10			
Pul Atma Performans Kararı	28	2.96	1.86	27	2.984	< .01
Pul Atma Performans Hissi	28	1.61	1.57			

TARTIŞMA

Bu araştırmada 48-72 ay arası çocukların bir bellek görevinde ileriye dönük üstbilişsel izleme kararlarından öğrenme kararı ve bilme hissi kararlarının doğruluğu ile iki kaba motor, iki ince motor olmak üzere toplam dört motor göreve dair ileriye dönük performans kararlarının ve performans hislerinin doğruluğu arasında farklılaşma olup olmadığının incelenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca araştırma kapsamında, çocukların motor görevlerdeki performans kararlarının ve performanslarının belirgin hale getirilmesinin daha sonraki kararlarına etkisi incelenmiştir.

Bulgular motor performans kararlarından elde edilen puan ortalamalarının, öğrenme kararlarından elde edilen puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha düşük olduğunu göstermiştir. Bu bulgu çocukların motor görevlere ilişkin performans kararlarının üstbilişsel kararlarına kıyasla daha isabetli olduğunu göstermiştir. Bu bulgu Schneider'in (1998) çalışmasından elde ettiği bulgular ile de uyumludur. Schneider (1998) araştırmasında aşına olunan görevler olarak bazı motor görevler kullanmış ve çocukların performanslarına ilişkin abartılı tahminlerinin tanıdık görevlere kıyasla yabancı görevlerde daha fazla olduğunu göstermiştir. Motor performans hisleri ve bilme hissi puanlarının karşılaştırılması sonucunda ise anlamlı farklılaşmanın yalnızca zıplama görevinin motor performans hissi için söz konusu olduğu görülmüştür.

Araştırmanın diğer amacı doğrultusunda motor görevlerde performansın belirgin hale getirilmesinin sonraki kararların isabetine etkisi incelenmiştir. Yapılan analizler her bir motor görevin performans kararı ve performans hissinden elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı farklılaşma olduğunu, performans hislerinin performans ka-

rarlarına kıyasla daha isabetli olduğunu göstermiştir. Bu bulgu literatür ile de uyumludur. Stipek ve arkadaşları (1984) geçmişteki performansı belirgin hale getirmenin çocukların gelecekteki performansları için beklentilerini önemli ölçüde düşürme etkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Araştırmacılar, çocuklara daha önceki görevde gösterdikleri performansa ilişkin geribildirim vererek çocukların dikkatlerini geçmiş performans bilgilerine yönlendirmenin gelecekteki performansları hakkında daha isabetli kararlar vermelerini sağlayacağını ifade etmişlerdir. Bir diğer araştırmada ise Lipko-Speed'in (2013) küçük çocukların öngörü doğruluğunu arttıracak durumları incelemiştir. Bu çalışmada çocuklardan aynı ögeler için iki kez hatırlama tahmininde bulunmalarını istemiştir. Çocukların ikinci tahminlerinin ilk tahminlerine kıyasla daha az düzeyde aşırı güven içerdiği bulunmuştur. Bu bulgulardan farklı olarak Lipko, Dunlosky ve Merriman (2009) araştırmalarında görevin tekrarlanma sayısının artmasının aşırı güven oluşması yönünde bir eğilime sebep olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Araştırmacılar, görev için uyguladıkları üç deneme sonucunda birinci denemeden üçüncü denemeye doğru çocukların kendi performanslarına dair aşırı güvenlerinde artış gerçekleştiğini bulmuştur.

Bu araştırmanın bazı kısıtlılıkları mevcuttur. Araştırmada öğrenme kararları her bir kart için kart çalışıldıktan hemen sonra alınmıştır ve bu kararlar için yalnızca bir görev kullanılmıştır. Çeşitli bellek görevlerinin kullanılması ve bu görevlerde kararların çalışmadan önce, çalışmadan sonra alınması açısından çeşitlendirmeye gidilmesi yoluyla tahmin tutarlılıkları açısından daha güvenilir puanlar elde edilmesi mümkün olabilir. Çocuklara çalışılacak maddelerin çiftler halinde sunulmasına ek olarak farklı maddelerden oluşan bir çalışma listesi üzerinden hatırlayabilecekleri madde sayısına dair tahminlerinin alınması üstbilişsel kararları farklı düzeneklerle karşılaştırma olanağı sağlaması açısından önemli olabilir. Mevcut araştırmada görevlere dair tahminlerin isabeti yaşa göre farklılaşma göstermemiştir. Daha büyük gruplarda ve daha geniş yaş aralıklarında çocukların kendi performanslarına ilişkin tahminlerinin gelişimsel seyrini görmenin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Cunningham, J. G., & Weaver, S. L. (1989). Young children's knowledge of their memory span: Effects of task and experience. *Journal of Experimental Child Psychology*, 48, 32–44.
- Dunlosky, J., & Metcalfe, J. (2009). *Metacognition*. California, CA: Sage.
- Flavell, J. H. (1971). First discussant's comments: What is memory development the development of? *Human Development*, 14(4), 272–278.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive–developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
- Karslı, Y. (2015). *Bilişsel esneklik, iki dillilik ve üstbilişsel kararlar arasındaki gelişimsel bağlantılar*. (Yüksek Lisans Tezi). YLT İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lipko-Speed, A. R. (2013). Can young children be more accurate predictors of their recall performance? *Journal of Experimental Child Psychology*, 114, 357–363.
- Lipko, A. R., Dunlosky, J., & Merriman, W. E. (2009). Persistent overconfidence despite practice: The role of task experience in preschoolers' recall predictions. *Journal of Experimental Child Psychology*, 103(2), 152–166.
- Nelson, T. O., & Narens, L. (1990). Metamemory: A theoretical framework and new findings. *The Psychology of Learning and Motivation*, 26, 125–173.
- Nelson, T. O., & Narens, L. (1996). Why investigate metacognition. In J. Metcalfe & A. P. Shimamura (Eds.), *Metacognition: Knowing about knowing* (pppp. 1–25). Cambridge, UK: The MIT Press.
- Plumert, J. M. (1995). Relations between children's overestimation of their physical abilities and accident proneness. *Developmental Psychology*, 31, 866–876.
- Plumert, J. M., & Schwebel, D. C. (1997). Social and temperamental influences on children's overestimation of their physical abilities: Links to accidental injuries. *Journal of Experimental Child Psychology*, 67, 317–337.
- Schneider, W. (1998). Performance prediction in young children: Effects of skill, metacognition and wishful thinking. *Developmental Science*, 1(2), 291–297.
- Schneider, W., Visé, M., Lockl, K., & Nelson, T. O. (2000). Developmental trends in children's memory monitoring: Evidence from a judgment-of-learning task. *Cognitive Development*, 15(2), 115–134.
- Schneider, W., & Lockl, K. (2002). The development of metacognitive knowledge in children and adolescents. In T. J. Perfect & B. L. Schwartz (Eds.), *Applied metacognition* (pppp. 224–257). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Schraw, G. (2009). Measuring metacognitive judgments. In D. J. Hacker, J. Dunlosky & A. C. Graesser (Eds.), *Handbook of metacognition in education* (pppp. 415–429). New York, NY: Routledge..
- Shin, H., Bjorklund, D. F., & Beck, E. F. (2007). The adaptive nature of children's overestimation in a strategic memory task. *Cognitive Development*, 22, 197–212.
- Stipek, D. J., Roberts, T. A., & Sanborn, M. E. (1984). Preschool-age children's performance expectations for themselves and another child as a function of the incentive value of success and the salience of past performance. *Child Development*, 55(6), 1983–1989.
- Tekcan, A. İ. ve Göz, İ. (2005). *Türkçe kelime normları*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

AIDS Bilgi ve Tutum Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Sınanması

Developing AIDS Knowledge and AIDS Attitude Scales and Assessing Their Reliability and Validity

Nuran Aydemir¹, İbrahim Yakın², Hatice Sevgi Arslan²

¹İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

²İzmir Ekonomi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Nuran Aydemir,
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye

E-posta/E-mail: aydemirn@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 26.03.2018

Kabul tarihi/Accepted: 07.05.2018

Atıf/Citation: Aydemir, N., Yakın, İ. ve Arslan, H. S. (2018). AIDS bilgi ve tutum ölçeklerinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin sınanması. *Psikoloji Çalışmaları - Studies in Psychology*, 38(1): 73-93.
<https://doi.org/10.26650/SP409425>

ÖZ

Bu çalışma, AIDS'e dair bilgi ve tutumları ölçmek için kullanılabilecek Türkiye'ye has iki ayrı ölçek geliştirmeyi ve bunları psikometrik açıdan değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu amaçla, 37 maddelik bir bilgi ölçeği ve 23 maddelik bir tutum ölçeği, İzmir'in farklı üniversitelerinde okuyan yaşları 17 ve üstü olan 1025 öğrenciye kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi kullanılarak test edilmiştir. Bilgi ölçeğinin madde ve faktör analizlerinden sonra ölçekten 16 madde çıkarılmıştır. Oblik döndürme sonucu, varyansın %34'ünü açıklayan üç temel bileşen olduğunu göstermiştir. Bilgi ölçeğinin güvenilirliğini sınamak için Kuder-Richardson-20 katsayısı hesaplanmış ve .76 olarak bulunmuştur. Tutum ölçeği için faktör analizi yapıldıktan sonra 6 madde çıkarılmıştır. Oblik döndürme, varyansın %42.43'ünü açıklayan iki temel bileşeni ortaya çıkarmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri .90 olarak bulunmuştur. İki ölçek arasındaki ilişki incelendiğinde ise, AIDS konusunda daha fazla bilgiye sahip kişilerin AIDS'e karşı daha olumlu tutuma sahip olduğu gözlenmiştir. Özgün olarak geliştirilmiş 21 maddeden oluşan AIDS Bilgi ve 17 maddeden oluşan AIDS Tutum ölçeklerinin geçerlik ve güvenilirliğine dair elde edilen bulgular, ölçeklerin ileride yapılacak araştırmalarda kullanılmak için uygun olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: AIDS/HIV, üniversite öğrencileri, AIDS bilgi ölçeği, AIDS tutum ölçeği

ABSTRACT

The present study aims to develop de novo scales to assess the level of knowledge of and attitude toward acquired immunodeficiency virus (AIDS) among the Turkish population. For this purpose, a 37-item knowledge scale and a 23-item attitude scale were developed and tested by using convenience sampling of undergraduate students ($N = 1025$) aged ≥ 17 years from five universities in Izmir. After evaluating item difficulty and item discrimination, 12 items were excluded, and during factor analyses, four additional items were omitted from the knowledge scale. Oblique rotation resulted in three underlying factors that explain 34% of the variance. As a reliability assessment, the Kuder–Richardson-20 coefficient was found to be .76. For the attitude scale, six items were omitted after factor analyses. Oblique rotation showed two underlying components that explained 42.43% of the variance. For internal reliability, Cronbach’s alpha was found as .90. Additionally, to test the relation between the scales, correlation analyses were performed, and it was found that the more knowledge of AIDS people have, the more positive their attitudes are toward it. As a conclusion, both a 21-item AIDS Knowledge scale and a 17-item AIDS Attitude scale have acceptable psychometric values and both can be used in future research..

Keywords: AIDS/HIV, university students, AIDS knowledge scale, AIDS attitude scale

EXTENDED ABSTRACT

Acquired immunodeficiency virus (AIDS) is an infection caused by human immunodeficiency virus (HIV) that gradually destroys the human immune system and therefore can be fatal. HIV can be contracted through certain bodily fluids including blood, semen, vaginal secretions, and breast milk (Kelly, 2008).

According to most experts, HIV infection is a pandemic. A 2017 report by the Joint United Nations Programme on HIV/AIDS (UNAIDS) states that 36.7 million people worldwide are living with HIV (UNAIDS, 2017). Fifty percent of new infections are occurring among adolescents and young adults aged 15–24 years (Wilson, Wright, Safrit, & Rudy, 2010). In Turkey, the total number of new HIV+ and AIDS cases were 2573, and the cases were most commonly seen in ages 25-29 and 30-34 (Turkish Ministry of Health, 2016). Per these findings, it seems obvious that specifically young adults should be targeted to decrease the HIV epidemic. The most common strategy to protect the youth from contracting HIV is the dissemination of accurate knowledge about how the disease is transmitted and how people can protect themselves.

Another issue related to HIV/AIDS is its social costs on the lives of the infected people. As previously indicated, AIDS is one of the most stigmatized illnesses (Fernandes et al., 2007). People with HIV/AIDS face prejudice, social isolation, and loss of status. Hence, it is also important to assess society’s attitudes toward HIV/AIDS.

Previous studies in the literature from both Turkey and other countries have

investigated the level of knowledge of and attitudes toward HIV/AIDS (Avcıkurt, 2014; Haroun, Saleh, Wood, Morzouqi, & Anouti, 2016; Peltzer & Pengpid, 2017; Rickles, Furtek, Malladi, & Zhou, 2016; Siyez & Siyez, 2009). However, none of the Turkish studies used de novo AIDS knowledge and attitude scales which were psychometrically tested.

Therefore, the first goal of this study is to develop de novo AIDS knowledge and AIDS attitude scales. Further, because the HIV epidemic is affecting mostly the youth, the second aim is to apply the scales to undergraduate students in order to determine their level of knowledge of and attitudes toward AIDS. The last aim of the study is to assess whether the knowledge of and attitudes toward AIDS are different depending on age, gender, and income level.

Method

The items for both the scales were developed in four phases: (1) literature review and concept development; (2) item development; (3) data collection; (4) item difficulty/discrimination analyses of the knowledge scale and reliability and validity assessment of both scales. For this purpose, 37 items for the knowledge scale and 23 items for the attitude scale were developed. For the latter, 14 items from a previously developed epilepsy attitude scale (Aydemir, 2008) were adapted to AIDS in addition to nine completely new AIDS-specific items.

Both the scales were administered using convenience sampling to 1025 undergraduate students enrolled at five universities in Izmir.

Results

The age range of the participants varied between 17 and 54 years ($M = 20.58$, $SD = 2.32$); only 0.8% of the participants were between the ages of 31 and 54, and almost three-fourths of the participants were females (74.5%). Sexual experience was reported by 35.1% of the participants, and the average age of the first sexual experience was 17.94 ± 2.28 years. Almost all the participants (98.3%) reported that they had heard about AIDS, and 76.1% reported they had read about AIDS; however, only 2.8% reported that they knew an AIDS patient.

In the first step of the knowledge scale, item discrimination and item difficulty analyses were conducted, and 12 items were omitted. Next, exploratory factor analysis was performed. In this step, four additional items were omitted from the scale. A three-factor solution was the most appropriate and understandable solution that explains 34% of the variance. The factors were named as "ways of

transmission," "general knowledge and protection," and "treatment." Kuder–Richardson-20 was performed to test the knowledge scale's reliability that was found to be .76. The internal validity of transmission was .85; general knowledge and protection was .62; and treatment was .63. The final version of the Turkish AIDS Knowledge scale comprised 21 items, and higher scores represent more knowledge.

To test the validity of the attitude scale, exploratory factor analysis was conducted. During this phase, six items were omitted from the scale. After the factor analysis, a two-factor solution yielded the most appropriate and interpretable solution, which explains 42.43% of the variance. The factors were labeled as stigma and negative attitude toward contact with people with AIDS patients. Internal validity of the AIDS Attitude scale was found to be .90. The Cronbach's alpha of the first factor was .91 and that of the second factor was .75. The final version of the Turkish attitude scale toward AIDS comprises 17 items with higher scores indicating a more positive attitude.

In terms of differences caused by age, gender and income on knowledge and attitude it was found that as the age increase the total knowledge score and the scores of factors of the knowledge scale increase as well. On the other hand, there was no relation between age and attitude. Gender creates an approached significant difference in the "protection" factor of the knowledge scale ($t(993) = -1.92, p = .55$), in which males have better knowledge. On the other hand, gender creates a significant difference in the total attitude score ($t(980) = 4.49, p < .01$) and in the negative attitude about contact with people with AIDS factor ($t(983) = 4.91, p < .01$), both of which are in favor of females. Income also creates a significant difference in the total knowledge score ($F(2, 959) = 3.43, p < .05$) in the "protection" factor ($F(2, 982) = 8.81, p < .01$).

Finally, to test the construct validity of the scales, correlation analyses were conducted. As expected, both the total scores of the knowledge and attitude scales and their factors were all significantly correlated. These findings are also concordant with the literature in which the better the knowledge, the more positive is the attitude (Çuhardaroğlu, 2016).

Conclusion

As a conclusion, both scales have acceptable psychometric values. On the basis of the scales' number of items, ease of application, and ease of scoring, it is believed that many researchers would benefit from them in future studies.

AIDS (Edinsel Bağışıklık Yetmezliği Sendromu) ölümcül olabilen ve HIV (Human Immunodeficiency Virus-İnsan Bağışıklık Yetmezlik Virüsü) taşıyan vücut sıvılarının (kan, meni, vajinal, servikal, rektal sıvılar ve anne sütü) aktarımı yoluyla geçen bulaşıcı bir hastalıktır. HIV, bağışıklık sistemine saldıran ve sonunda AIDS'e yol açan bir retro virüstür. AIDS ile yaşayan bireylerin bağışıklık sistemi gittikçe zayıflar ve bu da onları her türlü bakteriye, virüse ve otoimmün hastalığa karşı savunmasız kılar (Kelly, 2008). Ancak AIDS bireyi sadece vücut üstünde yarattığı olumsuz sonuçlarla değil, aynı zamanda yol açtığı stigma, önyargılar, HIV/AIDS'li bireye yönelik ayrımcılık, bu stigmatizasyonun HIV/AIDS'li birey tarafından içselleştirilmesi ve kişinin cinselliğine dair olumsuz ahlaki yargılamalar yoluyla da etkiler. Çalışmalar AIDS'in günümüzde en çok stigmatize edilen hastalıklardan biri olduğunu göstermektedir (Fernandes ve ark., 2007). HIV/AIDS'li bireyler, stigmatizasyona ve ayrımcılığa uğrama kaygısıyla, ekonomik, sosyal ve sağlık hizmetlerinden faydalanmakta da sorun yaşamaya başlarlar (Deacon, 2006). Bunlar da birey üzerinde duygusal, davranışsal ve psiko-sosyal etkiler yaratmaktadır (Acaroğlu, 2007). Türkiye'de HIV/AIDS'li bireylerle yapılmış niteliksel bir çalışmanın sonuçları da, toplumda HIV/AIDS'li bireylere yönelik stigmatizasyonun oldukça katmanlı bir yapı gösterdiğini, en çok transseksüel bireylerin, akabinde eşcinsel bireylerin, bekar kadınların ve sosyo-ekonomik olarak daha düşük bir seviyede olanların stigmatizasyona uğradıklarını göstermektedir (Kasapoğlu ve Kuş, 2008).

AIDS ilk olarak 1980'lerin başında daha çok eşcinseller ve aynı enjektörü paylaşan madde bağımlılarında belirlenen, nedeni çok da anlaşılamayan bir bağışıklık sistemi bozukluğu olarak gözlenmiştir (King, 2012). UNAIDS (HIV/AIDS Hakkında Ortak Birleşmiş Milletler Programı) 2017 raporuna göre, 2016 yılında toplam 36,7 milyon insan HIV ile yaşamaktadır. Bu sayının 34,5 milyonunu yetişkinler, 2,1 milyonunu ise çocuklar oluşturmaktadır (UNAIDS, 2017). Dünya'da görülen tüm yeni HIV vakalarının %50'sinin 15-24 yaş arasında olduğu verisi de, ergenlerin ve genç yetişkinlerin HIV kapma riskinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (Wilson, Wright, Safrit ve Rudy, 2010). Türkiye'de ise ilk vaka 1985'te rapor edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı, 2016). Aralık 2016 itibariyle Türkiye'de yeni tespit edilen HIV+ birey sayısı 2470 ve AIDS'li birey sayısı ise 103 olmak üzere toplam sayı 2573'tür. Kayıtlı vakaların en çok görüldükleri yaş aralıkları 25-29 ve 30-34'tür. En yaygın bulaşma yolu ise, heteroseksüel cinsel ilişkidir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2016). Hem dünyada hem de Türkiye'de HIV vakalarının daha çok erken yetişkinlik olarak tanımlanan

dönem olan 18-40 yaşları arasında gözleendiği gerçeğini göz önüne alırsak, erken yetişkinlikte ve hatta öncesinde bireyleri cinsel temasla bulaşan enfeksiyonlara (CTBE) dair bilgilendirmenin önemi ortaya çıkmaktadır. CTBE'ye dair bilgi hem bu enfeksiyonlardan nasıl korunulabileceğine hem de nasıl bulaştıklarına dair kişileri bilgilendirerek önleyici ve koruyucu bir işlev görecek, aynı zamanda önceki çalışmaların da gösterdiği gibi bilgi arttıkça, kişilerin tutumları da olumlu yönde değişebilecektir (Çuhadaroğlu, 2016).

İlgili alan yazına bakıldığında, Türkiye'de ve Dünya'nın birçok ülkesinde AIDS hakkındaki bilgi seviyesini ve AIDS'e karşı tutumu ölçen çalışmalar yapıldığını görmekteyiz (örn., Abdi, Ereg, Ali ve Rahlenbeck, 2013; Akin, Mendi, Mendi ve Durna, 2013; Gańczak, ve ark., 2007; Haroun, Saleh, Wood, Marzouqi ve Anouti, 2016; Peltzer ve Pengpid, 2017; Rickles, Fertek, Malladi, Ng ve Zhou, 2016). Türkiye'de yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle AIDS'e dair bilgi seviyesini ve AIDS'e karşı tutumu araştıran çalışmalarda kullanılan ölçeklerin araştırmacılar tarafından oluşturulduğu ve psikometrik sınanmalarının yapılmadığı görülmektedir (Avcıkurt, 2014; Siyez ve Siyez, 2009; Turhan, Senol, Baykul, Saba ve Yalçın, 2010; Yazganoğlu, Özarmağan, Tozeren ve Özgülner, 2012). Ya da Çimen, Bahar, Öztürk ve Bektaş'ın (2005) çalışmasında olduğu gibi yurt dışında geliştirilen bir ölçeğin Türkçeye uyarlanıp kapsam geçerliği ve güvenilirlik sınamaya çalışmalarının yapıldığı gözlenmektedir. Bu çalışmanın amacı ise, tamamen yeni AIDS tutum ve bilgi ölçeklerinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilerek alan yazına kazandırılmasıdır.

Ölçeklerin maddeleri oluşturulurken, hem ilgili Türk ve yabancı alan yazın incelenmiş hem de birinci yazarın sağlık psikolojisi ve insan cinselliği derslerini verirken gözlemlediği, öğrencilerin AIDS'e dair sahip oldukları en yaygın yanlış bilgiler (Örneğin; AIDS'in sadece cinsel ilişki ile geçebileceği, AIDS'li biriyle öpüşmenin virüsü bulaştırabileceği gibi) dikkate alınmıştır. Tutum ölçeği geliştirilirken ise, Türkiye gibi iç grup ve dış grup tutumlarının belirgin fark gösterdiği bir ülkede (örn., Aydemir, 2011) kişinin kendisinin, ailesinden bir bireyin, arkadaşının ya da sadece birlikte çalıştığı birinin AIDS olması durumunda göstereceği tutumu sorgulayan maddelerin oluşturulmasına özel bir dikkat gösterilmiştir.

Çalışmada hedeflenen bir diğer amaç da, bilgi ve tutumun yaş, cinsiyet ve gelir seviyesine bağlı olarak farklılık gösterip göstermediğine bakmaktır. Yaş değişkeni ile ilgili

alan yazına bakıldığında, İran'da yapılan bir çalışmada, AIDS'e dair bilgi seviyesinin gençlerde daha iyi olduğu bulunmuştur (Montazeri, 2005). Ancak tam tersi bir şekilde, Ürdün'de yapılan bir çalışmada yaşı 20'den küçük olan üniversite öğrencilerinin hem algılanan AIDS bilgi seviyelerinin hem de ölçülen bilgi düzeylerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir (Petro-Nustas, 2000). Türkiye'de Ege Üniversitesi'ndeki lisans öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise, dördüncü sınıftaki öğrencilerin cinsel yolla bulaşan hastalıklara ve korunma yollarına dair bilgilerinin, birinci sınıftaki öğrencilerden daha fazla olduğu bulunmuştur (Gökengin ve ark., 2003).

Cinsiyet farkları açısından alan yazın incelendiğinde ise, yine birbirinden farklı sonuçlar olduğu gözlenmektedir. Bazı çalışmalar, erkeklerin HIV/AIDS bilgi düzeyinin kadınlardan daha fazla olduğunu gösterirken (Gańczak ve ark., 2007; Gökengin ve ark., 2003; Petro-Nustas, 2000); bazı çalışmalar cinsiyet açısından bir fark olmadığını göstermektedir (Cok, Gray ve Ersever, 2001; Montazeri, 2005; Sadeghi ve Hakimi, 2009). HIV/AIDS'e dair tutuma dair bir cinsiyet farkı olup olmadığına dair çalışmalar incelendiğinde ise, kadınların tutumunun daha olumlu olduğunu gösteren çalışmalar olduğu gibi (Gańczak ve ark., 2007), yine arada anlamlı fark olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Montazeri, 2005; Sadeghi ve Hakimi, 2009).

Gelir seviyesi açısından alan yazın incelendiğinde ise, bu değişkeni araştıran çok daha az çalışma olduğu dikkat çekmektedir. Gökengin ve ark. (2003) çalışması incelendiğinde, oldukça ilginç bir şekilde cinsel yolla bulaşan hastalıklar ve bunlardan korunmaya dair bilginin en yüksek oranda orta gelir seviyesine sahip olanlarda, onun akabinde düşük gelir seviyesinde ve en düşük bilgi seviyesinin de yüksek gelir düzeyinde olduğu gözlenmiştir. Ancak, tarafımızca bu bulgunun yüksek gelir seviyesindeki katılımcı oranının sadece %8 olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir.

Şu ana kadar özetlenen bilgiler ışığında mevcut çalışmanın ilk amacı, AIDS'e dair bilgi ve tutumu ölçmek için özgün iki farklı ölçeğin geliştirilmesi ve bunların geçerlik ve güvenilirlik özelliklerinin sınanmasıdır. Bu amaçla bilgi ölçeği için önce madde zorluk ve madde ayırt edicilik analizleri yapılacak, daha sonra faktör analizi ve güvenilirliğin sınanması için de Kuder-Richardson-20 katsayısı belirlenecektir. Tutum ölçeği için de madde ve faktör analizinin ardından güvenilirlik sınaması için Cronbach's Alpha değeri hesaplanacaktır.

İkinci amaç ise, AIDS'e dair sahip olunan bilgi ve tutumun, yaş, cinsiyet ve gelir seviyesine bağlı olarak değişip değişmediğini ortaya koymaktır. Yukarıda özetlenen çalışmalar her ne kadar bu değişkenlere dair birbirinden farklı veriler ortaya koysa da mevcut çalışmada:

- Yaş arttıkça katılımcıların AIDS'e dair bilgi seviyesinin de artacağı, buna karşın yaş ve tutum arasında böyle bir ilişkinin gözlenmeyeceği;
- Cinsiyetin AIDS'e dair sahip olunan bilgi üstünde bir fark yaratmayacağı, buna karşın kadınların tutumunun daha olumlu olacağı;
- Gelir düzeyine bağlı olarak da hem bilgi seviyesinde hem de tutumda bir değişiklik olacağı; yüksek gelir seviyesindeki bireylerin hem daha fazla bilgiye hem de daha olumlu tutumlara sahip olacağı;
- Son olarak ise, AIDS'e dair bilgi arttıkça, bireylerin AIDS'e dair tutumlarının da daha olumlu olacağı öngörülmektedir.

YÖNTEM

Örnekleme

Çalışmaya erken yetişkinliğin başında olmaları sebebiyle CTBE dair daha fazla risk altında olan üniversite öğrencileri dâhil edilmiştir. Araştırmaya İzmir'deki beş farklı üniversitede öğrenim gören 1025 üniversite öğrencisi kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak dahil edilmiştir.

Katılımcıların yaş aralığı 17-54'tür (*Ort.* = 20.58, *SS* = 2.32), ancak katılımcıların sadece %0,8'inin yaşları 31-54 arasındadır. Orta yetişkinlik dönemi olarak kabul edilen 40 yaş ve üstü katılımcı oranı ise yalnızca %0.2'dir (Bkz. Tablo 1). Çalışmaya katılan öğrencilerin %74.5'i kadındır. Çalışmada katılımcıların %35.1'i daha önce cinsel ilişki yaşamıştır ve katılımcıların ilk cinsel deneyim yaş ortalaması 17.94 ± 2.28 'dir. Öğrencilerin %30.3'nün çoğunlukla kondom kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların sadece %6'sının cinsel yolla bulaşan hastalıklar ile ilgili test yaptırdığı, HIV testi yaptıranların ise yalnızca %3.2 olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %98,3'ü daha önce AIDS'i duyduğunu, %76,1'i daha önce AIDS hakkında bir şey okuduğunu, buna karşın sadece %2,8'i AIDS hastası olan birini tanıdığını belirtmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Yüzde (%)
Cinsiyet	
Kadın	75.5
Erkek	24.5
Yaş	
17-24	97.3
25-30	1.9
31-40	0.6
41-54	0.2
Fakülteler	
Fen-Edebiyat Fakültesi	83.6
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	4.4
Mühendislik Fakültesi	4.5
Meslek Yüksek Okulu	1.6
Güzel Sanatlar Fakültesi	2.7
İletişim Fakültesi	1.2
Hukuk Fakültesi	2.0
Sınıf	
Hazırlık Sınıfı	2.6
Birinci Sınıf	38.6
İkinci Sınıf	26.2
Üçüncü Sınıf	19.2
Dördüncü Sınıf	13.3
Gelir Seviyesi	
Düşük (0-1386 TL)	30.6
Orta (1387-4515 TL)	45
Yüksek (4516 TL>)	24.3

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Sosyo-demografik bilgi formunda cinsiyet, yaş, eğitim seviyesi, üniversitede kaçınıcı sınıfta bulunduğu, gelir seviyesi, inanç düzeyi, cinsel ilişki deneyiminin olup olmadığı, kondom kullanma sıklığı, daha önce herhangi bir CTBE için test yaptırıp yaptırılmadığı gibi sorulara yer verilmiştir.

AIDS Bilgi ve Tutum Ölçeklerini Oluştururken Takip Edilen Aşamalar. Bilgi ölçeği oluşturulurken üç temel aşama takip edilmiştir: (1) bilgi toplama ve kavramlara aşinalık kazanma; (2) maddeleri oluşturma; (3) veri toplama, madde zorluk ve ayırt edicilik analizleri, geçerlik ve güvenilirlik değerlendirmesi. İlk aşama için alan yazın taranması yapılmış ve AIDS'in bulaşma yolları, korunma yöntemleri, AIDS'in tedavisi ve AIDS'e dair temel bilgiler derlenmiştir. İkinci aşamada yukarıda belirlenen temel başlıklara dair madde yazım aşamasına geçilmiştir. AIDS bilgi ölçeği için toplamda 37

madde oluşturulmuştur. Madde yazım aşamasında, bulaşma, korunma, tedavi ve genel bilgi olarak dört temel başlıkta maddeler oluşturulduğundan, AIDS bilgi ölçeğinin de dört faktörlü bir yapı göstermesi beklenmektedir. Bilgi ölçeği için katılımcılardan her bir maddeyi okuduktan sonra “Doğru”, “Kararsızım” ve “Yanlış” seçeneklerinden birini seçmeleri istenmiştir.

AIDS tutum ölçeğinde ise katılımcıların, AIDS ile yaşayan bireylerle kişisel etkileşime girip girmemeye, AIDS’e ve kendileri AIDS’li olsalardı bu durumda nasıl davranacaklarına ilişkin tutumlarını belirlemek hedeflenmiştir. Bunun için, Aydemir (2008) tarafından epilepsiye ve epilepsisi olan bireylere dair tutumları tespit etmek için geliştirilmiş olan Epilepsi Tutum Envanteri AIDS için adapte edilmiştir. Epilepsi Tutum Envanterinde yer alan 14 maddeye ek olarak, AIDS’e has dokuz madde daha eklenmiş ve AIDS tutum ölçeğinin ilk hali toplamda 23 maddeden oluşmuştur. Tutum ölçeğindeki maddeler oluşturulurken ilk olarak AIDS hastası olmaya dair utanç ve AIDS hastası olursa hastalığı saklamaya ya da açıklamaya dair maddeler ve ikinci olarak da, AIDS hastası olan bireylerden kaçınma, uzak durma, onlarla ilişki kurmaktan kaçınma gibi olumsuz bir tutumu içeren maddeler belirlenmiştir. Bu sebeple, AIDS tutum ölçeğinin de stigma ve AIDS’li bireylere dair olumsuz tutum olmak üzere ikili bir faktör yapısı göstermesi beklenmektedir. Tutum ölçeği için, katılımcılar beşli Likert değerlendirme yapmış ve “*Tamamen Katılıyorum*”, “*Katılıyorum*”, “*Fikrim Yok*”, “*Katılmıyorum*” ve “*Hiç Katılmıyorum*” seçeneklerinden birini seçmişlerdir.

Hem AIDS bilgi ve tutum ölçeklerinin hem de sosyo-demografik bilgileri içeren anket formunun tamamı, Psikoloji alanında doktorası olan iki uzman tarafından dış geçerlik ve anlaşılabilirlik açısından değerlendirilmiştir. Akabinde, 14 lisans öğrencisiyle bir pilot çalışma gerçekleştirilmiş gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra veri toplama aşamasına geçilmiştir.

İşlem

Veri toplama 2016-2017 bahar ve güz yarıyılarında ve 2017-2018 güz yarıyılı boyunca devam etmiştir. Çalışma için öncelikle bu üniversitelerde lisans dersi veren öğretim üyeleri ile iletişime geçilmiş ve onların onay vermesi durumunda yazarlar tarafından ders saatinin başında ya da sonunda veri toplama işlemi yapılmıştır. Uygulama yapılan sınıflarda, katılımcılara araştırmanın amacı açıklanmış, ayrıca bilgilendirme formu verilmiştir. Öğrenciler ankete gönüllü olarak katılmışlardır. Tüm anketin tamamlanması yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Katılımcıların gizliliğini korumak için hiçbir

kimlik bilgisi istenmemiştir. Çalışma İzmir Ekonomi Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan etik onay almıştır.

Çalışmadaki analizler için SPSS sürüm 23 kullanılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek için betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Her bir analizden önce, grup verilerinin normal dağılıp dağılmadığı kontrol edilmiş ve gerekli yerlerde parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Ayrıca, ölçeklerin geçerliğini ve ölçekler ve faktörler arasındaki ilişkileri belirlemek için korelasyon analizleri yapılmıştır.

BULGULAR

Bilgi Ölçeği

Bilgi ölçeğinin tüm maddelerine ilk olarak madde zorluğu ve madde ayırt ediciliği analizleri uygulanmıştır. Madde ayırt ediciliği analizinde Nokta Çift Serili Korelasyon Katsayısı (r_{bp}) .20'nin altında olan beş madde ölçekten çıkarılmıştır. Daha sonra, madde zorluk analizi uygulanmış ve P değerleri 0.80'nin üstünde ve 0.20'ni altında olan (Nunnally, 1967), yani çok zor ya da çok kolay olan, yedi madde daha ölçekten çıkarılmıştır.

Bilgi ölçeğinin kavramsal yapısını belirlemek için faktör analizi uygulanmadan önce, ters olan maddeler yeniden kodlanmış ve “*Kararsızım*” cevapları “yanlış” olarak değerlendirilmiştir. Faktör analizi uygulanmadan önce Keiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri hesaplanmış ve .80 olarak tespit edilmiştir. Akabinde faktör analizinin geçerliliğini sınamak için Bartlett sonucu incelenmiş ve anlamlı olduğu görülmüştür ($X^2(300) = 5030.72, p < .001$). Bu değerler yeterli olduğundan faktör analizi uygulanmıştır. Temel bileşenler analizi yöntemi kullanarak öz değerleri 1'in üstünde olanlar değerlendirilmiş ve oblik döndürme kullanarak yamaç birikinti grafiği de göz önüne alınmıştır. Her ne kadar özdeğeri 1'in üzerinde 5 faktör olduğu görülse de, yamaç birikinti grafiği göz önüne alındığında üç faktörlü bir yapının en uygun açıklamayı verdiğine karar verilmiştir. Faktör analizinde kriter olarak güçlü bir yüklenme değeri belirlemek istediğimizden bir maddenin bir faktöre en az .40 oranında yüklenmesi ve yüklendiği faktörler arasındaki farkın en az .20 olması kriterleri göz önüne alınmıştır. Tüm maddeler oblik döndürülerek yapılan analizde, dört madde aynı anda iki faktöre birden yüklendikleri (aradaki fark .20 den az olduğunda) ya da bir faktöre yüklenme kuvvetleri .40'ın altında olduğu için ölçekten çıkarılmıştır (Tablo 2). Faktör analizlerinden sonra bilgi ölçeğinde toplam 21 madde kalmıştır. Faktör analizi sonucunda, varyansın %34'ünü açıklayan üç temel faktör elde edilmiştir. Bu üç faktör sırasıyla; bulaşma yolları (7 madde, örneğin: *AIDS*

hastasıyla aynı tabaktan yemek hastalığı bulaştırabilir), korunma ve genel bilgi (9 madde, örneğin: *Tek eşlilik, AIDS'ten korunmaya yardımcı olur*) ve tedavi (5 madde, örneğin: *AIDS'in bir aşısı vardır*) olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 2. AIDS Bilgi Ölçeği İçin Açıklayıcı Faktör Analizi ve Faktör Yükleri

Madde	Faktör Yükü		
	1	2	3
Bulaşma Yolları (Öz Değer: 4.27, Varyans: %17,09)			
B21 AIDS hastası birini öpmek. hastalığı bulaştırabilir.*	.81 ^a		
B16 AIDS hastasının öpmesi hastalığı bulaştırabilir.*	.79		
B8 AIDS hastasıyla aynı eşyaları (çay fincanı, havlu, giysi vb.) paylaşmak hastalığı bulaştırabilir.*	.76		
B7 AIDS hastasıyla aynı tabaktan yemek yemek hastalığı bulaştırabilir.*	.76		
B20 AIDS hastasının öksürmesi hastalığı bulaştırabilir.*	.67		-.13
B13 AIDS hastasıyla aynı havuzda yüzmek hastalığı bulaştırabilir.*	.60		-.16
B28 AIDS hastasıyla aynı tuvaleti kullanmak hastalığı bulaştırabilir.*	.49		-.25
Korunma ve Genel Bilgi (Öz Değer: 2.47, Varyans: %9.89)			
B2 İlaçlarla AIDS yavaşlatılabilir.	.14	.60	.16
B18 AIDS tedavisinde kullanılan ilaçlar vardır.	.13	.56	.26
B29 Tek eşlilik. AIDS'ten korunmaya yardımcı olur.		.49	
B35 Tamamen temizlenmemiş dövme aletlerinden AIDS bulaşabilir.	-.14	.48	-.13
B6 Partnerini iyi tanımak, AIDS'ten korunmaya yardımcı olur.		.46	.17
B33 Kondom kullanmak AIDS'ten korunmaya yardımcı olur.	.14	.43	
B11 AIDS anne karnındaki bebeğe geçebilir.	-.12	.43	-.23
B14 AIDS bağışıklık sistemini yok eden bir hastalıktır.		.43	-.19
B3 Tek gecelik ilişkiden kaçınmak AIDS'ten korunmaya yardımcı olur.		.43	
B10 ^b AIDS heteroseksüel (karşı cinsle ilişki duyan) insanlarda da olan bir hastalıktır.		.34	
B19 ^b AIDS sadece cinsel yolla bulaşan bir hastalıktır.		.37	-.12
Tedavi (Öz Değer: 1.76, Varyans: %7.03)			
B15 Sağlıklı beslenmek AIDS'ten korunmaya yardımcı olur.*			-.70
B26 Düzenli egzersiz yaparak AIDS'ten korunulabilir.*			-.69
B31 Fazla stresli yaşam AIDS'e sebep olabilir.*		.14	-.60
B23 AIDS'in bir aşısı vardır.*		.12	-.50
B24 AIDS'in tedavi edilmemesi kısırlığa yol açabilir.*			-.43
B9 ^c AIDS hastası olan bir insan kolaylıkla anlaşılabilir.*	.13		-.29
B22 ^c Sivrisinekler AIDS bulaştırabilir.*	.15	-.13	-.28

Not. Sadece faktör yükleri > .10 olan maddelerin değerleri tabloda belirtilmiştir. *Ters olan maddeleri gösterir. ^aKalın font tüm tabloda bir faktöre yüklenen öğeleri gösterir. ^bFaktör yükü < .40'tan küçük olduğu için faktör 2'ye eklenmemiştir. ^cFaktör yükü .40'tan küçük olduğu için faktör 3'e eklenmemiştir.

Bilgi ölçeğinin güvenilirliği belirlemek için Kuder-Richardson-20 katsayısı hesaplanmış ve bilgi ölçeğinin genel güvenilirliği .76 olarak belirlenmiştir. Bilgi ölçeğinde yüksek puan, daha yüksek bilgi anlamına gelmektedir. Bilgi ölçeğinin ilk faktörü olan bulaşmanın Kuder-Richardson-20 katsayısı .85, ikinci faktör olan korunma ve genel bilginin .62 ve üçüncü faktör olan tedavinin .63 olarak bulunmuştur.

Tutum Ölçeği

Tutum ölçeğinin faktör analizinden önce madde-toplam puan korelasyon değerleri incelenmiş ve .26 ile .88 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bunun üzerine hiçbir maddeyi çıkarmadan faktör analizine geçilmiştir. Öncelikle Keiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett değerleri hesaplanmıştır. KMO değeri mükemmel olarak değerlendirilecek bir düzeyde (.92) ve Bartlett testi de anlamlı olduğundan ($X^2(253) = 10167.68, p < .001$) faktör analizi uygulanmıştır. Temel bileşenler analizi yöntemi kullanarak öz değerleri 1'in üstünde olanlar değerlendirilmiş ve oblik döndürme kullanarak yamaç birikinti grafiği de göz önüne alınmıştır. Her ne kadar öz değeri 1'in üzerinde olan beş faktör ortaya çıksa da, yamaç birikinti grafiği ve maddelerin yapısı incelendiğinde iki faktörlü bir

Tablo 3. İki Faktörlü Çözüm İçin Faktör Analizi ve Faktör Yükleri

Madde	Faktör Yüklü	
	1	2
AIDS'li bireylere karşı olumsuz tutum (Öz Değer: 7.85, Varyans: %34,14)		
T12	.89 ^a	-.21
T11	.86	
T10	.81	
T13	.77	.10
T2	.75	
T14	.69	
T15	.68	
T20	.66	
T22	.62	.11
T7	.59	
T4	.56	
T8	.45	.23
T3b	.32	
T5b	.36	
Stigma (Öz Değer: 1.91, Varyans: %8.29)		
T18		.76
T16	-.15	.70
T21		.68
T23	.14	.68
T1		.58
T6 ^c	.12	.30
T9 ^c		-.32
T17 ^d	.28	.44
T19 ^d	.31	.45

Not. Sadece faktör yükleri > .10 olan maddelerin değerleri tabloda belirtilmiştir. *Ters olan maddeleri gösterir. ^aKalın font tüm tabloda bir faktöre yüklenen öğeleri gösterir. ^bFaktör yükü .40'tan küçük olduğu için faktör 1'e eklenmemiştir. ^cFaktör yükü .40'tan küçük olduğu için faktör 2'ye eklenmemiştir. ^dİki faktöre olan yükleri arasındaki fark .20'den küçük olduğu için ölçekten çıkarılmıştır.

yapının en uygun açıklamayı verdiğine karar verilmiştir. Faktör analizi sırasında, hiçbir faktöre yüklenmeyen ya da aynı anda iki faktöre de yüklenen 6 madde ölçekten çıkarılmış ve AIDS tutum ölçeğinin son hali 17 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin bu iki faktörlü yapısı tüm varyansın %42.43'ünü açıklamakta olup, bu faktörlere sırasıyla; AIDS'li insanlara karşı olumsuz tutum (12 madde, örneğin: *Çocuğumun AIDS hastası olan biriyle evlenmesine karşı çıkardım*) ve Stigma (beş madde, örneğin: *AIDS hastası olmak utanılacak bir durumdur*) isimleri verilmiştir.

Tutum ölçeğinin iç tutarlılığını belirlemek için Cronbach's alfa değerleri hesaplanmıştır. Tutum ölçeğinin genel güvenilirliği .90 olarak bulunmuştur. Tutum ölçeğinin AIDS'li bireylere karşı olumsuz tutum faktörünün güvenilirliği .91, stigma faktörünün güvenilirliği ise .75'tir.

Ölçeklerin Yapı Geçerliliği

Ölçeklerin faktörlerinin yapı geçerliliği kapsamında iç tutarlılığını sınamak için ölçekler normal bir dağılım göstermediğinden Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır (Bkz. Tablo 4). Beklendiği gibi, analiz sonucunda, bilgi ölçeğinin faktörlerinin hem birbirleriyle hem de toplam bilgi puanıyla, aynı şekilde tutum ölçeğinin faktörlerinin de hem birbirleriyle hem de genel tutum puanıyla anlamlı ilişki içinde oldukları gözlenmiştir. Ayrıca bilgi arttıkça, tutumun da daha olumlu olacağı yönündeki teorik beklenti de doğrulanmış, bilgi toplam ve tutum toplam puanları arasında anlamlı bir pozitif ilişki olduğu belirlenmiştir. Bilgi ölçeğinin, “Bulaşma” faktörü, genel tutum ve tutum ölçeğinin diğer faktörleriyle anlamlı olarak ilişkiliyken, aynı durum “Bulaşma-Genel Bilgi” ve “Korunma” faktörleri için gözlenmemiştir.

Tablo 4. Çalışmadaki Temel Değişkenlerin Birbiriyle ve Yaş Değişkeniyle Olan İlişkileri

	2	3	4	5	6	7	8
1. Yaş	.21**	.16**	.14**	.14**	.01	.01	.03
2. Genel Bilgi		.77**	.59**	.62**	.19**	.20**	.08*
3. Bulaşma			.08*	.30**	.30**	.33**	.09**
4. Korunma				.20**	-.04	-.06	.02
5. Tedavi					.03	.04	.02
6. Genel Tutum						.96**	.66**
7. AIDS'li İnsanlarla Temasa Karşı Olumsuz Tutum							.44**
8. Stigma							

* $p < .05$, ** $p < .01$

Ölçeklerin ve Faktörlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Çalışmada kullanılan ölçekler ve bu ölçeklerin faktörlerinin ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değerleri ve medyan değerine göre katılımcıların yüzde kaçının yüksek puan aldığı Tablo 5'te özetlenmiştir. Bilgi ölçeğinden alınabilecek maksimum puan 21 iken, katılımcıların puan ortalaması 12.69 olarak bulunmuş ve katılımcıların yaklaşık %44'ü bilgi ölçeğinden yüksek puan elde etmiştir. Bu sonuç da, katılımcıların çoğunun bilgi seviyesinin vasat düzeyde olduğunu göstermektedir. Tutum ölçeğinden elde edilecek toplam puanın olumlu bir tutumu temsil etmesi için, olumsuz içeriğe sahip olan maddeler ters kodlanmıştır. Ters kodlanan maddeler Tablo 3'te belirtilmiştir. Tutum ölçeğinden elde edilen puanlara bakıldığında, katılımcıların maksimum 85 puan üzerinden 56.39 gibi bir puan ortalamasına sahip oldukları, yüksek düzeyde olumlu tutuma sahip katılımcıların oranının ise, %48.3 gibi, nerdeyse yarıya yakın bir oranda olduğu gözlenmiştir.

Tablo 5. AIDS Bilgi ve Tutum Ölçeklerinin Betimleyici İstatistikleri

Başlık	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	Medyan	Yüksek* Puan (%)
Genel Bilgi	972	12.69	4.10	.00	21	13	43.9
Bulaşma	1004	3.65	2.47	.00	7	4	43.1
Korunma	995	6.12	2.06	.00	9	6	48.2
Tedavi	1014	2.91	1.46	.00	5	3	39.0
Genel Tutum	982	56.39	11.73	21	85	57	48.3
AIDS'li İnsanlarla Temasa Karşı	985	37.41	9.53	12	60	38	48.4
Olumsuz Tutum							
Stigma	1002	18.97	3.80	6	25	19	48.7

*Yüksek skorları belirlemek için ortanca değeri kesme noktası olarak kullanılmıştır.

Yaş, Cinsiyet ve Gelire Bağlı Olarak Oluşan Farklılıkların İncelenmesi

Yaş değişkeninin, genel bilgi ve bilginin faktörleri, genel tutum ve tutumun faktörleri ile olan ilişkisini belirlemek için Spearman korelasyon analizi uygulanmıştır (Bkz. Tablo 4). Analiz sonucunda, yaş arttıkça genel bilgi, bulaşma, korunma ve tedaviye dair bilginin de anlamlı oranda arttığı gözlenmiş, ancak ilginç bir şekilde yaş ve genel tutum ve tutumun faktörleri arasında benzer bir ilişki tespit edilmemiştir.

İlk olarak cinsiyet açısından genel bilgi, genel tutum ve bunların faktörlerinde fark olup olmadığını tespit amacıyla bağımsız gruplar için *t*-test analizi uygulanmıştır. Sonuçlar, bilgi ölçeğinin korunma faktöründe anlamlılığa yaklaşan oranda, erkeklerin bu

faktörde daha fazla bilgi sahibi olduğunu gösterir niteliktedir ($t(993) = -1.92, p = .55$). Cinsiyete bağlı olarak diğer anlamlı farklar da genel tutum puanında ($t(980) = 4.49, p < .01$) ve AIDS’li insanlarla temasa karşı olumsuz tutum faktöründe ($t(983) = 4.91, p < .01$) gözlenmiştir. Her iki sonuçta da kadınların tutumu erkeklere oranla daha olumludur.

Gelir seviyesine bağlı olarak oluşabilecek farkları tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve anlamlı farkların hangi gelir seviyeleri arasında olduğunu belirlemek için de post-hoc analizi olarak, grup büyüklükleri arasında belirgin bir fark olduğundan Hochberg’s GT2 uygulanmıştır. Sonuçlar, gelir seviyesine bağlı olarak AIDS’e dair genel bilgi seviyesinde ($F(2, 959) = 3.43, p < .05$) ve bilgi ölçeğinin korunma faktöründe ($F(2, 982) = 8.81, p < .01$) anlamlı farklar olduğunu göstermiştir. Hochberg’s GT2 sonuçları incelendiğinde ise, düşük gelir seviyesindeki katılımcıların genel bilgi düzeyinin, orta ve üst sınıftan anlamlı oranda düşük olduğu, korunma faktörü açısından incelendiğinde ise, yüksek gelir seviyesindeki katılımcıların, orta ve düşük gelir seviyesi belirten katılımcılara oranla korunma bilgisinin anlamlı oranda yüksek olduğu gözlenmiştir.

TARTIŞMA

AIDS bilgi ve AIDS tutum ölçekleri, Türkiye’de yaşayan bireylerin AIDS’e dair tutumlarını ve bilgi seviyelerini belirleyebilecek Türkiye’ye has geliştirilmiş, geçerli ve güvenilir ölçekler bulunmadığından, bu açığı doldurmak amacıyla geliştirilmişlerdir. Analiz sonuçları her iki ölçeğin de kabul edilebilir bir güvenilirlik ve geçerlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir.

AIDS bilgi ölçeği için ilk geliştirilmiş olan 37 maddeden 16’sı madde ayırt edicilik, madde zorluk veya faktör analizi sırasında gerekli ölçütleri karşılamadıkları için çıkarılmış ve ölçeğin nihai formu 21 maddeden oluşmuştur. Faktör analizi sonucunda tüm varyansın %34’ünü açıklayan üç faktör belirlenmiş ve bu faktörler sırasıyla; AIDS bulaşma yolları, korunma ve genel bilgi, ve tedavi olarak adlandırılmıştır. Bilgi ölçeğinin güvenilirliği Kuder-Richardson-20 analizi ile sınıanmış ve .76 olarak belirlenmiştir. Her ne kadar Bilgi ölçeği oluşturulurken, dört faktörlü bir yapı öngörülmüş olsa da, faktör analizi sonucunda korunma ve genel bilgiye dair maddeler bir faktörün altında toplanmış ve faktör analizinin bu hali, dört faktörlü açıklamadan çok daha anlamlı ve yorumlanabilir bir sonuç ortaya çıkarmıştır. Güvenirlik açısından incelendiğinde ise, Bilgi Ölçeği’nin “Bulaşma” faktörünün iç tutarlılığı oldukça yüksek olmasına karşın, diğer iki faktörü

olan ‐Korunma-Genel Bilgi‐ ve ‐Tedavi‐nin i tutarlılıklarının sırasıyla .62 ve .63 olduğu bulunmuştur. Her ne kadar bu katsayılar kabul edilebilir düzeydeyse de bu durumun, maddelerin zorluk seviyesindeki farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünölmektedir. Madde zorluk analizinde, bu faktörlerdeki maddelerden bazıları daha kolay, bazıları ise orta zorluk seviyesinde olarak gözlenmiştir. Bu durumun, bireylerin cevaplarında kendi içinde bir tutarsızlığa sebep olabileceği ve bu nedenle bu iki faktörün i tutarlılıklarının daha düşük çıkmış olabileceği varsayılabilir. Bu nedenle, başka bir örnekleme bu maddelerde küçük birtakım değişiklikler yapıldıktan sonra, güvenilirlik sınamasının yeniden yapılmasının faydalı olacağı düşünölmektedir.

AIDS tutum ölçeği için ise, ilk olarak 23 madde geliştirilmiş, ancak faktör analizi sırasında altı madde elendiğinden ölçeğin son formu 17 maddeden oluşmuştur. Faktör analizi sonucunda varyansın %42,43'ünü açıklayan ve tutum ölçeğini oluştururken de öngöröldüğü gibi iki faktörlü bir yapıda karar kılınmış ve bu faktörler; AIDS'li insanlarla temasa karşı olumsuz tutum olarak ve stigma isimlendirilmiştir. Tutum ölçeğinin iç tutarlılığını sınamak için Cronbach's alfa değeri hesaplanmış ve .90 olarak; AIDS'li bireylere karşı olumsuz tutum faktörünün güvenilirliği .91 ve stigma faktörünün güvenilirliği ise .75 olarak bulunmuştur.

Mevcut çalışmada katılımcılar arasında, AIDS'e dair yüksek bilgi seviyesine ve yüksek olumlu tutuma sahip olanların, örneklemin yaklaşık yarısını temsil etmesi de önceki çalışmalarla uyumlu bir bulgudur (Siyez ve Siyez, 2009; Turhan ve ark., 2010; Yazganoglu ve ark., 2012). Bu veriler, özellikle genç yetişkinleri hedef alacak şekilde HIV/AIDS'e dair bulaşma ve korunma yollarının çeşitli kamu kampanyaları ve takip çalışmalarıyla arttırılmaya çalışılmasının, gerek HIV gerekse diğer CTBE'den korunma açısından ne kadar acil ve önemli olduğunu ortaya koyan bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Ölçeklerin yapı geçerliğini sınamak için birbirleriyle olan korelasyonları hesaplanmış ve alan yazınla ve çalışmanın başındaki beklentimizle uyumlu olarak bilgi arttıkaa, tutumun da daha olumlu olduğu gözlenmiştir (uhadaroglu, 2016). Korelasyon kuvvetleri açısından incelendiğinde ise ölçeklerin kendi faktörleriyle olan ilişkilerinin daha yüksek, ölçeklerin birbirleriyle olan ilişkilerinin ise daha düşük olduğu gözlenmiştir. Özellikle tutum ölçeğinde, AIDS'li bireylere karşı olumsuz tutum ve genel tutum puanı arasındaki korelasyon katsayısı .96 gibi son derece yüksek bir değerdir. Birbirleriyle olan korelasyonlar açısından incelendiğinde ise, bilgi ölçeğinin ‐Bulaşma‐ faktörünün,

diğer iki faktöre oranla çok daha güçlü korelasyon katsayılarına sahip olduğu gözlenmiştir. Bu durumun sebebinin, AIDS denince kişilerin aklına tedavi ve korunmadan çok, AIDS'in nasıl bulaşacağına gelmesi ve bu sebeple bulaşma faktörünün tutum üstünde daha önemli bir belirleyici olması olduğu düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada, çalışmanın başında öngörülen şekilde katılımcıların yaşı arttıkça, genel bilgi, bulaşma, korunma ve tedaviye dair bilgi de artmıştır. Bu bulgu, Türkiye'de yapılmış bir başka çalışmanın gösterdiği, yaşa bağlı olarak AIDS'e dair korunma ve tedavi bilgisinin anlamlı olarak farklılaştığı, 23 yaş ve üzeri katılımcıların bu alanlardaki bilgisinin anlamlı olarak daha fazla olduğu bulgusuyla uyumludur (Avcıkurt, 2014). Yine, çalışmanın başında öngörülen ve alan yazınla da uyumlu olan (Montazeri., 2005; Sadeghi ve Hakimi., 2009) yaş arttıkça tutumun daha olumlu olmayacağı beklentisi doğrulanmıştır. Bu durumun, kişilerin yaş aldıkça AIDS'e dair bilgiye daha fazla maruz kalmalarına karşın, tutumlarını değiştirmelerine yol açacak bir durum, bilgi ya da olguya daha az maruz kalmalarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Cinsiyet açısından gözlenen farklara dair sonuçlar incelendiğinde ise, çalışmanın başında beklendiği gibi ve önceki çalışmalarla uyumlu olarak (Avcıkurt, 2014; Gańczak ve ark., 2007; Petro-Nustas, 2000; Siyez ve Siyez, 2009), kadınlara kıyasla erkeklerin özellikle de bilgi ölçeğinin korunma faktöründe anlamlılığa yaklaşan oranda daha fazla bilgi sahibi olduğu gözlenmiştir. Ancak, bilgi ölçeğinin genelinde ve diğer faktörlerinde cinsiyete bağlı herhangi bir anlamlı fark gözlenmemiştir. Bu bulgunun daha net bir şekilde ortaya konulabilmesi için, kadın ve erkek katılımcı oranlarının birbirine daha yakın olduğu bir örnekleme yeniden araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Çalışmanın başında da öngörüldüğü gibi, AIDS tutum ölçeğinde kadın katılımcıların tutumlarının anlamlı oranda erkeklerden daha olumlu olduğu gözlenmiştir, ancak bu bulguda yine erkek katılımcı sayısının daha fazla olduğu bir çalışmayla tekrar değerlendirilmelidir.

Gelir seviyesine bağlı olarak, bilgi ölçeğinde düşük gelir seviyesinin aleyhine ve yüksek gelir seviyesinin lehine oluşan anlamlı farklar ise, alan yazınla ve beklentilerimizle uyumludur (Kobeissi, El Kak, Khawaja ve Khoshnood, 2015). Ne yazık ki düşük gelir seviyesine sahip bireyler, CTBE'ye dair daha fazla risk altında olmalarına karşın, bunlara dair bilgi seviyelerindeki azlık onları bu enfeksiyonları kapmaya daha da duyarlı ve açık bir hale getirmektedir.

Çalışmanın en önemli kısıtlılığı örneklem seçilirken kullanılan yöntemdir.

Çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme (convenience sampling) kullanıldığından, İzmir'deki değişik üniversitelerden veri toplanmasına karşın, İzmir'de okuyan üniversite öğrencileri evreni için bile temsil edici olduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca, çalışmada kullanılan örnekleme cinsiyet ve gelir dağılımı açısından grup büyüklüklerinde farklar olduğundan, ileride daha geniş ve bu farkların daha az olduğu bir örnekleme sonuçların tekrarlanması faydalı olacaktır.

Çalışmanın Türkiye'de kullanılmak üzere AIDS bilgi ve AIDS tutum ölçeği geliştirmek amacıyla geçerlik ve güvenilirlik sınamalarının yapılması aşamasının, elde edilen sonuçlar göz önüne alındığında her iki ölçeğin de yeterli psikometrik değerlere sahip oldukları görüldüğünden, başarı ile tamamlandığı düşünülmektedir. Gelecekte her iki ölçeğin de, çok fazla madde içermemeleri, uygulanmalarının ve puanlanmalarının kolay olması gibi olumlu noktalar göz önüne alındığında, birçok araştırmacı için kullanışlı olacakları öngörülmektedir.

Teşekkür

Bu çalışmada, çeviri düzeltmesi bölümündeki yardımından dolayı Ralph John Berney'a ve veri toplama kısmında ki yardımlarından dolayı Dr. Aycan Kopucu, Dr. Burak Erdeniz, Dr. Elif Sevgi Durgel, Dr. Serap Akfırat ve Araş. Gör. Sedef Tulum Akbulut'a çok teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Abdi, I. A., Ereg, D., Ali, M., & Rahlenbeck, S. I. (2013). Knowledge and attitudes about AIDS/HIV in a semi-nomadic population in Somaliland. *J Community Health, 38*(2), 246–249. <https://doi.org/10.1007/s10900-012-9606-4>
- Acaroğlu, R. (2007). Knowledge and attitudes of mariners about AIDS in Turkey. *Journal of the Association of Nurses in AIDS Care, 18*(1), 48–55. <https://doi.org/10.1016/j.jana.2006.11.007>
- Akin, S., Mendi, B., Mendi, O., & Durna, Z. (2013). Turkish nursing students' knowledge of and attitudes towards patients with HIV/AIDS. *Journal of Clinical Nursing, 22*(23–24), 3361–3371. <https://doi.org/10.1111/jocn.12378>
- Avçıkurt, A. S. (2014). Evaluation of knowledge and attitudes on HIV/AIDS of Balıkesir University student. *Balıkesir Health Sciences Journal, 3*(2), 81–86. <https://doi.org/10.5505/bsbd.2014.83703>
- Aydemir, N. (2011). Familiarity with, knowledge of, and attitudes toward epilepsy in Turkey. *Epilepsy & Behavior, 20*, 286–290. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2010.09.030>
- Aydemir, N. (2008). Developing two different measures for assessing knowledge of and attitudes toward epilepsy for the Turkish population. *Epilepsy and Behavior, 12*(1), 84–89. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2007.07.018>

- Çimen, S. Bahar, Z., Öztürk, C. ve Bektaş, M. (2005). AIDS tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Zonguldak Sağlık Yüksekokulu Sağlık Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 1(1), 1–11.
- Cok, F., Gray, L. A., & Ersever, H. (2001). Turkish university students' sexual behaviour, knowledge, attitudes and perception of risk related to HIV/AIDS. *Culture, Health & Sexuality*, 3(1), 81–99. <https://doi.org/10.1080/136910501750035699>
- Çuhadaroğlu, A. (2016). The effects of sex education on psychological counselling students in Turkey. *Sex Education*, 17(2), 1–11. <https://doi.org/10.1080/14681811.2016.1164132>
- Deacon, H. (2006). Towards a sustainable theory of health-related stigma: Lessons from the HIV/AIDS Literature. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 16, 418–425. <https://doi.org/10.1002/casp.900>
- Fernandes, P. T., Salgado, P. C., Noronha, A. L., Barbosa, F. D., Souza, E. A., Sander, J. W., & Li, L. M. (2007). Prejudice towards chronic diseases: Comparison among epilepsy, AIDS and diabetes. *Seizure*, 16(4), 320–323. <https://doi.org/10.1016/j.seizure.2007.01.008>
- Gańczak, M., Barss, P., Alfaresi, F., Almazrouei, S., Muraddad, A., & Al-Maskari, F. (2007). Break the silence: HIV/AIDS knowledge, attitudes, and educational needs among Arab university students in United Arab Emirates. *Journal of Adolescent Health*, 40(6), 572–578. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.01.011>
- Gökengin, D., Yamazhan, T., Özkaya, D., Aytuğ, S., Ertem, E., Arda, B., & Serter, D. (2003). Sexual knowledge, attitudes, and risk behaviors of students in Turkey. *Journal of School Health*, 73(7), 258–263.
- Haroun, D., Saleh, O. E., Wood, L., Marzouqi, N. A., & Anouti, S. (2016). Assessing knowledge of, and attitudes to, HIV/AIDS among university students in the United Arab Emirates. *Plos One*, 11(2), 1–11. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0149920>
- Kasapoğlu, A., & Kuş, E. (2008). The role of gender in the stigmatization of people living with HIV/AIDS in Turkey. *Journal of Gender Studies*, 17(4), 359–368. <https://doi.org/10.1080/09589230802473390>
- Kelly, G. F. (2008). *Sexuality Today* (9th eds). New York, NY: McGraw-Hill.
- King, B. M. (2012). *Human Sexuality Today* (7th eds). London, UK: Pearson.
- Kobeissi, L., El Kak, F. H., Khawaja, M., & Khoshnood, K. (2015). HIV/AIDS-related knowledge and its association with socioeconomic status among women: Results of Lebanese survey for family health (PAPFAM) 2004. *Asica-Pacific Journal of Public Health*, 27(2), 734–745. <https://doi.org/10.1177/1010539511431299>
- Montazeri, A. (2005). AIDS knowledge and attitudes in Iran: results from a population based survey in Tehran. *Patient Education and Counseling*, 57(2), 199–203. <https://doi.org/10.1016/j.pec.2004.05.014>
- Nunnally, J. C. (1967). *Psychometric theory*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Peltzer, K., & Pengpid, S. (2017). Knowledge about, attitude toward, and practice of skin lightening products use and its social correlates among university students in five Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) countries. *International Journal of Dermatology*, 56(3), 277–283. <https://doi.org/10.1111/ijd.13518>
- Petro-Nustas, W. (2000). University students' knowledge of AIDS. *International Journal of Nursing Studies*, 37(5), 423–433. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(00\)00022-5](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(00)00022-5)
- Rickles, N. M., Furtek, K. J., Malladi, R., Ng, E., & Zhou, M. (2016). Pharmacy student attitudes and willingness to engage in care with people living with HIV/AIDS. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 80(3), 1–10. <https://doi.org/10.5688/ajpe80345>
- Sadeghi, M., & Hakimi, H. (2009). Iranian dental students' knowledge of and attitudes towards HIV/AIDS patients. *Milieu in Dental School and Practice*, 73(6), 740–745.

- Siyez, D. M., & Siyez, E. (2009). Evaluation of the knowledge levels of university students about sexually transmitted diseases. *Turkish Journal of Urology*, 35(1), 49–55.
- Turhan, O., Senol, Y., Baykul, T., Saba, R., & Yalçın, A. N. (2010). Knowledge, attitudes and behavior of students from a medicine faculty, dentistry faculty, and medical technology Vocational Training School toward HIV/AIDS. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 23(2), 153–160.
- UNAIDS. (2017). *Data 2017 Report*. www.unaids.org/en/resources/documents/2017/2017_data_book
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. (2016). *Bulaşıcı Hastalıklar Daire Başkanlığı istatistikleri*. Ankara:Yazar. <http://www.thsk.gov.tr/component/k2/353-istatistiksel-veriler/bulasici-hastaliklar-daire-baskanligi-istatistiksel-veriler.html> adresinden Şubat 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Wilson, C. G., Wright, P. F., Safrit, J. T., & Rudy, B. (2010). Epidemiology of HIV infection and risk in adolescents and youth. *Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*, 54(1), 5–6. <https://doi.org/10.1097/QAI.0b013e3181e243a1>
- Yazganoğlu, K. D., Özarmağan, G., Tozeren, A., & Özgülner, N. (2012). Knowledge, behavior and attitudes of university students toward sexually transmitted infections. *Journal of Turkderm Archives of the Turkish Dermatology*, 46, 20–25. <https://doi.org/10.4274/turkderm.31957>

TANIM

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Bölümü tarafından 1956 yılından beri yayınlanan, açık erişimli, hakemli ve uluslararası bilimsel bir dergidir. Yılda iki kere, Haziran ve Aralık aylarında yayınlanır. Dergi Türkçe ve İngilizce makalelere açıktır.

AMAÇ VE KAPSAM

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, temel ve uygulamalı alanların ürettiği bilgilerin birbirini beslemesine izin veren bir yayın platformu olma amacını taşımaktadır. Bu çerçevede gerek psikolojinin bütün alt alanlarındaki araştırmalara; gerekse Bilişsel Bilimler, Sinir Bilim, Genetik, Psikiyatri, Geriatri, Eğitim Bilimleri, İletişim Bilimleri, Antropoloji gibi alanları kapsayan disiplinler arası çalışmalara açıktır.

Derginin hedef kitesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşları oluşturur.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergi niceliksel ya da niteliksel yöntem kullanan görgül araştırmalara öncelik verir. Bunun yanında derleme makaleler ile kitap değerlendirmelerine de yer verir. Yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği, derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır.

YAYIN DİLİ

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology'nin yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

Genel İlkeler

- 1- Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere değerlendirme sürecinde olmayan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.
- 2- Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.
- 3- Makale Dergiye gönderildikten sonra tüm yazarların yazılı izni olmaksızın yazarlardan hiçbirinin ismi yazar listesinden silinemez; yeni bir isim yazar olarak eklenemez; yazar sırası değiştirilemez.

YAZARLARA BİLGİ

- 4- Gönderilen makale genel olarak bilimsel standartlara ve biçimsel esaslara uygun ise hakem değerlendirmesine gönderilir. Uygun görülmeyen çalışmalar yazar(lar)a geri gönderilerek yeniden düzenlenmesi istenir ve yazar(lar)ın makaleyi yeniden göndermesi durumunda eğer gerekli düzenlemeler yapılmışsa hakem değerlendirme süreci başlatılır. Bu konularda karar hakkı editör(ler)e veya editör tarafından gerekli görülen durumlarda yayın kuruluna aittir.
- 5- Hakem süreçlerinde çift taraflı kör değerlendirme sistemi kullanılır.
- 6- Yayınlanan yazı, resim ve fotoğrafların tüm hakları Dergiye aittir.
- 7- Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez.
- 8- Eğer gönderilen çalışma, daha önce bir kongrede sunulmuş ya da yüksek lisans veya doktora tezinden üretilmiş ise yazar tarafından dipnot olarak bildirilmelidir. Makalede kullanılan veriler daha önce yayınlanan başka bir makalede kullanılmışsa bu bilgi de belirtilmelidir.
- 9- Yayın kurulu tarafından yayınlanması uygun bulunan makalelerin telif hakkı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne aittir, başka bir yerde yayınlanamaz. Yazarlara telif ücreti ödenmez.

Yazar(ların) Sorumlulukları

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazar(ların) sorumluluğundadır. Yazar(lar) makaleyi gönderdikleri zaman orijinal olduğu; daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı; başka bir yer veya bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirme sürecinde olmadığı konusunda teminat vermiş sayılırlar.

Telif gerektiren materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Gerekli izinlerin alınıp alınmadığından yazar(lar) sorumludur. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir.

“Yazar” yayınlanan bir araştırmanın fikri çerçevesini ortaya koyan, çalışmayı planlayan, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan; yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan kimse(ler)dir. Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır veya yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir.

Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun yöneticiliği tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan kişilere (teknik destek, materyal veya finansman sağlama, genel rehberlik vb.) istenirse dipnotta yer alacak şekilde teşekkür edilir.

Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını temliknamede imzalı olarak belirtmek zorundadırlar. Belirtilmediği durumda soyadına göre alfabetik sıra kullanılır. Bütün yazarlar araştırma sonucunu ya da bilimsel kararı etkileyebilecek finansal ilişkileri ve çıkar çatışmasını açıklamalıdır.

YAZARLARA BİLGİ

Yazar(lar) editör tarafından gönderilen hakem raporları doğrultusunda gereken düzenlemeleri incelemek ve dikkate almak ile yükümlüdür. Yeniden düzenlenmiş makaleyi ve yapılan/yapılmayan düzenlemeleri gerekçelerini de yazarak bir liste halinde editöre göndermelidir.

Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ve Hakem Sorumlulukları ve Değerlendirme Süreci

Editör(ler) makaleleri, yazarlara veya konuya dair her türlü toplumsal ayrımcılık ve önyargılardan uzak olarak ele alırlar. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlamakla yükümlüdürler.

Editör(ler) gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti ederler. Editör(ler) yayına kabul edilmeyen makaleleri, makale hakkında verilen kararı ve karara mesnet teşkil eden raporları yazar(lar) ve Psikoloji Çalışmaları kurulları harici kimselere açıklamamak ve saklı tutmak ile yükümlüdür.

Editör(ler) hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve Dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür. Yazarlar ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez.

Editör(ler), gönderilen makale genel olarak bilimsel ve biçimsel esaslara uygun ise, yurtiçinden ve/veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar. Hakemler arasında karar hakkında görüş uyuşmazlığı var ise üçüncü bir hakeme gönderir. Hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir. Birbiri ile uyumsuz düzenleme önerileri söz konusu olur ise yazar(lar)ın gerekçeli açıklamalarını da göz önüne alarak nihai kararı verme yetkisine sahiptir.

Hakemler makaleleri her türlü toplumsal ayrımcılık ve önyargılardan uzak olarak ele alırlar. Değerlendirmelerinin sonucunda nesnel bir yargıya varmalı ve bunu gerekçeleriyle açıklamalıdır. Raporlarının yazar(lar) için geliştirici olacak değerlendirmeler ve eleştiriler içermesine özen göstermelidirler.

Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır.

Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

YAZARLARA BİLGİ

Hakemler başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kendileri için makalelerin kopyalarını çıkarmalarına izin verilmez ve editörün izni olmadan değerlendirme için gelen makaleleri başkasına veremezler.

Hakem raporları yazar ve editörün izni olmadan basılamaz ve açıklanamaz.

Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait değerlendirmeler aynı makaleyi değerlendiren diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir. Bu durumda hakemlerin isimlerinin korunmasına özen gösterilir.

AÇIK ERIŞİM İLKESİ

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir. Bu BOAI açık erişim tanımıyla uyumludur.

YAYIN ETİĞİ

İlke ve Standartlar

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için adres: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

İntihal, çoklu yayın, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/veri uydurma-sahteciliği, dilimleyerek/bölerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Ayrıca Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği de dikkate alınır. Türk Psikologlar Derneği üyesi olan yazarlar aynı zamanda Türk Psikologlar Derneği Etik Kuruluna karşı da sorumludur.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

Makale gönderimi online olarak ve <http://sp.istanbul.edu.tr> üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, yazının yayınlanmak üzere gönderildiğini ifade eden, makale türünü belirten ve makaleyle

İlgili bilgileri içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) bir mektup; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Hakkı Devir Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Web sayfası üzerinden başvuruyu gerçekleştiren yazar, değerlendirme ve yayın süreci boyunca iletişim kurulacak kişidir.
2. Makale taslağının hazırlanışı için MS Office Word programı ve .doc ya da .docx dosya formatı kullanılmalıdır. Tüm taslak; A4 sayfa boyutlarında, kenar boşlukları 3'er cm, yazı tipi 12 punto büyüklüğünde Times New Roman ve çift satır aralığı olacak şekilde düzenlenmelidir.
3. Makale taslağı -yazar(lar)a dair hiçbir kişisel bilgi bulunmamasına özen gösterilerek- şu sırayla hazırlanmalıdır:
  - 3.1. İlk sayfada en fazla 300 kelimelik bir makale özeti ve özetin altında 3-6 adet anahtar kelime olmalıdır.
  - 3.2. İkinci sayfada İngilizce özet ve anahtar kelimeler yer almalıdır.
  - 3.3. Üçüncü sayfada 800-950 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet yer almalıdır. İngilizce genişletilmiş özet Türkçe makaleler için zorunludur. İngilizce makaleler için genişletilmiş özet istenmez.
  - 3.4. Geniş özet takiben yeni sayfadan itibaren makalenin ana metni, makalenin başlığıyla başlamalıdır. Başlığın altına parantez içinde kısa başlık yazılmalıdır.
  - 3.5. Araştırma makaleleri giriş, yöntem, bulgular ve tartışma bölümlerini içermelidir. Giriş bölümüne ayrıca giriş başlığı yazılmasına gerek bulunmamaktadır.
  - 3.6. Derleme makalelerde konunun çerçevesini çizen bir giriş bölümü (giriş başlığı yazılmaksızın) ve bir tartışma bölümü yer almalıdır.
  - 3.7. Bunların dışında yazar(lar), metnin akışında uygun gördükleri gibi başlık ve alt başlıklar oluşturabilir. Başlıklandırmada numara ya da harf sistemi kullanılmamalı, bunun yerine APA 6 versiyonundaki başlıklandırma sisteminden yararlanılmalıdır.
  - 3.8. Ana metin içinde şekil ve tabloların yer alması gereken yerler, şekil ve tablo numaraları belirtilerek işaretlenmelidir ("Şekil 3. Buraya Yerleştirilmelidir" gibi). Tablolar APA 6 formatına göre hazırlanmalıdır.
  - 3.9. Ana metinden sonra kaynakça kısmı ayrı bir sayfada başlamalıdır. Kaynakça, APA 6 formatı uyarınca düzenlenmeli ve dikkatlice kontrol edilmelidir. Kaynaklar, yazar soy ismine göre alfabetik sırayla sıralanmalıdır. Kaynakçada geçen her kaynak ana metinde, ana metinde geçen her atıf kaynakçada yer almalıdır.
  - 3.10. Kaynakçadan sonra her biri ayrı bir sayfada olmak üzere sırasıyla şekil ve tablolar -başlıkları ve varsa açıklamalarıyla birlikte- yer almalıdır.
4. Makale taslağında Word programının "yazım denetimi" dışında -özellikle otomatik numaralandırma gibi- hiçbir otomatik metin düzenleme özelliği kullanılmamalıdır.
5. Makalelerin hakem sürecinden geçtikten sonraki nihai hali yayınlanmak üzere yukarıda açıklandığı gibi düzenlenmelidir. Özetten önce, bir kapak sayfasına makalenin başlığı, yazar(lar) ın ismi(isimleri), unvanları, kurum bilgileri, telefon, faks numaraları, e-mail adresleri eklenmelidir. Yazarların var ise teşekkür gibi notları dipnot olarak eklenerek Word belgesi şeklinde doğrudan baş editöre gönderilmelidir.

6. Yayın evinden gelen yayın öncesi onay kopyası, iletilen yazarla paylaşılır ve belirtilen süre içinde kontrol edilip dizgi hataları varsa rapor edilmesi istenir. Yazar(lar)ın kontrol ettiği bu kopya, dizgi hataları varsa düzeltildikten sonra editoryal ekibin son onayından geçerek yayınlanır.
7. Psikolojide ya da yakın alanlarda akademik çalışmalar yapmış tüm öğretim üyeleri Psikoloji Çalışmaları'nın hakemi olabilir. Hakemlik başvurusu için akademik özgeçmişinizi, baş editöre (psikolojicalismalari@gmail.com) gönderebilirsiniz.

Referans Stili ve Formatı

Psikoloji Çalışmaları-Studies in Pscyhology, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir. Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci, 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciabrune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayımcının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S. J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayınlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri**a) Türkçe Tezler**

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from: Retrieved from <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: [http://ab2015.anadolu.edu.tr /index.php?menu=5&submenu=27](http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27)

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593-12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140). Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet.com.tr>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi
Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). *Runaways* [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- Editöre mektup
  - Makalenin türü
  - Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu bilgisi
  - Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi (varsa belirtiniz)
  - İstatistik kontrolünün yapıldığı (araştırma makaleleri için)
  - İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
  - Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği
  - Kaynakların APA6'ya göre belirtildiği
- Telif Hakkı Devir Formu
- Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi
- Makale kapak sayfası:
  - Makalenin kategorisi
  - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
  - Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi de yer almalıdır), e-posta adresleri
  - Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
  - Tüm yazarların ORCID'leri
- Makale ana metni dosyasında olması gerekenler:
  - Makalenin Türkçe ve İngilizce başlığı
  - Özetler 200-300 kelime Türkçe ve 200-300 kelime İngilizce
  - Anahtar Kelimeler: 3-6 adet Türkçe ve 3-6 adet İngilizce
  - Makale Türkçe ise, İngilizce genişletilmiş Özet (Extended Abstract) 600-800 kelime
  - Makale ana metin bölümleri
  - Teşekkür (varsa belirtiniz)
  - Kaynaklar
  - Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılıyla)

İLETİŞİM İÇİN:

Baş Editör : Doç. Dr. İlknur Özalp Türetgen
ilknuroz@istanbul.edu.tr
sp@istanbul.edu.tr

Yönetici Editörler : Nermin Taşkale
nermin.taskale@istanbul.edu.tr
Büşra Alparslan
busraalparslan@gmail.com

Tel : + 90 212 455 57 00

Adres : İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü
İstanbul Üniversitesi
Ordu Cad. No. 196,
34459 Laleli
İstanbul - Türkiye

DESCRIPTION

Studies in Pscyhology-Psikoloji Çalışmaları is an open access, peer-reviewed, scholarly, international journal published biannually in June and December. It has been an official publication of by Istanbul University, Faculty of Letters, Department of Pscyhology since 1956. The manuscripts submitted for publication in the journal must be scientific and original work in Turkish or English.

AIM AND SCOPE

Studies in Pscyhology-Psikoloji Çalışmaları aims to be a platform that enables knowledge generated within the fundamental and applied fields of psychology support each other. Within this frame, it welcomes both research articles from all sub fields of psychology and inter disciplinary studies covering fields such as cognitive sciences, neurology, genetics, psychiatry, geriatry, educationinal sciences, communication sciences and antropology.

The target group of the journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies and institutions.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The journal gives priority to empirical research articles using quantitative or qualitative methods. Besides, it includes review articles and book reviews. The subjects covered in the manuscripts submitted to the Journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal.

LANGUAGE

The language of the journal is both Turkish and British English.

General Principles

- 1- Only those manuscripts that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation. Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.
- 2- Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

- 3- Changing the name of an author (omission, addition or order) in manuscript submitted to the Journal requires written permission of all declared authors.
- 4- Submitted manuscript which is conformed with the scientific standards and principles of formatting is sent to peer review. Manuscript considered non-conforming is returned to the author(s) and revision is requested. In case that the author(s) resubmits the manuscript having done all the required revisions, peer review process starts once again. Decision regarding all these editorial processes belong to the editor(s) or editorial board when regarded necessary.
- 5- Double blind peer review is used.
- 6- All the rights of the published articles, pictures and photos belong to the Journal.
- 7- Rejected manuscripts, pictures and photos are not returned to author(s).
- 8- In case that the submitted manuscript was presented as a conference proceeding or produced from a master thesis or doctoral dissertation, it should be indicated in the footnote by the author. If the data in the manuscript was used in a previously published article, it must be indicated as well.
- 9- Copyright of the article accepted for publication by the Editorial Board belongs to Istanbul University, Faculty of Letters; the manuscripts cannot be published anywhere else. Authors are not paid for the rights of their article.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the manuscript is in accordance with scientific and ethical standards and rules. Submitting their manuscripts, authors are deemed to ensure that submitted work is original and certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language.

Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. It is authors' responsibility to get necessary permissions. Applicable copyright laws and conventions must be followed.

The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/conducting the study of the manuscript and/or revising it". All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) must meet all these criteria described above.

Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

INFORMATION FOR AUTHORS

The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the signed Copyright Release Form. If not indicated, alphabetical order according to surnames is used. All authors must disclose all issues concerning financial relationship and conflict of interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

Author(s) are to take into consideration the required revisions in accordance with the review reports sent by the editor. Author(s) must send the rearranged article to the editor together with the list of done/undone revisions writing the reasons.

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor-in-Chief to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editors, Reviewers and Review Process

Editors evaluate manuscripts for their scientific content without regard to all kinds of discrimination and prejudice. They are responsible for providing a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication.

Editor(s) ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing. Editor(s) is obliged to keep the unaccepted manuscripts, the decisions about the manuscripts and the reports providing the basis for the decisions, confidential, and not to disclose to anybody, except the board members of Studies in Psychology, these information.

Editor(s) has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the Journal. Editor(s) does not allow any conflicts of interest between the authors, and reviewers.

In case that the manuscript is in line with the general scientific and formal principles, editor(s) presents the submitted manuscript to at least two national and/or international reviewers. If the reviewers have conflict of judgement, the editor(s) assigns a third reviewer. Editor(s) accepts the manuscript for publication after author(s) does the revisions considered necessary by the reviewers. In case that there is conflict between the revisions suggested by the reviewers, the editor(s) carries the authority to make the final decision taking into consideration the reasoned explanations of the authors.

Reviewers evaluate manuscripts based on content without regard to all kinds of discrimination and prejudice. They must reach an objective judgment as a result of their reviews and justify it. They must be careful that their reports include constructive criticism and review for authors.

They must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the Editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

INFORMATION FOR AUTHORS

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the Editor and excuse himself from the review process.

The reviewers cannot discuss the manuscripts with other persons. The reviewers are not allowed to have copies of the manuscripts for personal use and they cannot share manuscripts with others without permission of the editor.

Unless the authors and editor permit, the reviews of referees cannot be published or disclosed.

In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point. The anonymity of the referees is important.

OPEN ACCESS STATEMENT

Studies in Pscyhology-Psikoloji Çalışmaları is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

PUBLICATION ETHICS AND PUBLICATION MALPRACTICE STATEMENT

Standards and Principles

Studies in Pscyhology-Psikoloji Çalışmaları is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. Additionally, Ethics Codes of Turkish Psychological Association is taken into consideration. Authors who are members of Turkish Psychological Association are accountable to the Ethical Committee of Turkish Psychological Association.

MANUSCRIPT ORGANIZATION AND FORMAT

Manuscript is to be submitted online via <http://sp.istanbul.edu.tr> and it must be accompanied by a cover letter indicating that the manuscript is intended for publication, specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). In addition, Copyright Release Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. The author who submitted the manuscript online becomes the corresponding author for the evaluation and publication process.
2. MS Office Word in either .doc or .docx file formats should be used for the manuscript preparation. Entire manuscript should be A4 paper sized with 3 cm page margins, 12 pt. Times New Roman and double spaced.
3. Manuscript that does not include any author information should be prepared as follows:
  - 3.1. The first page should include a summary (at most 300 words) and 3-6 keywords beneath it.
  - 3.2. The second page should be composed of the English translation of abstract and keywords.
  - 3.3. The third page should include an extended abstract in English (800-950 words). Extended abstract in English is mandatory for the manuscripts in Turkish. It is not required for the manuscript is in English.
  - 3.4. The main text with title of the manuscript should start on the page following the abstracts/ extended abstract. Running head, in parentheses, should be written under title.
  - 3.5. Research articles should be composed of introduction, method, results and discussion sections. It is not necessary to put "introduction" heading in introduction section.
  - 3.6. Review papers should include an introduction section framing the issue (without an "introduction" heading) and a discussion section.
  - 3.7. The author(s) may create additional sub/headings that they found useful. Letters or numbers must not be used for heading. APA Style 6th edition's heading system should be utilized.
  - 3.8. The placement of tables and figures should be stated in main text with specific mention to its number (For instance, "Figure 3 should be placed here."). Tables should be prepared in line with the APA 6th edition guideline.
  - 3.9. References section must start on a separate page following main text. References must be in line with APA 6th edition guidelines and must be carefully checked. References must be ordered alphabetically by the author last names. Any reference in references section must have been mentioned in main text and any citation in main text must be mentioned in references section.
  - 3.10. Figures and tables, respectively, should be placed on separate pages following references section with any titles and explanations if it exists.
4. Any text editing except MS Word auto-check must not be used throughout the manuscript preparation (especially automatic numbering must not be used).

5. The final edition of the manuscript after peer-review process must be organized for publication as explained above. A cover page having the fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, postal address, phone and fax number of the author(s) must be added before abstract section. The note(s) of the author(s), such as acknowledgements, if any, should be added as a footnote as well. The resulting Word document should be directly sent to the editor-in-chief.
6. The pre-publish confirmation copy that was sent from the publisher is shared with the corresponding author. It is requested to be checked by author(s) within the highlighted timespan. Any possible typesetting errors should be reported. This latest copy that was checked by the author(s) is published after the correction of typesetting errors, if any, following the final confirmation of the editorial team.
7. Every academician who has studied in psychology or related fields may be a reviewer of the Studies in Psychology. You may send your academic CV to editor-in-chief (psikolojicalismalari@gmail.com) to apply to be a reviewer.

Reference Style and Format

Studies in Psychology- Psikoloji Çalışmaları complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciambune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26-38. Retrieved from <http://cjr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding

a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylali-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *105*, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, *45*.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure.(1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- Cover letter to the editor
  - The category of the manuscript
  - Confirming that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
  - Including disclosure of any commercial or financial involvement.
  - Confirming that the statistical design of the research article is reviewed.
  - Confirming that last control for fluent English was done.
  - Confirming that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
  - Confirming that the references cited in the text and listed in the references section are in line with APA 6.
- Copyright Release Form
- Permission of previous published material if used in the present manuscript
- Title page
  - The category of the manuscript
  - The title of the manuscript both in Turkish and in English
  - All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
  - Corresponding author’s email address, full postal address, telephone and fax number
  - ORCIDs of all authors.
- Main Manuscript Document:
  - The title of the manuscript both in Turkish and in English
  - Abstracts (200-300 words) both in Turkish and in English
  - Key words: 3 to 6 words both in Turkish and in English
  - Extended Abstract (600-800 words) in English (only for Turkish articles)
  - Main article sections
  - Acknowledgement (if exists)
  - References
  - All tables, illustrations (figures) (including title, description, footnotes)

CONTACT INFO

Editor : Assoc. Prof. Dr. İlknur Özalp Türetgen
ilknuroz@istanbul.edu.tr
sp@istanbul.edu.tr

Managing Editors: Nermin Taşkale
nermin.taskale@istanbul.edu.tr
Büşra Alparslan
busraalparslan@gmail.com

Phone : + 90 212 455 57 00

Address : Istanbul University
Faculty of Letters
Department of Psychology
Ordu Cad. No. 196,
34459 Laleli
Istanbul - Turkey

TELİF HAKKI DEVİR FORMU / COPYRIGHT RELEASE FORM

Psikoloji Çalışmaları
Studies in Psychology

İstanbul Üniversitesi
Istanbul University

Telif Hakkı Devir Formu
Copyright Release Form

Sorumlu yazar <i>Responsible author</i>				
Makalenin başlığı <i>Title</i>				
Makalenin ilgili olduğu bilim alanı <i>Research field of the submitted work</i>				
Makale ile ilgili anahtar sözcükler ve kodlar (3-6 adet) <i>Keywords / Codes (3 to 6 words)</i>				
Güncel Uluslararası Konu Sınıflandırma Numarası <i>Recent International Subject Classification Number</i> (https://www.ifla.org)				
Yazarların listesi <i>List of authors</i>				
Sıra No	T.C. Kimlik No <i>ID No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	İmza <i>Signature</i>	Tarih <i>Date</i>
1				
2				
3				
4				
5				
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, v.b.) <i>Manuscript Type (Research Article, Review, etc.)</i>				
Sorumlu yazarın, <i>Responsible author's</i>				
Çalıştığı kurum	<i>(University/company/institution)</i>			
Posta adresi	<i>(Address)</i>			
e-ileti	<i>(e-mail)</i>			
Telefon no; GSM	<i>(Phone / mobile phone)</i>			
Faks no	<i>(Fax)</i>			
Sayfa sayısı <i>Number of pages</i>				
Teslim edildiği tarih <i>Submission date</i>				
Yazarlar kabul ederler: Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını, Tüm yazarların bu çalışmaya asli olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını, Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini, onayladıklarını ve başvurduklarını Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını, Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dökümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler. Sunulan makale zehiri mali haklarını, özellikle işleme, çoğaltma, temsil, basım, yayım, dağıtım ve internet yoluyla iletim de dahil olmak üzere her türlü umuma iletim haklarını İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'ne yetkili makamlarınca sınırsız olarak kullanılmak üzere İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'ne devretmeyi kabul ve taahhüt ederler. Buna rağmen yazarların veya varsa yazarların isyerininin patent hakları, yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret ödemesiz kullanma hakkı makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır. Bununla beraber yazar(lar) makaleyi çoğaltma, postayla veya elektronik yolla dağıtma hakkına sahiptir. Makalenin herhangi bir bölümünün başka bir yayında kullanılmasına İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin yayımcı kuruluş olarak belirtilmesi ve Dergiye atıfta bulunulması şartıyla izin verilir. Atf yapılırken Dergi Adı, Makale Adı, Yazar(lar)ın Adı, Soyadı, Cilt No, Sayı No ve Yıl verilmelidir. Yayımlanan veya Yayına kabul edilmeyen makalelerle ilgili dökümanlar (fotoğraf, orijinal şekil vb.) karar tarihinden başlamak üzere bir yıl süreyle İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nce saklanır ve bu sürenin sonunda imha edilir. Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslarca istenecek hak talebi veya açılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz. Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapıldığı kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanmadığını taahhüt ederim/ederiz. Bu telif hakkı formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Formun ayrı kopyaları (tamamlanmış olarak) farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kantilabilir onaylı olması gerekir.				
The authors agree that the manuscript submitted is his/her/their own original work and has not been plagiarized from any prior work. all authors participated in the work in a substantive way and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. Notwithstanding the above, the Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights other than copyright, such as patent rights; to use, free of charge, all parts of this article for the author's future works in books, lectures, classroom teaching or oral presentations, the right to reproduce the article for their own purposes provided the copies are not offered for sale. However, reproduction, posting, transmission or other distribution or use of the article or any material contained therein, in any medium as permitted hereunder, requires a citation to the Journal and appropriate credit to İSTANBUL UNIVERSITY as publisher, suitable in form and content as follows: Title of article, author(s), journal title and volume/issue, Copyright© year. All materials related to manuscripts, accepted or rejected, including photographs, original figures etc., will be kept by İSTANBUL UNIVERSITY for one year following the editor's decision. These materials will then be destroyed. I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements and does not contain material or instructions that might cause harm or injury. This copyright form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.				
Makaleyi teslim eden yazarın imzası <i>Signature of the corresponding author</i>				
Makalenin yazarlar ile teması olmayan hakemler: <i>Suggested referees who are not in contact with the authors of the submitted work:</i>				